

TARTALOM Mécses a te igéd

SZABÓNÉ MÁTRAI MARIANNA: *A szeretet áramkörében* 1

Tanulmányok

GERÓFINÉ BREBOVSZKY ÉVA: *A Zsidókhöz írt levél és az Ószövetség* 2

Kitekintés

Készülünk az LVSZ-nagygyűlésre 9

Figyelő

KARL HEIM: *A lelkiismereti vallás* 13

PÁNGYÁNSZKY ÁGNES: *Az igehirdetés mint a kegyelem
megnevezésének művészete* 18

SZALAI ANDRÁS: *Amikor Isten kikerül a skatulyából* 20

LABORCZI DÓRA: *Magad adod?* 22

Az igehirdető műhelye

PÉTER ATTILA: *Vízkereszt ünnepe után 1. vasárnap (Mt 5,13–16)* 23

CSERHÁTINÉ SZABÓ IZABELLE: *Vízkereszt ünnepe után
1. vasárnap (Mt 5,17–19)* 26

SZÉLL BULCSÚ: *Vízkereszt ünnepe után utolsó vasárnap
(Ézs 49,13–16a)* 29

LACKNERNÉ PUSKÁS SÁRA: *Hetvened vasárnap (1Pt 2,1–5)* 32

CAIRNS-LENGYEL HENRIETT: *Hatvanad vasárnap (Zsid 4,12–13)* 34

SIMON ATTILA: *Ötvened vasárnap (Jak 3,13–18)* 37

A szeretet áramkörében

SZABÓNÉ MÁTRAI MARIANNA

Ne nyugtalankodjék a ti szívetek: higgyetek Istenben és higgyetek énbennem.” (Jn 14,1)

Lágy hang. Biztató és bátorító. Mintha csak a taizé-i dallamot hallanánk, sőt mormolnánk, dúdolnánk és lassan énekelni kezdenénk: Ne félj, ne aggódj, ne sírj, ne bánkódj... Jézus szava ez a lágy, vigasztaló hang. A jánosi búcsúbeszéd kezdeté.

Persze a riadalmat is ő okozta. Távozásának lehetősége. Milliósféle félelmünk van, de besorolhatók néhány kategóriába. Vannak ősfélelmek, amelyek véges és törekeny emberlétünkben fakadnak. Ezek velünk jönnek a ködbe vesző múltból, és velünk maradnak, amíg ember lesz a földön. Vannak olyan félelmek is, amelyeket pontosan kitapintható társadalmi vagy személyes okok hoznak létre. Emiatt sokrétűek, tárgyak ezerféle, felbukkan egy korban és eltűnik, másfajta aggodalomnak vagy rettegésnek adva át a helyét. A 21. század kezdetének is megvannak az épp ma aktuális félelemfajtái.

Amire itt Jézus utal, az ősfélelem. Az elszakadástól, a magunkra maradástól való rettegés. Pszichoanalitikusok elemzése szerint azóta hordjuk magunkban, amióta életünk első védett, biztonságos helyét elhagytuk. Ez a félelem minden újabb szituációban aktualizálódik, konkrétá és kézzelfoghatóvá válik. Félünk elhagyatottságtól, szereteteink elvesztésétől, kiszolgáltatottságtól, magunkra maradáستól egy hideg, ellenséges világban. παράσσω – olvassuk a görög igét. Nyugtalanságot jelent. Riadalmat. Összezárt, felkavart lelkiállapotot. Egy villámszerű felismerést: magunkra maradhatunk.

Figyelemre méltó, hogy ebben a jézusi mondatban, amely 2010 évi igéje, félelem és hit állnak egymással szemben a mondat két pólusán. Félelem és hit. Ellentétpárok volnának? Aki hisz, az nem fél? Akkor én rosszul állok – gondolom. De mielőtt megriadnék, és újabb hibámra és fogyatékoságomra döbbernék rá, eszembe jut Jézus. Küzdelmes imádsága a kertben: ha lehetséges, múltjék el... És eszembe jut küzdelmes imádsága a kereszten: miért hagytál el?

Hit és félelem. Hogyan helyezkednek el a két póluson? Biztos nem olyan egyszerűen, hogy vagy hiszel, vagy félsz. Jézus lágy, barátságos, bátorító hangja nem azonos a szószéki dörgedelmekkel, amelyek az aggodás lehetőségéért is földbe

döngölik a még mindig kitartó híveket. Jézus bátorít. Mert erre van szükségünk. Nem a Bibliából tanuljuk azt a technikát, amellyel hárítjuk, tagadjuk a lelkünkben ágaskodó félelmet. Amikor erőt mutatunk, a félelmet pedig kerülendő gyengeségnek tekintjük. Erősnek mutatjuk magunkat, mert az ideál az erős ember, nem a törekeny. Az erős, akinek nagy a hangja és döng a lépte. Vagy szúr a szeme és metsz a hangja.

A Biblia nem ilyesfajta két pólusra helyezi a hitet és a félelmet. Jézus szavai sohasem hidegek és távoliak. Amit Jézus mond, abból azt látjuk, hogy a hit radikális kísérlet a félelem legyőzésére. A félelem olyan fegyver, amelyet magunk ellen fordítunk. Bezárjuk magunkat a félelem börtönébe. Dédelgetjük a tárgyat, ami félelmünket okozza. Mindig újra előhuzzuk, rá gondolunk. Sakkban tartjuk magunkat vele. A börtönőr és a fogvatartott is magunk vagyunk. Nem menekülhetünk, mert saját magunknál jobban egyetlen ör sem tudna vigyázni a zárra.

Pedig a hit munkába tudja venni a félelmet. Át tudja alakítani. Dorothee Sölle egy igehirdetésében emlékeztet arra, hogy Isten országáról nem úgy beszél a Biblia, mint olyan állapotról, ahol nyoma sem lesz az előzőnek. Nem eltűnik a régi, sokkal inkább átalakul. A kardokból kapát kovácsolnak, a lándzsából metszőkést. A halál eszközei az élet eszközeivé alakulnak. Felszabadul az a hatalmas energia, amelyet a félelmeinkre fordítottunk.

Hogyan küzd meg a hit a félelemmel? Ráébreszt arra, hogy ép az áramkör. Nem szakadt el. Elmegegyek – mondja Jézus a búcsúbeszédben. De helyet készítetek nektek. Magamhoz veszek titeket. A szeretet áramköre nem törik meg. Ha már egyszer rajta vagyunk, nem szakadunk le róla. És ez a biztonságérzet minden kudarcunk, vereségünk vagy fájdalomunk fölé emelkedik. Alapvető biztonságérzetet ad, amely olyan erős, hogy ki tudja egyensúlyozni az egyéb veszteségeket, be tudja pótolni az egyéb hiányokat. Mindenek fölé emelkedik. Pont úgy, ahogy a taizé-i énekekkel dúdoljuk és érthető szavakkal, hallható hangon énekeljük: Ne félj, ne aggódj, ne sírj, ne bánkódj: ha tiéd Isten, tiéd már minden. Ne félj, ne aggódj, ne sírj, ne bánkódj: elég ő neked.

A szeretet áramkörében maradunk 2010-ben is. Erről biztosít Jézus bátorító szava.

A Zsidókhöz írt levél és az Ószövetség

GERŐFINÉ BREBOVSZKY ÉVA

„Az magyar népnek, ki ezt olvassa:
Próféták által szóló régen néked az Isten,
Az kit ígért, imé végre megadta Fiát,
Buzgó lilekvel szól most es néked ezáltal,
Kit hagyta, hogy hallgass, kit hagyta, hogy te kövess.
Néked azért ez lűn prófétád, doktorod ez lűn,
Mestered ez most es, melyet az Isten ada.”¹

„Mert én szólottam a prófétákhoz, én sokasítottam meg
a látásokat, és én szólottam hasonlatokban a próféták által.”
(Hós 12,10; Károli-ford.)

Problémafelvetés

Egyházunkban sokaknak jelent gondot az ószövetségi textusok mai értelmezése és az ezek alapján történő igehirdetés. Sokszor a teológus is zavarba jön a Zsidókhöz írt levél kultuszi vonatkozásainak értelmezésekor. Meglepő az a bátorság, amellyel a szerző idézi az Ószövetséget, és alkalmazza Krisztus művére. Egyedül ő nevezi Krisztust főpapnak, ráadásul a titokzatos Melkisédek rendje szerint. Vajon miért választja ezt a vallások szempontjából leterhelt fogalmat? Miért látta szükségét annak, hogy egy pogány gyülekezetnek Jézus kereszthaláláról mint áldozati halálról, ráadásul az ószövetségi kultikus nyelvezet segítségével szövegezzon? A felvetődő kérdések egyrészt hermeneutikai jellegűek, és az 1. századi kereszténység írásértelmezésére vonatkoznak, másrészt krisztológiaiak. Az Ószövetség használata meghatározza a szerző krisztológiáját és szótériológiáját. Krisztus személyének titka, Fiú volta és kereszthalálának értelme következetesen ószövetségi megokolást kap.

Továbbá sokak kérdése manapság, hogy az Ószövetséget miként lehet az egyház könyveként olvasni, értelmezni.

Az újabb hermeneutikai megközelítések, amelyek a szövegek irodalmi vizsgálatára teszik a hangsúlyt, új impulzusokat adtak a kutatásnak. Az irodalomtudományban egy adott irodalmi szövegben az intertextuális értelmezéssel (lásd GERŐFINÉ 2008a) kutatják a korábbi szövegek jelenlétét és azok transzformáló, jelentésmódosító voltát. Ezt a módszert eddig még nem próbálták ki a Zsidókhöz írt levélen, pedig annak számos idézete egyenesen kínálja ezt a lehetőséget. Doktori értekezésemben az intertextuális módszer segítségével kívántam bizonyítani, hogy a levélben stílusbeli gazdagodást is jelentő ószövetségi idézetek a Jézusról megfogalmazott keresztény hitvallással szoros kölcsönhatásban új teológiai felismeréseket hoznak. Meggyőződésem, hogy a levél intertextuális olvasata segíthet az Ószövetség mai recepciójában² is.

Az Ószövetség recepciójának vizsgálata a Zsidókhöz írt levélben az intertextualitás segítségével

Az Ószövetség recepciója a levélben

A Zsidókhöz írt levél kánonba kerülésével azt a teológiai vonalat erősítette, amely az Ószövetség és az Újszövetség egymásrataltságát vallotta. Önmagában vizsgálva is feltűnő az ószövetségi idézetek, utalások, metaforák rendkívül magas száma. Izrael Írásaihoz mint az isteni kijelentés forrásaihoz nyúl, azokat Isten, Jézus vagy a Szentlélek szavaként idézi (például 3,7). Doktori értekezésemben (GERŐFINÉ 2008b) bizonyítottam, hogy ez a mű nélkülözhetetlen kapcsoló a keresztény Biblia két része, az Ó- és Újszövetség

¹ SYLVESTER 1541, előszó.

² Recepció: befogadás, átvétel, egy adott szöveg beépítése a környezetbe, de nem azonos az asszimilációval.

között. Ihletett szerzője az Ószövetséget nem egyszerűen történelemkönyvnek, hanem üzenetet hordozó szónak, Isten kinyilatkoztatásának tekinti.³ Hermeneutikai álláspontja a következő: a végső idők, a Krisztusban bekövetkezett üdvesemények felől tekint vissza az első szövetség idejére, és ebből az eszkatologikus perspektívából nyer új látást az Ószövetség krisztológiai értelmezéséhez. Majd az így megtalált ószövetségi fogalmak, teológiai kijelentések elhelyezésével saját szövegében egy új teológia körvonalait vázolja fel. Megfigyelhető, hogy mind nyelvezetében, mind teológiájában az Ószövetség fogalmaival építkezik, annak kultikus cselekményeit emeli ki. Ugyanakkor ezen egységek idézése a levél kontextusában nem egyszerűen ismétlést jelent, hanem minőségileg új szöveg születik.

A régi és az új találkozásának eredményeképpen *új bibliamagyarázat jön létre*. Ennek alapján pedig *új krisztológia*, amelyből kiindulva a levél az akkor ismert szótériológiaiaktól eltérő modellt mutat be a megváltás titkáról kora gondolkodó értelmiségének. A kifejtésnek ez a módja egy pásztori lelkülettel megfogalmazott intő levélben egy *új ekkléziológia* körvonalait vetíti elénk, amely így szándéka szerint gyakorlati kérdésekben segít eligazodni megfáradt, kora kihívásai közepette elbizonytalanodott keresztény testvéreinek. Mindehhez a szerző igénybe veszi az ószövetségi zoltárok már ismert őskeresztény interpretációját és a Melkisédek szerinti főpapság új metaforáját. A levél középpontjában a kultuszi képek segítségével megalkotott főpap-krisztológia, Jézus váltságahalálának Pálétól különböző, eredeti értelmezése áll. Ez a teológiai szemlélet a továbbiakban az egyháztörténelemben az írásmagyarázatra nézve is döntő fontosságúnak bizonyult például Krisztus hármas tisztsége értelmezésében: próféta, király, főpap.⁴

Az új hermeneutika

Az Ószövetség újszerű olvasása a levélben nem arra szolgál, hogy az író azt a kereszténység számára közömbösnek és meghaladottnak nyilvánítsa és félreállítsa. Ellenkezőleg! Az ószövetségi gyökerekre való rámutatással, az ott leírtaknak Isten szavaként való befogadásával (Zsid 1,1–2) köti össze a szerző – egyszer s mindenkorra – a két Szövetséget. Így fejleszti tovább kora őskeresztény szemléletét. Az ősegyház az Írásokat istentiszteletein olvasta, és Krisztus személyén keresztül az ígélet beteljesedése alapján magyarázta saját korára. Ez kezdettől fogva a feltámadt Jézusra visszavezetett⁵ krisztologikus írásértelmezést jelentett. Ezt

veszi át a szerző – aki alexandriai hellenista műveltséggel rendelkező zsidó –, és az 1. század elismert írásértelmezési módszereinek alkalmazásával, valamint a qumráni közösségnél is megtalálható eszkatologikus szemlélettel közelíti az Ószövetséghez. Ezért a mű tekinthető keresztény írásmagyarázatnak, ószövetségi teológiai kommentárnak⁶ is, amely a hellenista zsinagógai prédikációknál megszokott eszközökkel értelmezi az Írást. A 20. század teológusai azon vitatkoztak, hogy melyik írásmagyarázati szemlélet az uralkodó a műben (Käsemann például még a gnosztikus gondolkodást vélte dominánsnak benne). Mára eldőlt, hogy az író többféle módszert alkalmaz, amelyek mind alárendelt szerepet játszanak az író teológiájában. A szerző az Ószövetséget egységes hermeneutikai eszközként használja olvasói helyzetének megvilágításához. Ahogyan Isten az ószövetségi eseményekben cselekedett, az analóg módon történt Krisztus életében és halálában – ez a szótériológiai értelmezés –, és ezért az olvasók életére is analógiát jelent. Ez adja az új ekkléziológiai látást. Az intertextuális szövegértelmezés a sokféle módszer egy cél érdekében adott felhasználására kínál magyarázatot. Ennek az intertextuális hermeneutikának az alapját a közös görög Ószövetség, a Septuaginta jelenti. Az elhelyezett intertextuális markerek⁷ segítségével az értő olvasó előtt kibontakozik egy összefüggő értelmezési háló, amely több meghatározó ószövetségi pretextus⁸ segítségével *új szöveggé formálja az idézeteket* az olvasók tudatában. A Zsid 1,2 olyan hermeneutikai kulcsot ad az olvasók kezébe, amely lehetővé teszi az Ószövetség hiteles, krisztológiai olvasatát.

Az intertextuális háló helye a levél strukturájában

Egy mű intertextuális vonatkozásai lehetnek helyiek, amikor az adott fejezeten, egységen belül kívánják meg az olvasótól az intertextuális olvasatot. Ha egy műben több hasonló jellegű intertextuális utalást találunk, és ezek egymással kimutatható módon, az egész műre meghatározó értelemben kapcsolatban állnak, és kölcsönösen értelmezik és kiegészítik egymást, akkor beszélhetünk intertextuális hálóról. Ez a szerkesztésmód nagyfokú ismeret, hermeneutikai és retorikai felkészültséget igényel az írótól. A Zsidókhöz írt levél strukturájáról a mai napig zajló viták mutatják, hogy nincsen egységesen elfogadott álláspont a levél felosztását illetően. Feltételezésem szerint éppenséggel az általam intertextuális hálóként megállapított idézetek és utalások csomópontjai adnak egy világos,

³ „Für den Hebräerbrief gilt die Schrift als Offenbarung, und daraus folgt die Ablösung des Wortes Gottes von der konkreten Geschichte.” BERGER 1994, 18. o.

⁴ Lásd *Heidelbergi káté*, 31. kérdés.

⁵ Lásd ennek nyomát már Lk 24,25–27-ben!

⁶ „Az Írás magyarázata adja éppenséggel a Zsidókhöz írt levél megértéséhez a hermeneutikai kulcsot.” KÖSTER 1980, 711. o.

⁷ Jelzők a szövegben, amelyek az olvasó figyelmét ráirányítják az idézetre vagy utalásra.

⁸ Ószövetségi idézet vagy utalás eredeti formája.

követhető struktúrát, egyensúlyt az intő és tanító egységek között. Az általam 5 nagy egységre felosztott levélben a következő diagram segítségével mutatom be a levél struktúrájában az intertextuális háló elhelyezkedését és szerepét.

Bevezetés: 1,1–3

I. 1,4–2,18

II. 3,1–5,10

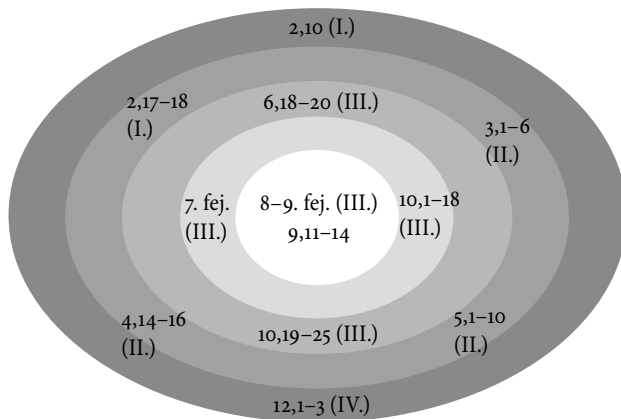
III. 5,10–10,25

IV. 10,26–12,13

V. 12,14–13,17

Befejezés: 13,18–25

Bevezetés: 1,1–3

Befejezés: 13,18–25

Az írást keretezi a bevezetés (1,1–3) és a befejezés (13,18–25). Ezek az I. és az V. egység részei, egymásnak megfelelnek. A mű struktúrája *koncentrikus körökben* rajzolható fel. Minden a középpont, a 8–9. fejezetek felé mutat és azok körül helyezkedik el. Ez a középpont is tovább osztható, a legbelső magot a 9,11–14 alkotja. Ez egyben az intertextuális háló középpontja. Ezt a centrumot veszi körül a 7. fejezet Melkisédekről szóló szakasza és a 10,1–18, a 9. fejezet nagy témáit megismétlő, összefoglaló szakasz. Még ezek is a III. nagy egységhez tartoznak. Egy körrel kifelé lépve eljutunk a főpapmetaforát körülvevő két fontos *parainetikus szakaszhoz*, amelyek egymásnak is megfelelnek (6,18–20; 10,19–25). A 6,18–20-ban hangzik el először, hogy Jézus bemegy értünk a kárpit mögé – a 10,19–25 ezt már részletesen bemutatja és aktualizálja is.

Még egy körrel kifelé haladva négy egymásnak *khiasztikusan megfelelő* textust találunk: a 2,17–18 az 5,1–10 tükröképe – mindkettő *tanítói* jellegű –, a 3,1–6-ban megfogalmazott parainetikus intelem pedig a 4,14–16-ban leírt intelemnek felel meg. Mindegyik egy gondolattal továbbviszi az előzőben megjelölt teológiai témát. A 2,17–18-ban először említett főpapi szolgálatról szól bővebben az 5,1–10, és először itt említi a Melkisédek rendje szerinti főpapságot. A 3,1–6-ban hitvallásunk apostolaként bemutatott

főpapról 4,14–16-ban megtudjuk, hogy áthatolt az egeken, és megkísértetett hozzánk hasonlóan.

A külső kör még csak jelzi a témát 2,10-ben: Jézus az ἀρχηγός, majd 12,1–3-ban a kifejezést megismételve, Jézus kereszthalálára vonatkoztatja azt. Ez a két szöveg is egymásnak szimmetrikusan helyezkedik el. Ez a tökéletes szerkesztés részben az író retorikai művészetének igazolása is, de sokkal inkább a tartalom magas szintű kibontása szándékának felel meg. A diagram segítségével is megfigyelhető, mennyire strukturálják a levelet az ószövetségi idézetek és utalások. Ez az intertextuális háló részletes vizsgálatánál még inkább nyilvánvaló lesz.

Az intertextuális háló kifejtése

A háló kiindulópontjának a 2,17 tekinthető, ahol a Jézusról mint irgalmas és hű főpapról szóló kijelentés először hangzik fel. Itt külön hangsúlyt kapott Jézus ember volta, testvéreihez hasonló földi sorsa. Ezzel feltételezhetően a gyülekezeti hitvallásból indul el az ismertből az ismeretlen felé, hogy kifejtse Jézus földi főpapi szolgálatának többletét. Jelzői – irgalmas és hű – majd a továbbiak kapcsán kerülnek kifejtésre. Cselekedete a szakasz szerint: engesztelés szerzése a nép bűneiért. Ezt sem magyarázza tovább a szerző. Ezek a fogalmak azonban ószövetségi eredetűek, háttérükben a nagy engesztelési nap található. Ez az ünnep majd az 5. fejezetben kerül elő ismét utalásszerűen.

A főpap Jézus második említése közvetlenül ezután, 3,1–6-ban történik. Ez a háló következő csomópontja. A jelzők itt: *hitvallásunk apostola és főpapja, aki hű*. A 2,17-ben már említett *hűség* jelzőt ebben a szakaszban bontja ki. Ez a retorikai módszer – egy utalószó kapcsolja össze a háló csomópontjait, amely felkelti az érdeklődést és továbbviszi a gondolatmenetet – a továbbiakban is jól felismerhető. Az *apostol* itt az isteni küldetést fejezi ki: Jézus Isten nevében, hűség megbízatásában cselekszik. A hitvallásra először tér ki a szerző, utalva arra, hogy az már tartalmazza a Jézus-főpap méltóságnevet, valószínűleg a mennyei közbenjárásra vonatkoztatva. Az intelem a közösséget szólítja fel cselekvésre: figyeljete a főpapra, ti, akik mennyei elhívás részesei vagytok. 3,6-ban először bukkan fel a παραρησία kifejezés a reménységgel összekapcsolva – mindkettő kulcsszava a levélnek. A szakaszban Mózes személyét és szolgálatát hasonlítja össze Krisztusével ószövetségi párhuzamként.

A 3,1 által bevezetett parainetikus szakaszt a háló következő csomópontja, a 4,14–16 zárja le. Itt találkozunk először a birtoklás kifejezéssel: ἔχοντες a közösség birtokolja a nagy főpapot, aki Jézus, az Isten Fia. Ebből következik a szerző által elvárt cselekvés: ragaszkodjunk hitvallásunkhoz, és járuljunk bizalommal (παραρησία) a kegyelem trónusához. A főpap jelzői – *nagy és áthatolt az*

egeken, valamint *Isten Fia* – visszautalnak az első fejezet íráskaténájára, Jézus felmagasztaltatására, amely a gyülekezeti hitvallás lényeges része lehetett. Ez a csomópont egyben össze is foglalja az eddig elhangzott tanítást Jézus személyéről és szolgálatáról. Földi életére az irántunk való együttérzés és a kísértésekben való helytállás utal. Ezek által egészen közel áll hozzánk a bajban, és tud segíteni. Itt a főpap kifejezés mellett a szövetség ládájára, a szentek szentjére tett utalás a recepció tárgya. A 4. fejezet végén az olvasó lelki szemei elé vetül a szentély képe.

A háló fontos tartókötele jelenik meg 5,1–10-zel. Ettől kezdve Jézus a *Melkisédek rendje szerinti főpap* megnevezést kapja a háló csomópontjaiban a 7. fejezet végéig. Ezt az új jelzót a 110. zsoltár idézete indokolja, amely a későbbiekben is gyakran felbukkan. Jézus a megfelelő főpap, hiszen megtanulta az engedelmisséget, és tökéletességre jutott. A szakasz számtalan ószövetségi utalást tartalmaz. Jézus főpapi cselekedete: örök üdvösség szerzőjévé lett. Itt már kezd kibontakozni az olvasók előtt a főpapmetafora igazi mélysége. A levélíró azonban jónak látta, hogy ezen a ponton magyarázatát megszakítsa, és komoly intellemmel forduljon az eltompult hallású, lelki kiskorúságba visszasüllyedt olvasók felé (5,11–6,20). Azok szellemi állapota aggodalomra adott okot, ezért szükség volt a biztatásra, hogy alkalmasak legyenek a kemény eledel befogadására, és ezáltal a körükben jelentkező *identitásválságra* méltó feleletet kapjanak a testvéri intő szóból (13,22).

Miután ezt a szerző megcselekedte, ismét csomót kötött gondolatmenetére Zsolt 110,4 idézetével (6,18–20). A parainetikus közbevetés lezárásaként ismét Krisztus jelenik meg előttünk a Melkisédek rendje szerinti főpapként, aki bemegy a kárpit mögé értünk. A szentek szentjére való utalás megint felidézti az engesztelésnap szertartást az olvasók előtt. Itt azonban még nem tér ki a részletekre.

Melkisédek személye az összekötő kapocs a háló tartószálának befejező csomópontjával, a 7. fejezettel, ahol Melkisédek személyére tér ki, hogy megalapozza Jézus földi főpapi szolgálatának eredetét és az ároni főpapi szolgálatnál nagyobb voltát. Ennek kifejtése során fenntartotta a már az 5,5–6-ban bemutatott egységet Krisztus istenfiúi volta és főpapi tiszte között.⁹ Isten Fia, aki örökre tökéletes, és a mennyei Felség jobbán ül, azonos az értünk önmagát feláldozó Főpappal. Ez a kijelentés a főpapkrisztológia megfejtése szempontjából döntő lesz majd a levél végén. Erre majd 12,2-ben reflektál a szerző, feltárva metaforájának igaz értelmét a csodálkozó olvasó előtt. A 7,26–28. versek újabb intertextuális csomópontot jelentenek azáltal, hogy közlik: Jézus, a főpap önmagát adta áldozatul a bűnökért. Ez az új kijelentés tovább bonyolítja a metaforát. A Melkisédek szerinti papság a továbbiakban már nem szerepel a levélben, nincs rá szükség.

Az intertextuális háló következő tartókötelét 8,1 kk.-ben húzza meg a szerző. A központi rész, a 8–9. fejezetek egyértelmű háttere a *jom kippur* ünnep szertartása. Ezen belül idői síkon a régi és az új összehasonlítása, valamint vertikális síkon a mennyei és a földi közti különbség megállapítása jellemzi ezt a két fejezetet. Centruma a 9,11–14, amely a metafora eszközeivel leírja Jézus főpapi szolgálatának lényegét: önfeláldozását értünk. Az áldozat tökéletességének és egyszerűségének hangsúlyozása egyértelműsíti mindenféle kultikus áldozat végét. Nincs többé szükség rá.

A 10,19–25 parainetikus lezárása a tanítói résznek, egyben az intertextuális háló jelentős pontját is képezi. Itt nevezi Jézust utoljára papnak, és az ő áldozatából következő helyes cselekvésre, bizalomra (παρησιία) int. Ismét előkerül a kárpit és a szentély képe az Ószövetségből és az engesztelésnap liturgiából. Érdekes módon szól a gyülekezeti hitvallásról is, egybekapcsolva a közösség ismeretét az új tanítással.

Az intertextuális háló további számai még felbukkanak a 13. fejezetben utalásszerűen a nagy engesztelésnap szertartásra, de Jézust többé nem nevezi a szerző főpappal. Miért? Meglátásom szerint a 12,1–3 adja meg erre a magyarázatot, ahol a hit példaképeinek felsorolása után a sportmetafora felhasználásával ismét előkerül a 2,10-ben Jézusra használt ἀρχηγός ('fejedelm', szó szerint 'elkezdő') kifejezés. Mint a 2. fejezetben, itt is Jézus haláláról van szó, mégpedig a kereszthaláláról, amelyet a figyelmes olvasó a főpapmetafora kibontásaként értelmez. Így kapcsolódik tehát a 12,1–3 az intertextuális háléhoz, megadva annak végső magyarázatát. A levél különös szerkezete, ószövetségi utalásai, idézetei így rendeződnek az intertextuális megközelítés segítségével csodálatos egységbe. Tanúskodásának kiindulópontja és célja az a hermeneutikai hitvallás, amely 1,2-ben szólal meg: Isten ígéje, amely régen a próféták által szólt, most a Fiú által szól hozzánk Isten végtelen embermentő szeretetéről, és válaszungkat várja. *Verbum Domini manet in aeternum.*

Új krisztológia

A levélben nemcsak az ószövetségi idézetek Krisztusra vonatkoztatása történik meg, hanem ennek ellenkezője is. A Krisztus-esemény, az inkarnáció, a kereszthalál és a felemeltetés nagy témái felől tekint a szerző az ószövetségi kinyilatkoztatásokra. Ezen események kifejezésére igénybe veszi az ószövetségi kultikus nyelvet és cselekményeket, fogalmakat. Ez egyben kimutatja az ószövetségi cselekmények tökéletlen voltát és a Krisztus eljövétél megvalósuló *diszkontinuitást* az áldozati teológiában. Krisztus mint tökéletes főpap tökéletes áldozatot mutatott be egyszer s mindenkorra. Megnyitotta az utat

⁹ Lényege szerint Fiú, funkciója szerint főpap, értünk.

Isten felé a szentek szentjébe. Az ószövetség kultikus részeinek recepciója mind Jézus személyét, mind megváltói művét illetően új krisztológiát és új szótériológiai értelmezést generál Jézus haláláról. Ennek az új kultikus teológiának a végső célja 12,1–3-ban található. A szerző itt nyíltan beszél Jézus kereszthaláláról azzal a lelkipásztori céllal, hogy csüggedt, fásult testvéreit felkészítse a rájuk váró szenvedésben a kitartásra és hűségre. *A főpapmetafora az a „kemény eledel” a közösség számára, amely megmagyarázza, miért kellett Krisztusnak vállalnia a keresztest értünk.* A kereszt szégyene semmiképpen nem áll ellentétben Jézusnak a szerző által a 2. fejezettől kezdve bemutatott főpapi szolgálatával, alázatával, a kísértések és a szenvedések vállalásával, amiről a 2. és 5. fejezetben olvastunk. Csupán mindezidáig hallgatott arról, hogyan is történt meg valójában Jézus főpapi áldozatának bemutatása. Nem tagadta a keresztest, sőt bátran mondhatjuk, hogy számolt azzal a ténnyel, hogy olvasói ismerik Jézus kivégzésének megvetett módját: lehet, hogy szégyellik is a külvilág előtt. A keresztről szóló beszéd a mai napig botrány forrása a nem hívők számára. Mennyivel inkább így volt ez az 1. században! Ez az evangéliumokból és Pál leveleiből is kiderül. Az alapos irodalmi és retorikai műveltséggel rendelkező szerző talán ezért választotta ezt az utat, hogy csak akkor beszél nyíltan levelében a kereszt botrányáról, ha már az Ószövetség alapján, az onnan mérített kultuszi metafora segítségével megvilágította Jézus halálának páratlan jelentőségét, annak teológiai tartalmát. Miután ez megtörtént a központi részben, most az intelmek sorában tematizálja a keresztest, mégpedig a gyülekezetre váró szenvedések felől megközelítve. Talán a mögötte lévő Néro-féle keresztényüldözés is erre sarkallja őt. A csüggedés és a megfáradás ellen nézzünk fel Jézusra, a kereszt gyalázatának hordozójára!

A levelet intertextuálisan olvasó gyülekezet a zoltárutaláshoz érve természetesen összekapcsolta a levélben előzőleg a főpapról mint Isten jobbján ülő királyról mondottakat. Így tehát az írás elérte célját: a metaforikus nyelven megfogalmazott krisztológia felerősítette az ősegyháztól átvett hagyományos krisztológiai jelentést, és egyben magyarázatát is adta annak. A közösség számára világossá vált: identitásuk alapját képezi Jézus megváltói halála. Valójában ő a hit elkezdője egyéni életükben, és ő lesz annak beteljesítője is, ha megtanulják, hogy reménységgel tekintsenek szenvedéseik, a feljük irányuló társadalmi előítéletek felé. Ebben a helytállásban jelent nagy biztatást nekik az Ószövetség, amely Krisztus felől olvasva példát ad a kitartásra és a hűségre.

Isten ígéretei népének az új szövetségre, a bűnök bocsánatára Krisztusban valósultak meg. *Krisztus áldozata megvilágítja az ószövetségi áldozatok helyes értelmezését a Tórában. És fordítva: az áldozati kultusz segít megérteni Krisztus kereszthalálának mélyebb értelmét. Az intertextuális*

hatás kölcsönös: a pretextus magyarázza az új eseményt, és a metatextus¹⁰ rámutat a pretextus új keresztény értelmezési lehetőségére.

Új ekkleziológia

Az Ószövetség újszerű értelmezése nem csupán elméleti síkon történik. A szerző előtt egy identitásválsággal, megfáradással és csüggedéssel küszködő gyülekezet képe lebeg, akiknek állhatatosságra van szükségük, hogy Isten akaratát cselekedjék, és így beteljesüljenek rajtuk az ígéretek (Zsid 10,36). Az elméleti, krisztológiai fejtegetéseket következetesen megszakítja a parainézis, az intés és biztatás a gyülekezet felé. Az első fejezet zoltárkáténáját, amely Jézus istenfiúságát és preexisztenciáját írja le ószövetségi szavakkal, a hallottakra való figyelés, a hirdetett ige komolyanvételének hangsúlyozása követi. A pusztában vándorló nép intő példája így lesz figyelmeztetés a ma gyülekezetének (3–4. fejezet). A 11. fejezetben a hit példaképeinek felsorolása azzal zárul: Isten „*azt akarta, hogy ők ne nélkülünk jussanak el a teljességre*” (Zsid 11,40). A szerző nem akarja ezzel kisajtítani a zsidó nép történelmét a kereszténység számára, hanem ugyanazt az Istent látja cselekedni akkor és most. Kontinuitást állapít meg Isten cselekedetében a választott népért és a gyülekezetért. *A szerző egynek tudja Isten régi és új népét, nem tesz köztük különbséget.* Hermeneutikai alapállásából következik az az ekkleziológiai látás, miszerint Isten népének gyökerei a zsidóságban vannak, velük közös az üdvösség története, amely Krisztusban jut el a teljességre. Ez a szemlélet kizár minden antijudaista indulatot, mert a folyamatosságra teszi a hangsúlyt. Ugyanakkor a két szövetség népének összekapcsolásával ismét lehetővé teszi az Ószövetség keresztény értelmezését.

Az intertextualitás és a Zsidókhoz írt levél

Richard Hays megállapításai nyomán (HAYS 1989, 16. kk.) fogalom össze a következőkben a levél alapján felvetődő *hermeneutikai kérdést.*

Hermeneutikai szabadság

Az intertextualitás mint módszer szabadságot ad az író kezébe az Ószövetséggel kapcsolatban. Ez a hermeneutikai szabadság jól megfigyelhető az első fejezet íráskáténájának elemzése során. A zoltármontázs kiválasztásának alapját az író krisztológiai szándékában találtuk meg. Különösen

¹⁰ A pretextus és az új környezet egymásra hatásában létrejött új egységes szöveg.

kiviláglik ez, amikor Jézust – egyedülállóan az egész Újszövetségben – Istennek nevezi a zsoltár szavaival. Ugyanerre a hermeneutikai szabadságra példa Melkisédek személyének Krisztusra vonatkoztatása a 7. fejezetben. Mindaz, ami az ószövetségi pretextusból Krisztus papságát igazolja, kiemelésre kerül, a többi háttérbe szorul. Sőt az Írás hallgatásából is érvet kovácsol a melkisédeki papság örök volta mellett. Ez tette lehetővé azt is, hogy az író helyenként megváltoztassa az Írás szavait, vagy csak egy részét idézze annak, ahogyan szüksége volt rá. Ószövetség-használata mégsem nevezhető önkényesnek, mert az őskeresztény hitvalláson alapul, és hűséges az 1,1–2-ben megfogalmazott hermeneutikai elvhez.

Teológiai revízió és kontinuitás

Az ismeretlen író nagyra becsüli az ószövetségi kijelentések kontinuitását a jelenben. Művében nagy teret ad ennek. Erre vonatkozik az 1,1–2 hermeneutikai alapállása és a 3–4. fejezet homiliájában az Isten szombati nyugalmaról mondottak is. Folyamatosság van Isten ígéreteiben és hűségében a 11. fejezet szerint. A főpapmetaforával kapcsolatban megfigyeltük a teológiai revízió alkalmazását is. Ez egyrészt Jézus főpapi személyében nyilvánult meg: Jézus nagyobb és tökéletes főpap az ároni főpappal összehasonlítva, másrészt a kultuszi papságot és áldozatot elrendelő ószövetségi törvény vonatkozásában bizonyította a szerző annak mulandóság alá vetett, tökéletlen voltát. A 8. fejezetben idézett jeremiási szakasz segítségével azonban az Írásból bizonyítja, hogy a törvény elégtelen volta szükséges volt ahhoz, hogy a jobb szövetség megvalósulhasson. Ez az üdvtörténeti szemlélet, amely az idő síkján az ígért – beteljesedés összefüggésében gondolkodik, valójában ószövetségi eredetű.

Különböző hermeneutikai módszerek alkalmazása

Az exegézis során láttuk, hogy a szerző sokszor él a rabbinikus írásmagyarázat módszereivel: *a minore ad maius* (kisebbről a nagyobbra következtetés); két igehely bizonyítja egy harmadik jelentését; de alkalmazza a hellenista zsinagóga homiletikai magyarázatát is (3. fej.). Eszkatologikus írásértelmezése a qumráni közösséggel mutat rokonságot. A hellenista retorika szabályait alkalmazza, az alapján érvel és építi fel művét. A főpapmetafora tudatosan strukturált hálót képez, amelyet fokoz is a mondanivaló intertextuális megértése végett. A *jom kippur*-napi szertartás tudatos felidézése a levél második felében alkot értelmezési fóliát, amelynek hatását még a 13. fejezetben is ki lehet mutatni (13,10–15). Megragadja a lehetőséget, hogy az Ószövetség típusait és antitípusait beépítse krisztológiájába: Mózes,

Melkisédek, Áron, a pusztai vándorlás, a szent sátor, az áldozat. Az Ószövetséget a maga nyelviségében ragadja meg és használja fel saját krisztológiájának kifejtésében.

Az isteni szó közvetlensége

A levél szerzője nem foglalkozik azzal, ki mondta kinek azt a néhány sort, amelyet ő idéz a zsoltárokból vagy a Tórából. Láttuk, hogy vagy egyáltalán nem nevezi meg az idézet forrását, vagy Isten, a Fiú, a Szentlélek szavaként vezeti be. Ezáltal az olvasó számára eltűnik az időbeli korlát, például az 1. fejezetben a különböző helyről és szerzőktől származó zsoltárláncolat Isten szavaként áll előttünk, egységesen.

Eszkatológiai hermeneutika

A szerző a magát eszkatologikus közösségként értelmező olvasókat önvizsgálatra és új írásértelmezésre készíti. A Zsidókhoz írt levélben kezdettől fogva érvényesül az eszkatologikus időszemlélet (1,2). Isten szava a végső idők közösségéhez maga Jézus, aki a föld bírása is lesz az 1,11–13 szerint. A gyülekezetnek szüksége van az intő szóra, mivel közeledik az a nap (10,25), amikor eljön az ítélet (9,27–28). 10,26–30 szerint Isten ítélete vár a szándékosan vétkezőkre, akik megizlelték az Isten felséges beszédét, de elestek (6,5–6). Az Isten ígéről szóló ismert szakasz is (4,12–13) az ítélet vízióját festi az Isten (ószövetségi) szavát elutasítók elé (3,7–11).

Ezek a szempontok a Zsidókhoz írt levélre vetítve jól illusztrálják, hogy az író élt az intertextualitás adta hermeneutikai lehetőségekkel, és felhasználta azokat témája kifejtésénél.

Befejezés: a levél mai olvasata

Jogos a kérdés: mennyiben tette az intertextuális megközelítés érthetőbbé számunkra a levelet? Ennek eredményét így összegzem: a levél hermeneutikai kulcsként felhívta figyelmünket az Ószövetség krisztocentrikus magyarázatának fontosságára. Akkor beszélhetünk keresztény Ószövetség-értelmezésről, ha az interpretációban vállaljuk az ősgyülekezet hitvallásából következő krisztusi megközelítést. Jézus az összekötő kapocs a két szövetség között. Rámutatott arra is, hogy az intertextuális olvasás első feltétele, az Ószövetség ismerete a korabeli gyülekezetnél adott volt, a mai olvasónál azonban sajnos nem feltételezhető. A szövegben elhelyezett jelzők és az intertextuális hatást fokozó eszközök mind-mind behatárolják a szöveg jelentésvilágát, és irányt szabnak annak. Ezáltal a szerző maga gondoskodik arról, hogy az olvasók ne önkényesen magyarázzák azt. Mivel mi egyre kevésbé vagyunk abban

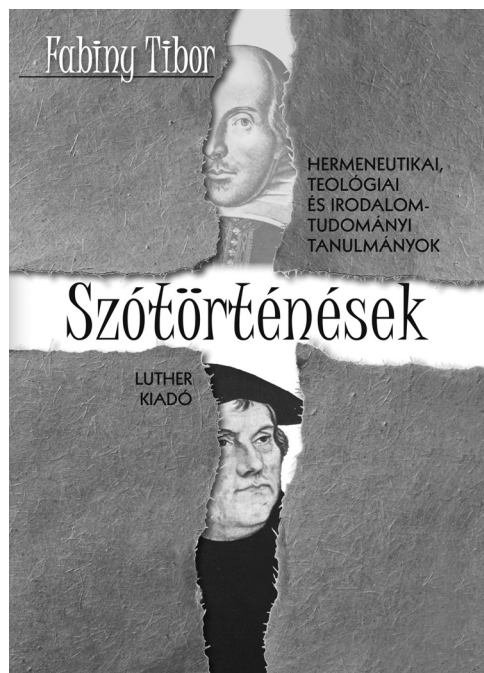
a helyzetben, hogy ezeket a finom jelzéseket felismerjük, még inkább törekedni kell a Szentírás alaposabb ismeretére. Ennek hiányában csak alapos exegézis után válik számunkra érthetővé a szöveg. Fokozottan igaz ez a kultikus szertartással foglalkozó szakaszokra, a 7–10. fejezetekre. Ezért örvendetes, hogy egyre több magyarázatos Biblia, kommentár lát napvilágot magyar nyelven. Nagy a felelőssége a lelkészeknek és teológusoknak, a szakembereknek, hogy segítsék az aktuális jelentés adekvát kibontását megalapozott információk adásával. A Zsidókhöz írt levél tovább biztat bennünket a műhelymunkára, a közösségi bibliatanulmányozásra.

Ugyanakkor az is igaz, hogy korunkban megnőtt az emberek érdeklődése a szakrális világ iránt. Olyan, régen használaton kívülinek hitt kifejezések, mint szentély, áldozat, vér, tökéletesség, megtisztulás, kerülnek elő az új vallási hullám révén, és nyernek sokszor pogány magyarázatot. *A levél figyelmeztet bennünket, hogy nekünk, keresztényeknek is van mondanivalónk ezekről a fogalmakról Jézussal kapcsolatban.* Nem hallgathatjuk el meggyőződésünket. A misztika és a spiritualitás iránt rajongóknak szintén igen komoly üzenetet hirdet a Zsidókhöz írt levél. Nem a különleges beavatási szertartások, gyakorlatok, meditációk, ha-

nem Jézus tesz minket tökéletessé! Benne és általa jutunk el a teljességre. Az új hermeneutika hirdeti, hogy a változó világ és a szellemileg változó kontextus új értelmezési síkokat nyit az olvasóban a művek olvasása kapcsán. Minden kor másra rezonál, másféle áthallások, hangsúlyok támadnak. Hogy a jelentés keresésében vakvágányra ne fussunk, ebben segít a történetkritikai exegézis, amely az eredeti jelentésre koncentrál, és amelyet az intertextuális olvasattal egy-egyben kell igénybe vennünk a szöveg jobb megértéséhez.

Felhasznált irodalom

- BERGER, Klaus 1994. *Theologiegeschichte des Urchristentums*. Francke, Tübingen.
- GERÓFI Gyuláné 2008a. Az intertextualitás és a Biblia. *Lelkipásztor*, 3. sz. 82–87. o.
- GERÓFI Gyuláné 2008b. *Verbum Domini manet in aeternum*. Doktori értekezés. Kézirat. Evangélikus Hittudományi Egyetem, Budapest.
- HAYS, Richard B. 1989. *Echoes of Scripture in the Letters of Paul*. Yale University Press, New Haven – London.
- KÖSTER, Helmut 1980. *Einführung in das Neue Testament im Rahmen der Religionsgeschichte und Kulturgeschichte der hellenistischen und römischen Zeit*. de Gruyter, Berlin – New York.
- SYLVESTER János 1541. *Új testamentum*. Sárvár.

Fabiny Tibor: Szótörténesek

Hermeneutikai, teológiai és irodalomtudományi tanulmányok

Luther Kiadó, Budapest, 2009. 408 o.

A szó az ember és ember közötti, valamint az Isten és ember közötti kommunikáció eszköze. A szó mindennél elementárisabb, mert a Logosz kezdetben volt, és kezdetől fogva van: Isten a szavával teremtette a mennyet és a földet. Ezért az Isten és az ember közötti kapcsolat hídja, a Teremtő és a teremtmény találkozásának helye is a szó. A keresztény hit értelmében a Szó térben és időben, az emberi történelem egy pontján hústestet öltött. Gerhard Ebeling szerint a hermeneutika tárgya a „szótörténe” vagy a beszédesemény. Ahol a szó „helyesen” történik, ott megvilágosodik a létezés. Vannak irodalmi alkotások (például Shakespeare és Milton művei), amelyek szóeseményként is hatnak, mert nemcsak az olvasó esztétikai érzékenységét, hanem egész egzisztenciáját érintik meg. A kötetben kitüntetett helyet kapott a lutheri hermeneutika, hiszen legmarkánsabban a német reformátor ismerte fel a „szóeseményben” megmutatkozó nyelv jelentőségét.

Szótörténekekről szól ez a könyv régebben és a közelmúltban írt hermeneutikai, teológiai és irodalomtudományi tanulmányok formájában; olyan helyzetekről, amikor a szó műalkotásban, szimbólumban, egy teológiai műben eseménnyé vált. Ha a szavak szava az evangélium, akkor a szóesemények eseménye a Szentírás és annak

értelmezése. A kötetben a Szentírás értelmezéséről, a keresztény hermeneutikáról és a napjainkban újraéledő teológiai értelmezésről is olvashatunk. Nem lenne teljes a szótörténekek sora, ha a szó nem lényegülhetne igévé és a szóról való beszéd pedig valódi proklamációvá, azaz igehirdetéssé.

E kötet tanulmányai egykor megtörtént szóeseményeket kísérelnek meg ismét megtörténné tenni, azaz előadni, újraértelmezni. Az olvasó hivatott eldönteni, hogy az itt olvasható előadások – akár szó szerinti, akár metaforikus értelemben – hűségesek maradtak-e az első, eredeti, teremtő Szóhoz.

Készülünk az LVSZ-nagygyűlésre

2010 júniusában Stuttgartban tartja következő nagygyűlését a Lutheránus Világszövetség. Mindennapi kenyerrünk – ez a témája a világgyűlésnek. Az előkészületek során hat régió – Észak-Európa, Ázsia, Európa, Afrika, Latin-Amerika és Észak-Amerika – készítette a főtéma egyes ágait feldolgozó füzetet bibliatanulmánnyal, énekekkel, áhítattal, a csoporttémák feldolgozásával, sőt a régióra jellemző egy-egy alapvető élelmiszer bemutatásával.

A Magyarországi Evangélikus Egyház is bekapcsolódik a világgyűlésre való felkészülésbe. A Lelkipásztorban havonta közlünk egy-egy bibliatanulmányt a regionális füzetekből. Ezek a tanulmányok nem dolgoznak fel teljes mélységben egy igehelyet, hanem a mindennapi kenyér fogalmának egy-egy vonatkozását gondolják végig több bibliai hely segítségével.

Januári számunkban az első nap bibliatanulmányát tesszük közzé. A nap összefoglaló témája: Isten kegyelme. Az első nap anyagát az észak-európai régió dolgozta fel. Sajátos jellemzőként az izlandi pénzügyi összeomlást és morális talpraállást mutatják be, valamint a régió legfontosabb táplálékát, a halat.

Bibliatanulmány I. Kegyelemből adatott. . .

Az egek hirdetik. . .

„Mit kell tennünk?” Ez volt az a kérdés, amelyet a holland teológusnak, *Hendrik Kraemer*nek feltettek a holland történelem egy kritikus pontján, amikor a keresztények a csatamező két ellentétes oldalán találták magukat. Állítják, hogy Kraemer a következő felejthetetlen szavakkal válaszolt: „Nem tudom megmondani, hogy mit *kell* tennetek, de azt megmondhatom, kik vagytok.”

Ezzel a mély meglátással Kraemer pont a kérdés közepébe talált. Az önmagunkról alkotott kép – hogyan látjuk magunkat a másokkal való kapcsolatban, az Istennel való kapcsolatban és az univerzum többi részével való kapcsolatban – közvetlenül hatással van arra, hogy hogyan cselekszünk a mindennapokban. Ez különösen is fontos akkor, amikor kritikus ügyekkel kell szembenéznünk. Így most magunktól kérdezzük: mit gondolunk, kik vagyunk? A 8. zsoltár írója ugyanezzel a kérdéssel tusakodott, és a következő bámulatos meglátásra jutott:

*„Ha látom az eget, kezeid alkotását,
a holdat és a csillagokat, amelyeket ráhelyeztél,
micsoda a halandó – mondom –, hogy törődsz velem,
és az emberfia, hogy gondod van rá?
Kevéssel tetted őt kisebbé Istennél, dicsőséggel és méltósággal
koronáztad meg.
Úrrá tetted kezeid alkotásain,
mindent lába alá vetettél. . .”*

(Zsolt 8,3–7)

Isten teljes teremtett világának szemlélése kijózanító, mégis felvidítő igazságot fed fel számunkra: a dolgok egész rendszerében semmik vagyunk, Isten szemében mégis minden elképzelést felülmúlóan értékesek vagyunk.

Luther a *Kis káté*ban tömören így fogalmaz: „Hiszem, hogy Isten teremtett engem minden teremtménnyel együtt. Ő adta testemet, lelkemet, szememet, fületem és minden tagomat, értelmemet és minden érzékemet, és ezeket most is fenntartja. Testemet s életemet naponként mindennel bőven ellátja, táplálja. Megoltalmaz minden veszedelem ellen. Megvéd és megőriz minden gonosztól. És mindezt

csupán atyai, isteni jóvoltából és irgalmasságából cselekszi, és én arra sem érdemes, sem méltó nem vagyok.” (1. cikk)

A teremttség mint Isten kegyelmi ajándéka

(1Móz 1,1–2,25)

Az emberek a világ minden részén ősidők óta mesélik saját történeteiket a világmindenség eredetéről. Ezek az elbeszélések többek, mint a dolgok létrejöttéről szóló elméletek. Ezek hitvallások: mély meggyőződések Istenről, a világról és az egyén mindkettővel való kapcsolatáról. Akik más ilyen teremtéstörténeteket is ismernek, azok szerint tanulságos összehasonlítani és másokkal megosztani ezeket a történeteket. Így felfedezhetjük, hogy a különböző hitben élő emberek hogyan értelmezték saját helyüket isteneikkel és világgal kapcsolatban.

A Teremtés könyve nemcsak egy, hanem két teremtéstörténetet is leír. Mindkét beszámolóban Isten tisztán kegyelméből cselekszik minden teremtményével, még azelőtt, hogy a teremtmény létrejött volna. A két történet azonban fontos részletekben el is tér egymástól.

Az első teremtéstörténet (1Móz 1,1–2,4a)

Az 1Móz 1-ben olvasható teremtéstörténet úgy hangzik, mintha egy hét versszakos költemény lenne. Himnusz, amely azt a jó hírt ünnepli, hogy Isten teremtett minden létezőt. A káosz helyzetétől indulva (1,1) a Teremtő a rend létrehozása felé halad, azután megtölti az űrt csillagokkal és bolygókkal, a tengereket benépesíti halakkal, a földet pedig növényekkel, madarakkal és állatokkal. Mindezt Isten megerőltetés nélkül hajtja végre, egyszerűen szól, előhívja a teremtményeket, hogy megjelenjenek.

Ebben az első teremtéstörténetben különös jelentősége van a hétszeres isteni megerősítésnek, hogy minden, amit Isten teremtett, „jó, nagyon jó”. Ez a történet nem foglalkozik a dualisztikus világlátással. Isten és a világ nem helyezkedik szembe egymással. Pont ellenkezőleg, Isten értékeli, szereti és megáldja nemcsak az emberiséget (1,28), de az állatokat is (1,22), sőt még a földet is (1,24–25). Mindegyiküket „születésre” hívja, hogy így Isten küldötteivé váljanak magában a teremtés aktusában.

Ezzel nem azt akarjuk mondani, hogy minden teremtmény egyenlő alapon áll Isten előtt. A történet nyilvánvaló csúcspontján Isten elhatározza, hogy megteremti az embert „a maga képmására” (1,26), és így különösen közeli, bensőséges kapcsolatba lép vele. Sőt Isten a felelősséggyakorlásnak még azt az isteni kiváltságát is az emberre bízta, hogy minden élőnek gondját viselje, jólétükről gondoskodjon (1,28b).

E szerint a történet szerint a teremttség egésze Isten szeretetének és védelmének tárgya. Az emberiség – a teremttség csúcspontja – a felelősség és bizalom pozícióját élvezheti, hogy így tükrözze vissza az isteni szándékot.

A második teremtéstörténet (1Móz 2,4b–25)

A második teremtéstörténet majdnem csak az emberre fókuszál, mint aki első az isteni teremtésben (2,7). Ebben a 22 versben több hivatkozás történik az emberiségre, mint az Ūristenre. Összehasonlításképpen: az állatok csak csekély figyelmet kapnak. A többi teremtmény, a nap, a hold, a csillagok, a nappal és az éjszaka meg sincsenek említve. Az egész elbeszélés azt mutatja, hogy Isten belefeledkezett abba, hogy megtalálja annak módját, hogy az ember jól érezze magát, és érezze, hogy gondoskodnak róla. Ehhez Isten személyesen ültet kertet, fákat növeszt benne (2,8), és oázissá alakítja a szárazföldet azzal, hogy vizet hoz a csatornákon és az öntözőárokokon keresztül (2,10–14).

Isten fák sokaságát neveli. Nemcsak azért, hogy ellássa az embereket élelemmel, hanem azért is, hogy esztétikai öröm forrásai legyenek (2,9). A virágok és növények fenséges és különleges szépsége (csakúgy, mint a csiripelő madarak zenéje) emlékezteti az embert arra, hogy Isten teremtett világa az élet gazdagítására jött létre, amelyben a látás, a hallás, a szaglás, az ízlelés élvezete által van részünk. Mindez kifejezetten az ember hasznára készült, akit Isten négyszer is „te”-nek szólít. Meghívja, hogy szabadon egyen a kert minden fájáról (2,16). Csak egyetlen figyelmeztetés hangzik felé (2,17): egy fát el kell kerülnie. E fa gyümölcsének a fogyasztása végzetes következményekkel jár. Ezt valószínűleg nem fenyegetésként kell értelmezni, hanem a gyengéd gondoskodás kifejezésének: Isten nem akarja, hogy az ember a méreg elfogyasztásával veszélybe kerüljön.

A földből vétetett ember

A történet egy élettelen sivatagban kezdődik, ahol nem esett még eső sohasem (2,5). Isten lehajol, hogy a földdel dolgozzon. Mint ahogy egy művész formálja az agyagrögöt, a Teremtő úgy alkot emberi formát, amely akkor lesz élőlény, amikor Isten saját szájából származó lehelete megeleveníti.

A második teremtéstörténet szerint az ember egyértelműen a földben gyökerezik. Az emberiség a földből származott, és függ a földtől az élelem miatt. De ennél is fontosabb, hogy Isten az első helyen teremtette az embert, mert nem volt senki, aki gondját viselje a földnek (2,5). Az, hogy az ember dolgozzon a termőföldön, és gondját viselje annak (2,15), megtisztelő elhívás számára. A munka is Isten áldott ajándéka. Személyes megelégedést hoz, célt és értelmet ad az emberi életnek. Tehát a munka is azért adatott, hogy élvezze az ember. Csak később válik nyűggé, annak eredményeképpen, hogy az ember evett a mérgezett gyümölcsből.

Az emberek „földemberek”. Ez nem egy „piszkos” kifejezés. Isten tiszta földje (*adamah*) arra a személyre örökíti a nevét (*adam*), akinek az eredete és végzete olyan szorosán kötődik hozzá.

De az emberek nem csak a föld gyermekei. Többek anél. Az állatok is földből teremtetek, és a fák is ugyanaból a földből nőnek ki. Ami az embereket „élőlényekké” teszi (2,7), az az a tény, hogy Isten lehelete (*ruah*) megeleveníti őket. Ez az elbeszélés sem az állatokat, sem a növényeket nem nevezi soha „élőlényeknek”. Csak az embereket tünteti ki ezzel a megnevezéssel.

A közösség vigasza

A Teremtő azonban még egy újabb módot talál ki, hogy az újonnan teremtetett ember javát szolgálja. Isten felismeri, hogy a magányos emberi lény társaságra vágyik, szüksége van a „hozzáilló” személyre (2,18), hogy az elszigeteltség érzését legyőzhesse.

A második történetnek ezen a kései pontján olvassuk, hogy Isten elhatározza: állatokat teremt, és odaajándékozza azokat *adam*nak azzal a felkéréssel, hogy ő adjon nevet nekik (2,19–20a). Elnevezni valamit vagy valakit azt is jelenti, hogy kapcsolatot teremt azzal a személlyel vagy dologgal, akit vagy amelyet elnevezett. Lehetséges, hogy Istennek az volt a szándéka, hogy az állatok jelentsék *adam* számára a hiányzó társaságot? Az emberek és az állatok valóban kölcsönösen támogató kapcsolatban állhatnak egymással. Azok, akik mindennapi életük során szoros kapcsolatba kerülnek az állatokkal, megerősíthetik ezt az állítást. De az ember, miután nevet adott az állatoknak, még mindig beteljesületlennek érezte magát. E szerint a történet szerint az állatok nem voltak „élőlények”, az emberhez „hozzáillók”, akit az Isten lehelete elevennét tett.

Így aztán Isten megint munkába áll, ezúttal egy operációt hajt végre *adam* testén. Elvesz belőle egy kis testszöveget (*téla* jelenthet bordát vagy oldalt is). Ebből a szövegből Isten egy „hozzáilló társat” alkot, akit Ádám (2,22) azonnal ennek fogad el, és e szerint nevezi őt *ishahnak*, ami a női alakja az *ishnek*.

A két személy egyenlőnek teremtetett a szó legteljesebb értelmében. Egymás segítőtársai kell hogy legyenek (*ezer* jelenthet védőt, szövetségest vagy akár megváltót is). A két embernek nem úgy kell kapcsolódnia egymáshoz, ahogyan egy alsóbbrendű segéd a felsőbbrendű feletteshez kapcsolódik, hanem csapattársak, akik „megfelelnek” egymásnak, akik egymáshoz illők. Egymás segítői lesznek abban az értelemben, hogy *együtt* tudnak emelni és hordozni nehéz terheket úgy, hogy egy tárgyat két ellentétes oldalon ragadnak meg. Egymás „megmentői” is lehetnek abban az értelemben, hogy mindegyikőjük egészséget és áldást hoz a másik életébe.

A két egyén arra hivatott, hogy „egy” személy, „egy” test legyen. Ezt annak megerősítéseként is felfoghatjuk, hogy a férfi és a nő mélyen bevésett egymás iránti vágya egy újabb ajándéka Istennek, amelyet ő „plántál” az em-

berbe. A második teremtéstörténet így módon is megfelelő méltóságot ad az emberek kölcsönös szexuális vonzalmának, amely szégyen nélkül élvezhető (2,24–25). Ez szintén Isten kegyelmének értékes ajándéka.

A világ, amelyben élünk

Ez a két teremtéstörténet idillikus képet fest a békéről és nyugalomról. Úgy mutatja be az életet a földön, ahogyan Isten elképzelte, és ahogyan Isten kegyelméből majd egyszer megvalósulhat. Sajnos azonban minden jó dolog megrontható. Az emberi szív keménységének köszönhetően a jó föld beszennyeződik, a vizek mérgezetté válnak, és az emberek kizsákmányolható árucikként bánnak Isten ajándékaival. A bensőséges kapcsolatok tönkremennek.

A gazdagok és szegények közti szakadék egyre szélesedik. Megdöbbentő számú gyermek hal éhen naponta. Hol talál az ember reményt az életre egy ilyen világban? Egy másik történethez, Jézus egyik példázatához fordulunk útmutatásért.

Helyreállítás mint Isten kegyelmének ajándéka

(Lk 15,11–32)

A tékozló fiú története valójában nem a fiatalabb fiút állítja középpontba, hanem az együttérző szülőt, akinek mindkét önfejtő fia erősen rászorul a megváltásra. A történet olyan jól ismert, hogy most csak a szembetűnő tulajdonságokat kell felvázolnunk.

Ebben az elbeszélésben a fiatalabbik fiú egy teljesen önző kéréssel áll elő. Azt akarja, hogy édesapja átadja neki a családi vagyont azon részét, amely majd az édesapja halála után őt megilleti. Azzal, hogy a családi vagyont egyharmadának kifizetését kéri, és ezzel elmegy, a fiatalabb fiú gazdasági nehézséget terhel az őt felnevelő családra. Az ajándék – amely tisztességes megélhetést nyújtott volna magának és közösségének – most veszélybe kerül azzal, hogy saját pillanatnyi kedvtelése eszközévé válik.

Megmagyarázhatatlan módon az édesapa eleget tesz ennek a kérésnek, és a fiú azonnal készpénzre váltja a tulajdon értékét. Elhagyja otthonát egy távoli országért, ahol eltékozol mindent, és éhezni kezd. Disznópásztor lesz egy idegen (nem zsidó) alkalmazásában. És amikor eljut a kétségbeesés állapotába, a lázadó fiúnak „van képe” állásért könyörögni a szülői gazdaságban.

De csodák csodája, kiderül, hogy a szomoruló édesapa nap mint nap a horizontot kémlelte, sóvárogva várta, hogy hazajöjjön a fia. És amikor a fiatal ember sziluette végre feltűnik a távolban, a szülő örömeiben eléje rohan, hogy találkozzon fiával, átölelje, elhalmozza csókjaival, még mielőtt az alázatos fiúnak legcsekélyebb esélye lenne arra, hogy előadja begyakorolt beszédét. A tékozló fiút nemcsak visszafogadják, hanem összes kiváltságát is hely-

reállítják, és díszvendég lesz egy siettében elkészített pazar banketten, amely az esemény megünneplésére szolgál.

Nem meglepő, hogy az elsőszülöttet nem mulattatja ez az alkalom, hanem zokon veszi ezt a nagylelkűséget, amelyben a „te tékozló fiadnak” része van. Az édesapa szemet huny az elsőszülött ezen goromba viselkedése felett, ahogy gyengéd hangon megszólítja őt („gyermekem”). Személyesen hívja be, hogy vegyen részt a boldog esemény megünneplésében. „A testvéred halott volt, és most újra él.” A család újra együtt lehet. Ez – ami a szerető szülőt illeti – végtelenül többet ér, mint a család anyagi vagyonának egyharmad része.

Az alantas cselédmunkában reménykedő fiúnak visszaállítják a méltóságát – s ennek jeléül egy nagyszerű, pazar öltözet ruhát kap. Az akaratos, csökönyös gyermek, aki megsértette a szülői bizalmat, egy pecsétgyűrűt kap a bizalom újbóli megerősítéseként.

Ezek a történetek együttesen a kegyelmes Isten dicséretét zengik, aki azt akarja, hogy az élet prosperáljon. Isten, aki a fenséges, csodálatos világot megteremtette, és azokra bízta, akiket saját képére és hasonlatosságára teremtett, alig várja, hogy eljőjön és helyreállítsa, amit az emberek tönkretettek. Isten meggyógyítja a megtört kapcsolatokat, megbocsátja az elkövetett vétkeket, megvigasztalja a szomorkodókat, és az éhezőknek napi kenyeret ad.

Megfontolásra váró kérdések

Isten, minden jó ajándék adományozója

Isten az ő képmására teremtett mindannyiunkat férfiakat és nőket. Jézus megváltott, és arra kaptunk elhívást, hogy Istennel és egymással közösségben éljünk. Hogyan tanús-

kodunk mi evangélikusok Istenről, minden jó adomány forrásáról a mai világban?

A megszentelt ajándék

Érezzük-e még, hogy a teremtettség szent? Ha Isten az ajándékozó (Zsolt 24,1), akkor hogyan fogadhatunk el olyan földművelési vagy halászati technikákat, amelyek tönkreteszik bolygónkat? Hogyan tolerálhatunk egészségtelen táplálékokat, vagy nézhetjük, hogy tonnaszámra kerül szemétkébe az enniváló? Hogyan tűrhetjük el a klímaváltozást, amelyért főleg a nyugat felelős, de leginkább a legszegényebb országokat sújtja?

Az élet ajándéka

Keresztény közösségként miért nem vagyunk képesek küzdeni a biztonságos és tápláló élelem igazságos elosztásáért? Az evangélikus hitvallás, miszerint „minden ember... bűnben született” (Ágostai hitvallás, CA II.), vajon megengedi-e számunkra, hogy elfogadjuk az igazságtalanság állapotát, és oly sok ember esetében az emberi méltóság hiányát? Úgy véljük, hogy néhányunknak nagyobb Isten adta jogunk van arra, hogy teljes életet éljünk, mint azoknak, akik nem hisznek Isten kegyelmében?

A felelősség ajándéka

Isten a teremtettség gazdáivá tett minket (Gen 1,26–27). Ez befolyásolja-e azt, hogy miként vigyázunk a saját egészségünkre, az élelemre, amit megeszünk, és közösségeink mezőgazdasági eljárásaira? Hogyan tanúsíthatunk felelős magatartást az élelemmel, a földdel és a vízzel foglalkozó nemzeti és nemzetközi stratégiák iránt?

Fordította Gáncs Péterné

Bölcs szív

50+ meditáció és imádság

Luther Kiadó, Budapest, 2009. 160 o.

Kiknek ajánljuk ezt a kötetet?

- ✓ 50 fölöttieknek.
- ✓ Akik környezetében 50 fölöttiek élnek – hogy jobban értsék őket.
- ✓ 50 alattiaknak – hogy tudják, mire számíthatnak.
- ✓ Azoknak, akik az értéket nem csak pénzben mérik.
- ✓ Azoknak, akiknek nincs szükségük folyamatos zajra – néha a csendet is szeretik.
- ✓ Akik nem hiszik el, hogy az élet anynyi, amennyit a felszín mutat.
- ✓ Akik tudni akarják, akkor is értékesek, ha épp nem a csúcson járnak.

- ✓ Mindazoknak, akik megszerették azt a sorozatot, amelynek 5. kötete ez a könyv.

A lelkiismereti vallás¹

KARL HEIM

Láttuk, hogy már intellektuális vonatkozásban összeütközik a két szellemi irányzat. Mindkét felekezet fel tud mutatni nagy szellemi teljesítményeket, és életre hívott hatalmas filozófiai rendszereket. De az alapállás, amely a protestáns ember gondolkodását betölti, más, mint a katolikusoknál. A protestánsoknál a lelki élet az egyetlen út Istenhez. A katolikusoknál van egy olyan, a lelkieken túl levő hatalom, amely bizonyos körülmények között a lelki folyamatot éppen vallásos okokból leállíthatja.

Ez az ellentét az intellektuális kérdések megoldásában azonban csak előzménye annak, hogy megértsük a két szellemi irányzat végső ellentétét. A döntő ütközet gyakorlati területen zajlik, a lelkiismeret területén. Karl Holl² a protestantizmust lelkiismereti vallásként mutatta be, azaz olyan vallásként, amelyben az út az Istenhez nem valamiféle, erkölcsileg indifferens hatalmi élményen vagy esztétikai benyomásokon keresztül vezet, hanem csak a lelkiismereten keresztül, Luther szavával: „A mennybe vezető út egy megbonthatatlan pontnak, nevezetesen a lelkiismeretnek a vonala” (*via in caelum est linea indivisibilis puncti, conscientiae*). Mit fejez ki ez? Ahhoz, hogy a protestantizmus alap gondolatát, a *sola fide justificamur*t, az egyedül hit általi megigazulást megértsük, a fiatal szerzetes Luther lelki történetéből kell kiindulnunk, amely őt olyan pontra juttatta el, ahol képtelen volt békességet találni az egyház szentségei és a kolostori gyakorlatok révén. A fiatal Luther lelki története, amely lejátszódott benne, mielőtt a nyilvánosság elé lépett, a leghatalmasabb dolgok közé tartozik, amelyek az emberiség szellemtörténetében lezajlottak. Ez

nem egy egyetlennek a története, ebben valami olyan általánosan emberi jön napvilágra, amely számtalanszor megismétlődött. A katolikus történetírás bizony nem teljesen alaptalanul mondta, hogy a szerzetes Luther skrupulózus³ ember volt, azaz olyan lelki betegségben szenvedett, amely a kolostorokban régóta gyakori jelenség volt a rend legkomolyabb embereinél. A késő középkor moráleteológusai ezt *pusillanimitas*nak nevezték. Mi ez a figyelemre méltó betegség? Az eltompult átlagember ezt nem ismeri. Bármely finoman érző ember azonban, aki akár csak néhány hónapig is igyekezett Isten egyetlen parancsolatát komolyan venni és a szerint élni – például azt, hogy legyen önmegettartó, vagy hogy Istent mindennél jobban szeresse –, hamarosan felismeri, milyen közel van mindannyiunkhoz ez a betegség. Csak egyszer kell világossá válnia annak, mit jelent az, hogy életünk elveszített percei soha többé nem hozhatók vissza. Minden egyes tisztátalan gondolatot tehát, amely feléled bennem, miközben Isten jelenlétében állok, végtelenül komolyan kell vennem. Gondolataimnak a célból való minden eltévelyedése megfoszthat engem az örök üdvösségtől. Minden gondolat, amit forgatok, hasonlít egy lágy anyagba mélyedt lábnyomhoz, amely azután megszilárdul és örök időkre megmarad. Ami megtörtént, azt nem lehet meg nem történné tenni. *Canterbury Anselmus* mondta, hogy egyetlen pillantás, amely Isten akarata ellenére vetettünk bárhová is, olyan nagy bűn, hogy az ismét jóvá nem tehető, még ha minden világot oda is adnánk érte. Nem csoda, hogy a kolostorokban éppen a legkomolyabbakat, akik valóban megkísérelték, hogy szakadatlanul Isten jelenlétében éljenek, belső nyugtalanság ejtette foglyul, amely elvette örömeiket attól való aggodalmukban, hogy halálos bűnt követtek el, attól való félelmükben, hogy gyónásuk tö-

¹ Forrás: Heim, Karl: *Das Wesen des evangelischen Christentums*. 3., veränderte Aufl. Quelle und Meyer, Leipzig, 1926.

² Karl Holl (1866–1926) teológus professzor volt Tübingenben, majd Berlinben. Ő állította ismét a teológia középpontjába a megigazulást. A szövegrészben szereplő gondolatainak forrása: HOLL 1923, 1. köt.

³ Jelentése: aggályoskodó, aggodalmaskodó, kétségkedő, túlzottan lelkiismeretes.

kéletlen és érvénytelen volt, és méltatlanul járultak az oltáriszentséghez. Ez a kolostorbetegség ma is gyakori a kolostorokban és a papi szemináriumokban. Ez abban mutatkozik meg, hogy a skrupulózus ember állandó szükségét érzi annak, hogy gyónjon. Szombat délután elmegy a gyóntatószékhez, de már aznap este úgy véli, hogy a feltörő hitbéli kétely vagy érzéki gondolatok miatt elvesztette a kegyelmet. Vasárnap reggel ismét siet a gyóntatótyáához. (Lásd HEILER 1923, 261. o.-tól.)

Ez a skrupulózusság nyilvánvalóan csak egy különleges kolostori formája annak az általános emberi ínségnek, amelyben a szenvedélyes és mélységesen komoly emberek minden időben és nagyon különböző formában szenvedtek. Ez olyan betegség, amely bármelyikünkön bármelyik pillanatban kitörhet. Ez az, amit *Kierkegaard* „halálba vezető betegségnek” nevezett: az a betegség, amelyben minden ember titkon szenved, még ha az csak keveseknél is tör a felszínre. Minden ember, aki megkísérli Isten valóságát komolyan venni, bizonyosan belebetegszik Istenbe. Megtudja, hogy egy ember sem élhet anélkül Isten jelenlétében, hogy kétségbe ne essen. Kétségbe kell esnie, hacsak meg nem gyógyítatik csodálatos módon, Isten kegyelme által a „halálba vezető betegségből”. Amit Luther a kolostorban átélt, az egyáltalán nem más, mint amit minden ember erős szenvedélyességgel átél, ha egy súlyos sorscsapás hatása alatt egyszer csak világossá válik, hogy Isten van, hogy ő a mindenütt jelen lévő bíró, aki mindent lát, és aki elől egyetlen pillanatra sem menekülhetünk el. Luther megérezte: ha Isten létezik, ha ő közelebb van hozzám, mint én magamhoz, ha ő minden oldalról körülvesz engem, ahogyan a 139. zsoltár mondja, akkor az utolsó ítélet már elkezdődött. A halál megpillantása, az azzal való szembenézés, hogy Isten orcája elé fogunk állni, már itt van. Annak a rövid pillanatnak, amely tőle elválaszt, annak a másodpercnek az örökkévalóságra nézve egyáltalán nincs jelentősége. Az utolsó ítéletben azonban – ahogyan arra Luther ráérezett – senki sem fog mellettem állni. Teljesen egyedül kell dolgaimat Istennel elintéznem. Egy 1522. évi wittenbergi prédikációjában ezt mondja: „Mi mindnyájan a halálhoz vagyunk megidézve, és a másikért senki sem fog meghalni, hanem ki-ki saját személyében önmagáért fog harcolni a halállal...; akkor én nem leszek melletted, sem te mellettem.” (HOLL 1923, 1. köt. 18. o. jegyz.) Ha azonban Isten létezik, olyan valóságosan, ahogyan őt az utolsó ítéletben tapasztalni fogjuk, akkor Istennek követelnie kell tőlem, hogy szeressem őt teljes szívből, teljes lelkemből, teljes elmémből és teljes erőmből. Ő, aki minden jó megadója, megkívánhatja, hogy én őt teljes szívből szeressem. Minden Isten iránti szeretet, amely félszívből van, például csupán a pokoltól való félelem miatt, nem megbocsátható gyengeség vagy tökéletlenség csupán, hanem félelmetes bűn és lázadás. Ezzel azonban Luther számára minden lépcsőzetes rendszer összeomlik, amelyet eddig az egyház alkotott; innen a megkülönböztetés a csupán

szolgai félelem, a még önző vágyból fakadó istenszeretet és a magáért Istenért való szeretet között. Az egyház lépcsőfokokat épített, amelyek a kezdőt a szolgai félelemből vezetik felfelé, míg az istenszeretet közelébe eljut. Ha nem értük el az utolsó fokot, mégis el lehetett érni egy azt megelőzőt. Luther számára a lépcsőfokoknak ez a teljes rendszere összeomlott. Mert hiszen Isten, ha van, a teljeset, a meg nem osztottat kívánja tőlünk. Őiránta ez a félelmetes alapelv érvényes: minden vagy semmi. A minden, amely nem a teljes, nemcsak értéktelen, hanem bűn és lázadás.

Ami az istenszeretetre érvényes, érvényes a felebarát szeretetére is. Isten azt akarja, hogy felebarátomat úgy szeressem, mint magamat. Ez kizárja az ember minden előfeltételét a másikkal szemben, legyen az barát vagy szeretett személy. Ha Isten akaratát teljesíteni akarom, akkor ugyanis nemcsak egy értékes emberért, hanem egy ellenségért, sőt a legközönségesebb rablóért is (*pro hoste et pro vilissimo latrone*) magamra kell vennem minden szenvedést, ha szükséges, halálba is kell mennem. Éspedig nem ügyel-bajjal vagy csak tisztességből, vagy mint a buddhizmusban, hogy magamat sanyargassam és saját akaratomat megöljem, hanem ezer örömmel (*hilari corde*), legbelső akarással. Isten nem akar kényszeredett szolgálatot. Minden szeretet, amelyhez előbb magamat kell legyőznöm, Isten előtt értéktelen, hiszen az lázadás. Mert én abban valamit visszatartottam Istentől, ami őt illeti, elraboltam tőle valamit, ami az övé.

Luther küzdelmei akörül fordulnak meg, amit *Henrik Ibsen* a *Brand* című drámájában olyan kifejezően ábrázolt. Ez a dráma mintegy utóhatása Luther kolostori küzdelmeinek és *Kierkegaard* Istennel folytatott tusakodásának. Brand lelkész a kötelesség tartja a tengerparti faluban, a hideg fjordnál, ahol szolgálnia kell gyülekezetének. Van azonban felesége és gyermeke. A gyermeknek hiányzik a napfény. Betegen elsorvad és meghal. Brand feláldozza őt. Felesége, Ágnes is kész feláldozni. Az asszony azonban azt akarja, hogy legalább sírhasson a gyermekért, aki ott nyugszik a temetőben, vagy még egyszer megnézhesse ruhácskáját. Brand azonban ezt mondja neki: „Amit megnyersz, mindannyiszor elsüllyed a mélységben, mihelyt bánkódsz a veszteségen.” Isten azonban nem megy bele üzletelésbe. Ezt mondja: „Tudd meg, hogy én sokat kívánok, mindent követelek vagy semmit.” „És ha mindent odaadsz, de nem az életedet, úgy tudd meg: semmit sem adtál.” Lutherre is alkalmazhatnánk azokat a szavakat, amelyeket ennek az északi lélektani drámának a zárójelenetében mond e világ csábító szelleme Brand lelkésznek:

„– A te betegséged góca három szócska, amelyek hideg borzongása tébolyultsággal sújt téged. Ezekről egészen le kell mondanod, ezeket ki kell mosnod az emlékezetedből, le kell törölnöd minden tábláról, ezek okozzák mindazt a rémületes víziót, amely támad, hogy vádoljon.

– Mondd meg ezeket!

– Mindent vagy semmit.”

Hogy Istennel szemben csak ez a „mindent vagy semmit” létezik, ez a forrása Luther kolostori küzdelmeinek. Ha imádkozott, kínozza a kérdés: valóban felébredtetted-e magadban a teljes istenszeretet cselekedetét? Anélkül ugyanis az imádság csak bűn. Amikor a szentélyben az oltárnál állt, és az áhítathoz készülődött, ráébredt: minél határozottabban kényszerítjük magunkat az összpontosításra, annál könnyebben esnek szét a gondolatok. Már az is bűn, hogy kényszerítjük magunkat áhítatra. Így ejtette foglyul a kétségbeesés, vajon áhítata teljesen hiánytalan odaadás volt-e. Luther ezt mondja az erre az időszakra való emlékezésében: „Szent, kegyes ember akartam lenni, és nagy ájtatossággal készültem a misére és az imádságra: de amikor a legájtatosabb voltam, úgy mentem az oltárhoz, mint egy kétségbeesett, úgy mentem el onnan, mint egy kétségbeesett, elmondtam bűnbánatomat, mégis kételkedtem; ha nem imádkoztam, ugyanúgy kételkedtem.” (HOLL 1923, 21. o. jegyz.)

Ebben a helyzetben nem tudtak neki békességet adni az egyház szentségei, a gyónás szentsége és a gyóntatószék sem. „Gyón naponta, meggyónja a legkisebbet is, meggyónja a múltat is egyre-másra.” Látja azonban, hogy „alapjában véve ugyanaz az ember maradt, mint előtte” (uo. 23. o.). Ez a lelkiismereti ínség, amelyet nem tud lecsendesíteni sem a szentség, sem az egyház, sem semmilyen emberi szokás, nem egyedi jelenség. Mindenütt megvan, ahol egy ember lelkiismerete felébred. Minden ébredésnél, amelyeket a legújabb időkben átéltünk, a lelkiismeretnek ugyanezt a felébredését tapasztaljuk. Így annál a nagy ébredésnél is, amely a háborús évek idején Niasban, a Holland-Indiákon jött létre, evangélikus missziói területen. Itt jött el titokzatos módon egy teljesen egyszerű természeti népre Isten jelenlétének hatása. Elkezdtek remegni Istentől. „Isten csak egy tenyérnyire van felettem”, mondták primitív nyelvükön. A mindenható bíró kikerülhetetlen jelenlétének tudatában elemi erejű szorítást éreztek, hogy mindent meggyónjanak, ami a lelkiismeretüket terhelte. A misszionáriusok házait már kora reggeltől kezdve ellepték az emberek, akik lelkiismereti terheiktől akartak szabadulni. Egyesek, akik nem tudták rászánni magukat, hogy gyónjanak, elmentek az őserdőbe, és felakasztották magukat.

Amikor a lelkiismeretnek ez a felébredése elér egyeseket vagy egy egész gyülekezetet, akkor mindig jelentkezik a félelmetes felfedezés: mi, emberek Isten jelenlétében állunk, és mégsem vagyunk képesek Istent teljes szívből szeretni, ahogyan ennek lennie kellene. Legjobb tetteinkben is, ájtatosságainkban is, aszkézisünkben is – éppen ebben – mindig ott van ez a félelmetes, legyőzhetetlen önszeretet. Szeretnénk fegyelmezettek lenni, és az irigység és káröröm rezdüléseit legyőzni, ha azok bennünk feltörnek, mégis az első indulat (*primus affectus*), szívünk első önkéntelen megnyilatkozása, ha éjjel egy ismeretlen megtámad és megüt, a gyűlölet. Utólag megbocsátunk neki. De mielőtt rászánjuk magunkat és elhatározzuk, hogy szelí-

dek leszünk, önkéntelenül előtör belőlünk a düh. Nagyon szeretnénk még érzéseinket hatalmunkban tartani, de ha például azt tapasztaljuk, hogy az az ember, aki utunkban áll, vetélytársunk, sikeres és minden szívet meghódít, akkor az első indulatunk az irigység. Néhány perc múlva talán már legyőzzük magunkat, gratulálunk sikeréhez és önzetlenül örülünk annak. De az első önkéntelen indulat, amely mint a villámlás fénye bevilágítja lelkünk mélységeit, a rezdülés, amely által mélyen belenézünk lelkünk romlásába, igazi énünkbe, az a bosszúság és a gyűlölet. Az önző indulatok legyőzése fegyelmezetség és aszkézis által azért – ha ez nekünk mégoly tökéletesen sikerülne is – mindig valami erőszakosság, valaminek a visszafojtása, ami önkéntelenül mozog bennünk. Emberek előtt hősies teljesítmény ez a magunk feletti győzelem. Mi azonban Isten jelenlétében állunk. Isten nem kíván kényszeredett szolgálatot, mert az nem a teljes szívből és teljes lélekből való szeretet. Az olyan akarás, amely a legbelső törekvésből született, a kell és a muszáj minden maradékából, kényszerítés és erő által eltűnik; nos, Istennek egy szabad és meg nem osztott akarat tetszene. *Nullum violentum perpetuum* (nem állandó az, ami erőszakkal lesz). Kényszeredett akarásnak nincs gyökere legbelsőbb lényünkben. Hasonlít ez a kövek közé esett vetőmaghoz, amely csak gyéren kel ki. Éppen így az emberi önlegyőzés nagy teljesítményei, amelyeket mások nagyon megcsodálnak, az aszketikus gyakorlatok, amelyek során az ember a kolostorcellában korbácsolja magát és böjtöl, hogy legyőzze önmagát: ha ezeket az Isten jelenlétében szemléljük, tisztátalanok. Mert hiszen ezek erőszakos cselekmények, amelyekre kényszeríteni kell magunkat. Isten előtt azonban csak a teljes szív önkéntes odaadása számít. Minden vagy semmi. Minden félodaadás lázadás. Abban a kívánságban is, hogy a mennybe jussunk és üdvözüljünk, Luther szerint ugyanaz az egoista vágyakozás van, mint a legközönségesebb testi sóvárgásban. Ha valóban teljes szívből szeretjük Istent, akkor éppen olyan boldogan kell a pokolba mennünk, ha Isten odaküld minket. Folytassunk bár szerzetesi életet, hogy a mennybe jussunk, vagy világi életet, mindig jelen van az önszeretet mint második indíték. Istennek csak félszívet adunk.

Mi tehát Isten előtt csak kétségbeesni tudunk, mihelyt valóban megismertük magunkat. És egy ember sem tud minket kimenteni ebből a kétségbeesésből. Mert hiszen minden egyes ember egészen egyedül áll Isten előtt. Csak ha erre a pontra eljutottunk, ébredtünk fel valóságosan. Olyan helyzetben vagyunk, amelyben vagy elpusztulunk, vagy megtaláljuk Istent. Amikor Luther ezen a ponton állt, egyszerre világos lett számára: ha ebben a helyzetben létezik egyáltalán segítség, menekülés a pusztulásból, akkor ez mindenestől csak a feltétel nélküli megbocsátás lehet. A legcsekélyebbet sem tehetem hozzá, ami ezt a megbocsátást akár csak előkészíthetné is. Végül ez feltárult Luthernek, és feltárul mindenkinél, akinek lelkiismerete valóban felébred: a legkegye-

sebb cselekményben is, amely által rendelkezni tudnék magamról Isten kegyelméből, mindig visszatartok valamit. Ez tehát, ha Isten jelenlétében szemlélem, csak egy új lázadás Isten ellen. Ezzel azonban az a gondolat válik lehetetlenné, hogy az ember kegyes cselekedetekkel egyáltalán el tudna érni valamit, hogy Isten megbocsátására méltó legyen; nem tudunk felmutatni sem érdemet a méltóvá válásra (*meritum de condigno*), sem érdemet a megfelelővé válásra (*meritum de congruo*), hogy rendelkezünk magunkról a kegyelem ránk áradása számára. Nem, ezek a kegyes cselekedetek is, mivel azoknak minket kell legyőzniük, csak újabb formái az Isten elleni fellépésnek. Szerzetesi vagy világi élet csak két eltérő variációja ugyanannak a tisztátalan melódiának. A világi ember, aki természetének gyepelőjét szabadjára engedi, és önszeretetét nem rejti véka alá, „istentelen jobb kéz” (*dextralis impius*); az aszkéta pedig, aki az egoizmusát meg-nemesítő módon kielégíti, nevezetesen természetének erőszakos elnyomásával, amire föl önmagáról valamit beképez, „istentelen bal kéz” (*sinistralis impius*).

Ezzel minden szentségi különbség, minden lépcsőfok eltűnik a világi emberek és a szerzetesrendi emberek között, amit az egyház felállított; éljünk így vagy éljünk úgy, „mindig vétkezünk, mindig tisztátalanok vagyunk” (*semper ergo peccamus, semper immundi sumus*). Lehetetlen részünkről a legeslegcsekélyebbet is megtenni, amely Istent arra mozdtáná, hogy nekünk megbocsásson. Mindazzal, amit teszünk, mind mélyebbre jutunk az Isten elleni lázadásban, még messzebbre távolodunk Istentől. Ha csodálatos módon nem kapunk segítséget, Isten előtt csak kétségbeeshetünk magunkra nézve.

Minden további, amit a Biblia mond nekünk Istenről és emberről, annak elestéről és megszabadításáról, csak ebből a pontból látható. Ezt csak akkor értjük meg, ha eljutottunk az ember önmaga miatti kétségbeesésének erre a mélypontjára. Néha persze kilátunk az üreg mélyéről, amely fölül az ég felé nyitott, az esti derengésben meglátunk egy csillagot az égen, amely odafönt nappal még nem volt látható. Mert odafent a nappali világosság elvakít. Lent azonban, az üreg sötétjében kitágul a pupilla. A mélységből ezért látunk olyan dolgokat is az égen, amelyeket fent nem láthatunk. Ilyen az Isten cselekvése az emberiséggel, ahogyan ezt a Biblia leírja: csak az ember önmaga miatti kétségbeesésének mély üregéből látható. A nappali világosságban, amely az élet felszínén uralkodik, nem látható (így) az Isten. Ekkor feltűnik az üdvtörténet, amelyet a Biblia úgy mond el, mint egy mítoszt, mint egy valólan fantáziaképződményt. De abban a sötét mélységben, amelyben teljes félelmetességgel érzi az ember az Istentől való távolságot, a közösségből való kizártságot, kitágul a tekintet, feltör bennünk annak belső szükségessége, amit Isten Krisztusban cselekedett. Ha az önmagunk miatti kétségbeesésben vagyunk, akkor minden további nélkül belátjuk: ha még egyáltalán létezhet ebben a helyzet-

ben segítség, az csak Istentől jöhet. Csak Istennél lehetséges még a lehetetlen is. Csak Istentől várhatunk segítséget, egyedül Istentől. Isten kezdi el a munkálkodást, és ő is fejezi be. A hozzá való viszonyunkat ő helyezi egészen új alapokra, minden közreműködésünk nélkül.

Hogyan segítsen Isten, ha egyáltalán segíteni akar – erről többé a magunk részéről már nem határozhatunk. Semmit sem tudunk itt kialakítani vagy követelni.⁴ Semmilyen jogigényünk nincs Istennél. Rajta áll, mit akar tenni. Ha két személy között szakadás jön létre azáltal, hogy az egyik vétkezett a másik ellen, akkor teljesen a megbántott személy dolga, hogy meghatározza a tárgyalás helyét, megállapítsa a helyzetet, ahol a megbékélés megtörténjen, ha egyáltalán ilyenre sor kerülhet. A sértést okozónak ebbe nincs semmi beleszólása. Egy olyan helyzetben tehát, amelyben Istennel szemben magunk miatt kétségbe vagyunk esve, hogy a megbékélés egyáltalán lehetséges legyen, teljesen és egyáltalán Isten dolga a megbékélés helyének meghatározása és végrehajtásának módja is. Semmi befolyásunk nincs arra, és értelmünkkel semmire sem juthatunk arra vonatkozóan.

A megváltásról tehát csak a tiszta valóság módján lehet beszélni. Isten olyan utat nyitott a világ megváltására, amire emberi ész el nem jutott volna. Tetszett az Istennek, hogy egy népet papi népként kiválasszon a népek közül, és ebből a népből egy személynek minden időre teljhatalmat adjon, hogy ő az Isten nevében kimondja a szabadító szót, a „megbékélés szavát”, és ezt a szót szenvedése és halála által győzelemre vigye. „*Isten ugyanis Krisztusban megbékéltette a világot önmagával...*” (2Kor 5,19a) Már Jézus első fellépésekor, amikor azt mondta a béna embernek: „*Megbocsáttattak bűneid*” (Mt 9,2–8), tudták a zsidók, hogy ez vagy istenkáromlás, vagy ő Jézus, akinek el kell jönnie. Mert senki sem tud bűnöket megbocsátani, csak egyedül Isten.

A kétségbeesésnek csak abból a mélypontjából, ahol Luther volt a kolostorban, hallható ez a szó az ember számára. Csak onnan, abból a mély üregből, amely az élet felszíne alatt fekszik, lehet megérteni, mit jelent a Krisztus által mondott megbocsátó szó. Teljesen értelmetlen tudományosan vitatkozni arról a kérdéssről, hogy Krisztusnak valóban volt-e teljhatalma kimondani ezt a szabadító szót. Csak az ember kétségbeesett helyzetében – aki a múlt súlyos terhe alatt, a halálra tekintve úgy kap e szó után, mint fuldokló a mentőöv után – lehet próbát tenni a valóságra nézve. Az apostol teljes küldetése nyugszik a bizonyosságon: Krisztus az egyetlen, aki tudja azt, amit egy ember sem tud, ami egy tisztátalan ember szájában istenkáromló arrogancia volna. Egyedül Krisztus tudja az önmaga miatti kétségbeesett ember terhét elvenni, őt a kétségbeesésből meggyógyítani, és teljhatalommal mondani: „*Megbocsáttattak bűne-*

⁴ A szerző a német szövege lábjegyzetében ad német (!) megfeleltetést: fordern, voraussetzen. – Rá való tekintettel hagytuk meg ezt itt is.

id, eredd el békességgel!” Valahányszor fénysugárként bevilágít és belobban ez a szó az olyan embernek a lelkébe, aki tudja, hogy a legjobb cselekedete is tisztátalan és lázadás Isten ellen, az az Isten abszolút csodája. Hiszen semmi sincs bennünk, emberekben, ami Isten számára indokot adna arra, hogy ne taszítson el minket; semmi, ami által magunkat méltóvá tehetnénk a kegyelemre.

Ezt a csodát, hogy az önmaga miatt kétségbeesett emberben felragyog Krisztus hatalmi szava nyomán a bűnbocsánat bizonyossága, csak hitben ragadhatjuk meg. *Sola fide justificamur*. A hit kifejezésével, amit itt használunk, nem gondolunk semmilyen lelki teljesítményre, amellyel megkegyelmezésünkben együttműködnénk; még kezünk kinyújtására sem, hogy az ajándékot elfogadjuk. Mert a koldustányér kihelyezése, az üres kéz kinyújtása mint cselekedet ugyancsak tisztátalan volna a magunk részéről. Minden skrupulózus emberben azonnal felmerülne a kétség: valóban Isten felé nyújtottam ki kezemet? Valóban mély vágyat mutattam Isten után, egész szívből kezdtem benne bízni? Rögtön annál a pontnál vagyunk ismét, amelynél a skrupulózus emberek álltak, akik ájtatosságuk valódiságának kétségbevonásától nem tudtak szabadulni. Amíg létezésünknek ahhoz a mélypontjához nem jutottunk el, ahol többé nem tudjuk továbbsegíteni saját magunkat, addig mindig azt hisszük, hogy legalább kezdünk bízni Istenben, ami neki alap lehetne arra, hogy nekünk megbocsásson. Mihelyt azonban magunk miatt kétségbeesünk, azt is tudjuk, hogy még csak nem is tudunk olyan elfogadó mozdulatot tenni, amely előtte tiszta volna.

A reformátorok ezért a hitet mindig úgy jellemezték, hogy az által a (saját) lelki teljesítmény gondolata egyszer s mindenkorra ki van zárva. Luther mondja: „Úgy szoktam ezt magamnak elképzelni, hogy a dolgot jobban megragadjam, hogy szívemben nincsen semmi olyan minőség, amit hitnek vagy szeretetnek lehetne nevezni, hanem ugyanezek helyére ültetem Krisztust magát, és ezt mondom: ő az én igazságom, ő maga a valóságos minőség, ahogyan ezek őt nevezik.” (*Ego, soleo, ut hanc rem melius capiam, sic imaginari, quasi nulla sit in corde meo qualitas, quae fides vel caritas vocetur, sed in loco ipsorum pono ipsum Christum et dico: haec est iustitia mea, ipse est qualitas et formalis, ut vocant.*) Luther ezt mondja a Galata levél kommentárjában a 2. fejezet magyarázatánál: A hit nem egy objektumra, nevezetesen Krisztusra irányuló tevékenység, nem, a hitben magában Krisztus van jelen (*in ipsa fide Christus adest*). A hit sötétség, amely nem lát, és mégis ott ül a hitnek ebben a sötétségében megragadott Krisztus, ahogyan Isten ül a templomban a sötétség közepette. (*Fides est tenebra, quae nihil videt, et tamen in istis tenebris Christus fide apprehensus sedet, sicut Deus in templo sedet in medio tenebrarum.*) Ezzel egészen egyszerűen magyarázza a hitet. Az a Krisztus jelenléte egy önmaga miatt kétségbeesett emberi szív sötétségében.

Ha megtörténik a hit csodája, hogy Krisztus jelen van a kétségbeesett szívben, akkor a lélek teljesen egyedül van Krisztussal, ahogyan a béna ember a szorongató tömeg közepén egyedül volt Krisztussal, amikor hirdette neki a bűnbocsánatot; ahogyan a bűnös nő a farizeus házában az asztaltársaság közepette egyedül volt Krisztussal, amikor ezt mondta neki: „*menj el békességgel!*” (Lk 7,36–50) Ebben van azonban az utolsó ellentét a katolikus kereszténységgel szemben. Merthogy minden emberi papság egyszer s mindenkorra ki van zárva. Az emberi papságnak ez a Krisztus általi megszüntetése az alapgondolata a Zsidókhoz írt levélnek. Amióta Krisztus eljött és láthatatlanul jelen van övéi között, nincs többé pap. A papok és papi nemzetségek egész berendezkedése, akik áldozatot mutattak be az emberek bűneiért, a Zsidókhoz írt levél szerint Krisztus keresztjének csak előrevetített árnyéka volt, már túlhaladott előképe annak, ami Krisztussal a világba jött. Amióta Krisztus itt van, egy bűnös ember sem veheti a bátorságot – aki maga is Isten elleni lázadó –, hogy a másikat feloldozza. Krisztus előállt mint „örökkévaló pap, Melkisédek rendje szerint” (Zsid 5,6). Benne a papi hivatal egyszer s mindenkorra betöltötte feladatát, és megszűnt, ami pogány és ótestamentumi előképben létezett. Minden ember közvetlenül, emberi közvetítés nélkül áll az egyetlen örök főpap előtt. Mindenki egyedül van Krisztussal. Egy ember sem tud beavatkozni az Isten és egy másik ember között zajló bírósági eljárásba. Krisztus óta nincs többé pap, hanem csak követek, akik viszik szét a világba Krisztus szavát a bocsánatról.

Az evangélikus kereszténység egész üdvösségहितét a magunk miatti kétségbeeséssel és a Krisztusban adatott megbocsátás bizonyosságával együtt azok a szavak foglalják össze, amelyeket Luther írt 1516. április 8-án *Georg Spenlein*nek, a kesergő szerzetesnek:

„Ezért, kedves barátom, tanul meg Krisztust, mégpedig a Megfeszítettet (*ergo, mi dulcis frater, discite Christum et hunc crucificum*). Tanul meg őt dicsőíteni, és magad miatt kétségbeesve ezt mondani: Úr Jézus, te vagy az én igazságom, én pedig a te bűnöd vagyok (*de te ipso desperans dicere ei: tu es iustitia mea, ego sum peccatum tuum*). Magadra vetted az enyémet, és nekem adtad a tiédet, olyanná lettél, amilyen nem voltál, és olyanná tettél, amilyen nem voltam.

Őrizkedj ezért attól, hogy valaha is olyan tisztaságra törekedj, hogy magad előtt ne tűnj bűnösnek, sőt ne akarj az lenni. Krisztus ugyanis csak a bűnösök között lakozik. Hiszen azért jött a mennyből, ahol az igazakban lakozott, hogy a bűnösökben is lakozást vegyen. Gondolkodj mindig az ő ilyen szeretetéről, és meg fogod látni az ő mindenél édesebb vigasztalását. Ha ugyanis saját fáradsággal és kínokkal akarunk a lelkiismeret nyugalomába eljutni, akkor ő miért halt volna meg? Nem, csak őbenne, a magad és cselekedeteid miatti boldog kétségbeesés által fogsz békességet találni.”

Fordította és közreadja Göllner Pál

Irodalom

HEILER, Friedrich 1923. *Der Katholizismus. Seine Idee und seine Erscheinung*. Reinhardt, München.

HOLL, Karl 1923. *Gesammelte Aufsätze zur Kirchengeschichte*. Bd. 1. Luther. 2. und 3. Aufl. Mohr, Tübingen.

A szerző rövid bemutatása

Karl Heim 1874-ben született egy régi württembergi lelkész családban. A fiatalember Elias Schrenk egyik evangélicizációja során jutott élő hitre. 1920 és 1933 között professzor volt Tübingenben. Rendszeresen hirdette az igét a tübingeni Stiftskirche gyülekezetében. Szemléletesen és Krisztus-központúan beszélt, egyaránt megszólította „a filozófusokat, a természettudósokat és a szőlősgazdákat”. 1958-ban hunyt el Tübingenben.

Kis ráadás, amely tartalmilag ugyan független a fenti előadástól, de nem előadójától

Megbízható

Karl Heim, az 1958-ban elhunyt teológiai professzor mondta el a következő esetet, ami ifjúkorában történt:

Ránk, tübingeniekre komoly hatást tett Hudson Taylor (1832–1905), a Kínai Belföldi Misszió (China Inland Mis-

sion) angol megalapítója. Eddig személyesen még nem ismerkedhettünk meg olyan emberrel, akinek élete – hasonlóan az apostolokéhoz és a prófétákéhoz – minden apró részletében Isten parancsa alatt állt. Mi ugyanis Tübingenből, a liberális teológia és bibliakritika fellelegvárából valók voltunk. Körülvettük tehát Hudson Taylort, és feltettük neki a kérdést: „Hogyan képes ön ennyire hinni a Biblia minden szavának?”

Ő erre így válaszolt: „Ha önök holnap ismét el akarnak utazni Frankfurtból, akkor fellapozzák a menetrendet, és utánanéznek, mikor indul a vonat. És ha abban az áll, hogy reggel hétkor megy az első vonat, akkor önök tovább már nem vizsgálódnak, hogy megbízható-e a menetrend, hanem reggel hét előtt kimennek a pályaudvarra, és ott fogják találni a megadott vonatot. Ahogyan Önök a menetrendet használják, én ugyanúgy alkalmazom a Bibliát már ötven éve, a benne levő parancsolatokat és ígéreteket; és ezeket a kijelentéseket hosszú életem során, sok halálos veszedelem közepette is mindig igaznak találtam. Ha például a Bibliában ez áll: »...keressétek először Isten országát és az ő igazságát, és ezek mind megadatnak nektek« (Mt 6,33), akkor törekedtem is erre, és ebben a kijelentésben sosem csalódtam, még a kritikus élethelyzetekben sem. Cselekedjenek önök is így, és ugyanezt fogják tapasztalni!”

Kritizáló kérdésünkre ilyen egyszerű választ kaptunk, amely mögött pedig egy nehézségekkel és veszélyekkel kísért hosszú élet állt. Ez mély hatást tett ránk.

Az igehirdetés mint a kegyelem megnevezésének művészete

Gondolatok Mary Catherine Hilkert tanulmánya alapján¹

PÁNGYÁNSZKY ÁGNES

A 21. század kétséges, erőteljes reménységet kívánó forgatógépében az igehirdetés kontextualitása folyamatos kérdés és kihívás. Jól megszokott keretek között élünk és hallgatunk igehirdetéseket, és sokszor nehezünkre esik megújulni, felfrissülni, új gondolatokra vagy homiletikai stílusokra figyelni. Egy böjti textus nyomán bukkantam egy frissítő, izgalmas gondolatokkal és kihívásokkal teli tanulmányra. A szerzője *Mary Catherine Hilkert* római katolikus rendszeres teológus.

A textus, amely alapján gondolatait megfogalmazza, Péter apostol igehirdetéséből való, egyházunkban a böjti idő

2. vasárnapjának textusa volt (ApCsel 3,22–26). Az Apostolok cselekedeteiről írott könyv 3. fejezetének egészében láthatjuk, hogy a kora kereszténység igehirdetésének klaszszikus példáját találjuk itt. A szerző Péter apostol igehirdetésben lát meg egy olyan mozzanatot, amely újra fontos szempontja lehet az ige hirdetésének.

Bármilyen furcsán hangzik, de Péter igehirdetésének kezdete nem maga a szó, a hirdetett ige, hanem az emberi életben megtapasztalható kegyelem. A tanulmány elgondolkodtató felvetése és megfogalmazása az, hogy itt az igehirdetés a kegyelem megnevezésének művészete lesz.

Melyek azok a mozzanatok, amelyek az ApCsel 3. fejezetéből kiemelkedve az igehirdetés teológiájára rámutatnak?

1. A fejezet kezdetekor Péter és János a templomba menet észrevesznek egy nyomorék, a társadalomból kitzási-

¹ Hilkert, Mary Catherine: Naming Grace: A Theology of Proclamation. [A kegyelem megnevezése: a kijelentés teológiája.] *Worship*, 1986/60. No. 5. 434–449. o.

tott embert, és ez a találkozás már része készülésüknek, igehirdetővé formálódásuknak.

2. Az ige meghallója egy koldus, aki vár valamit, szeretne valamit, de az apostolok semmi mást nem tudnak adni neki, egyedül Jézus nevét. Péter bízik ebben a névben, és szava gyógyító erő lesz. Mielőtt Péter, az igehirdető szóban megváltást hirdet (ebben az esetben gyógyulást), ez a megváltás már kézzelfoghatóvá vált. A béna meggyógyult, élete tanúskodik Krisztus nevének erejéről. Ennek a gyakorlatban is megvalósuló igehirdetésnek az eredménye az a fajta megtérés, amely minden igehirdetésnek a célja: a lélek szabadsága és az emberi teljesség helyreállítása, amit átjár az öröm és az istencsere.

3. Amit mi igehirdetésnek hívunk, csak ezen események után történik meg. Péter azzal a konkrét eseménnyel kezdi mondanivalóját, amelyet éppen most éltek át (3,12). A megfelelő időben tesz tanúságot arról, aki az emberi események sodrában aktív cselekvővé vált, és akinek a béna is gyógyulását köszönheti: tanúságot tesz Istenről.

4. A péteri igehirdetés nem feledkezik meg arról a valóságról sem, amely a legmélyebben átjárja az emberi valóságot: az ítélet szaváról (3,13–15). A keresztény megtérés, amely minden igehirdetésnek a célja, két mozzanatot foglal magában: az Isten felé fordulást és a bűntől való elfordulást.

5. Péter igehirdetése még mást is elmond az igehirdetőről: felfedi az ige hirdetőjének valóságos identitását. A feltámadásról nem lehet pusztán szavakkal bizonyágot tenni, arról az életünkkel tanúskodunk. Az igehirdető nem csupán elmondja a múlt egy történetét, hanem egész életével rámutat a feltámadás erejére konkrét emberi életekben. „Az ő nevébe vetett hitért erősítette meg az ő neve ezt az embert, akit itt láttok és ismertek, és a tőle való hit adta vissza neki a teljes egészségét mindnyájatok szeme láttára.” (3,16) Az igehirdetés utolsó szava nem az ítélet szava, de nem is hagyja Péter a tömeget a csodán való álmélgodásban. Az igehirdetés felhívás a bűnbánatra és a követésre, a remény szava Isten munkálkodásáról az életünkben és a világunkban. Olyan szó, amely munkálja a benne célul kitűzött megtérést.

A szerző kritikus „feedback”-je korunk igehirdetésére egy 1974-es *Time Magazine*-beli cikkre utal, amelynek címe ez volt: „Amerikai igehirdetés – haldokló művészet?” Sokak számára az igehirdetés az istentiszteleten olyan esemény, amelyet valahogyan „ki kell bírni”, és hiányzik belőle az a tűz, az az összkép, hogy valóban biblikus, hiteles, kontextuális és életformáló legyen. A katolikus szerző az 1975-ös pápai enciklika, az *Evangelii Nuntiandi* kérdéseivel is próbál rámutatni arra, hogy az igehirdetés és a kegyelem megtapasztalása szorosan összefüggő események lehetnek: „Mi az az evangéliumi üzenetben, ami a mai embert különösen is megragadja? Mennyire, hogyan tudja az evangélium átalakítani a mai embert? Milyen módszereket kövessünk az evangélium hirdetésében, hogy az emberek könnyebben befogadják?”

Mary C. Hilkert szerint az evangélium erejének átadásához újra át kellene gondolnunk azt, mi történik az igehirdetés eseményében. Nem lehet, hogy úgy akarunk prédikálni a kegyelemről, hogy nem mélyen az emberi tapasztalatban helyezük el? A megtestesülés titkának arról az implikációjáról nem feledkezhetünk meg, hogy Isten az emberi történelemben nyilatkoztatta ki magát.

A kinyilatkoztatás teológiájának egészét érinti ez a kérdés, és nem csupán az igehirdetés teológiáját – fogalmazza meg a szerző. A kegyelem teológiáját protestáns, ökumenikus és római katolikus szemszögből vizsgálja, és rámutat arra, hogy a kegyelem valós belső átalakulást idéz elő az emberben, és kontinuitás van az emberi tapasztalat és a keresztény igehirdetés között. Két kérdést tesz fel ezzel kapcsolatban: 1. Hiszem, hogy a bibliai szövegben valóban fellelhető Ige konkrét emberi életben is megmutatja erejét és hatását? 2. Hiszem, hogy Isten igéje megérintheti a szekuláris emberi tapasztalatot is? Hiszem, hogy Istennek ugyanaz a kreatív Lelke, aki aktív volt Izrael történelmében, Jézus életében, szolgálatában, halálában és feltámadásában, az egyház múltjában, ma is ugyanolyan aktív közöttünk?

Ha így tekintünk az igehirdetésre, három lényeges kérdést még meg kell vizsgálnunk a kegyelem megtapasztalásával kapcsolatban: 1. a legmélyebb emberi tapasztalatokról beszélünk; 2. nagyon sok ember számára az Isten megtapasztalása a világban „kontraszt tapasztalat;” és 3. az emberi tapasztalat interpretált tapasztalat.

1. Az Isten jelenlétére való rámutatás az emberi tapasztalatban megkívánja, hogy eljussunk azokhoz a határokhoz, ahol vagy elnémul minden szó, vagy a kimondott szavak vallásos szavak lesznek. Akik azért imádkoznak, hogy igehirdetők lehessenek, abba a tapasztalatba kereszteltetnek bele, ahonnan ez a szó, az Ige származik. Ahhoz, hogy hatékony igehirdetők legyünk, semmi emberi ne legyen idegen tőlünk, hogy tudhassuk, miért hirdetjük azt, hogy Isten az egész emberiséget magához fogadta és megváltotta Jézus megtestesülése által.

2. Az emberiség nagy részének napi tapasztalata a szenvedés és a megpróbáltatás. Hogyan beszélhetünk Istenről ilyen körülmények közepette? *Edward Schillebeeckxs*, a római katolikus teológus alkotta meg a *kontraszt tapasztalat* fogalmát abban a gondolatban, miszerint az emberiség kétharmadának mindennapos tapasztalata a szenvedés és Isten jelenlétének a hiányérzete. Schillebeeckxs szerint egy mélyebb misztériumról tanúskodik ezeknek az embereknek a szenvedése: az ellenállásról, a reményről és a kitarásról. Az ember mindenek ellenére képes ragaszkodni az élethez és Istenhez, még akkor is, ha úgy érzi, hogy minden és mindenki elhagyta. Azok, akik szenvedőként napon-ta részesülnek a kereszt valóságában, különleges tapasztalattal rendelkeznek az Isten titkáról az emberi tapasztalatok határán. Az igehirdetőknek is meg kell hallaniuk ezt a hangot, ha hitelesen szeretnének megszólalni.

3. Emberi tapasztalataink mindig valamilyen keretek között értelmezett tapasztalatok. Eredetünk, szokásaink, családunk, kultúránk meghatároz bennünket, és meghatároz az a hitbéli közösség is, amelynek tagjai vagyunk. Amikor Jézus története elhangzik, az emberiség történetének legnagyobb igazsága és valósága hangzik el. Ez az a történet, amely minden korban, minden közösségben elhangzott már, és újra elhangzik a mi korunkban és közösségeinkben is. Az evangélium a kulcs, amellyel az életünket, a világunkat megérthetjük, és amely a teljes emberi élet ajtaját tudja kinyitni előttünk. „*Ami kezdettől fogva volt, amit hallottunk, amit szemünkkel láttunk, amit megfigyeltünk, amit kezünkkel is megtapintottunk, azt hirdetjük az élet igéjéről.*” (1Jn 1,1)

Péter igehirdetése az Isten kegyelmének konkrét valósággá válásával kezdődött. Mi, mai igehirdetők is hirdet-

hetjük Isten igéjét a kegyelem ajándékán keresztül – Isten igéje Lelke által életformáló erő, és nem szeretné a mi életünket, a mi világunkat és a mi valóságunkat elkerülni. Jézus történetének élő hagyománya mai világunkban is megszólaltatható üzenet, és ugyanaz az életformáló erő van benne, mint ami Péter apostolnak a sánta emberrel való találkozása nyomán megmutatkozott.

Mary Catherine Hilkert egy *Martin Bubertől* származó történettel zárja tanulmányát: „A nagyapám béna volt. Egy napon megkérték, hogy meséljen tanítómesteréről, a nagy Baal Sémről. És akkor ő elmesélte, hogy a nagy Baal Sém hogyan ugrált és táncolt imádkozás közben. Ahogy a történet folytatódott, a nagyapám felállt: annyira elragadtatta magát a mester táncolásának elmesélésében, hogy ő maga is felállt és táncba kezdett. Attól a perctől fogva meggyógyult.”

K Ö N Y V A J Á N L Ó

Amikor Isten kikerül a skatulyából

*William Paul Young: A viskó (The Shack)*¹

SZALAI ANDRÁS

Ha egy keresztény regényben a Fiú a főszereplőnek nagyorru zsidó ácsként jelenik meg, az még elmegy, de ha az Atya termetes, fekete bőrű asszonyságként öleli át, és a Szentlélek is filigrán ázsiai nőként „fúj” körülötte, az bizony sok hívőben kiverheti, és ki is verte a biztosítékot. Konzervatív lelkészek, neves apologeták és teológusok liberalizmust, nyúédzsos konspirációt, feminista teológiát, eretnekséget és blaszfémiát kiáltottak, gyülekezetük tagjait pedig óva intették vagy el is tiltották *A viskó* olvasásától. Sokukat persze nem is kellett figyelmeztetni, hiszen a regény negyedénél nem is jutottak tovább. Ez azonban nem feltétlenül a regényt minősíti.

„Willie” Young 1955-ben született, egy kanadai lelkészcsalád négy gyerekéből elsőként. Élete első tíz évét azonban Pápua Új-Guineán töltötte egy hegyi törzsben, ahol a szülei misszionáriusok voltak. Tinédzserként pedig a családdal együtt követte végig apját, aki kisebb-nagyobb nyugat-kanadai gyülekezeteket pásztorolt, így mire leérettségizett, tizenhárom iskola diákja volt már. Rengeteg foglalkozást kipróbált: rádiós lemezlovastól az olajmunkáson át az életmentőig és az irodai menedzserig. Végzett teológiát, dolgozott külvá-

rosi missziókban, de nem lelkész. Önmagát egyszerű átlagembernek tartja. Felesége és hat gyermeke van, illetve néhány nagyon jó barátja. Egész életében írt valamit (verstől a körlevélig), de mindig csak magának és szűkebb körzetének. *A viskó* is csak a gyermekeinek és a barátainak írta. Közülük páran besegítettek egy kicsit a nyers mű véglegesítésében, és kiadót kerestek neki. A világi kiadóknak azonban túl sok volt benne a kereszténységből, a keresztény kiadóknak pedig a vitára okot adó elemekből. Young végül 2007-ben létrehozta a *Windblown* („Szélfúttá”) *Mediát*, hogy kiadhassa regényét. Azóta csaknem tízmillió példányban kelt el.

A viskó tele van metaforákkal, nem véletlenül látják benne sokan „a 21. századi *A zarándok útját*”. Maga a viskó a *fájdalmainkból épült ház képe*, olyan élmények és emlékek szimbóluma, amelyek miatt érzelmileg leblokkolunk, életutunkban, emberi és Istennel való kapcsolatainkban elakadunk. A regény tehát *egy hívő lelki gyógyulásának a hihetetlen története*, és nem is akar más lenni. Nem „teológiai mű”, hanem fikció, de mivel a szerző a saját lelki küzdelmeit írta ki magából, regénye a hitélet legmélyebb kérdéseivel foglalkozik. A beszélgetésekben olyan témák kerülnek elő, mint az isteni gondviselés, az emberi gonoszság, az ítékezés joga, a megbocsátás képessége, a Szentháromság lénye, a megtestesülés és a váltságphalál misztériuma. A történet

¹ William Paul Young: *A viskó*. Immanuel Alapítvány, Szombathely, 2009.

olyan „keresztény kliséket” feszeget, mint amilyen a nyugati antropomorf istenkép (például az Atya mint fehér bőrű, öreg férfi vagy a skandináv típusú Jézus), illetve olyan „keresztény tabukat”, mint az Isten elleni harag és vád érzése. Így Young a főszereplővel ki meri mondani azt, amit sok hívő önmagának sem mer bevallani, nemhogy a lelkészének vagy Istennek. Ebben az értelemben a *regény színterápiás eszköz*, amely nem véletlenül gyakorolt milliók istenképére sokkoló hatást, pozitív értelemben.

Minden lelki sérülés kihathat valamiképpen az Istennel való kapcsolatunkra. Aki már hallotta hívő szájából azt a mondatot, hogy „Isten nekem nem apám”, mert a saját apjával kapcsolatos negatív élményei alapján egyszerűen *képtelen* Istenhez mint édesapához viszonyulni, az csodálatosnak, felemelőnek fogja tartani Young regényét. Mack, a főszereplő olyan apa, akit annak idején képmutatóan vallásos és részeges apja rendszeresen megvert. Brutális apját végül megmérgezte, mielőtt elmenekült otthonról. Később édesapaként nem tudta megvédeni a kislányát egy sorozatgyilkostól, mert éppen a másik két gyereket húzta ki egy tóból. Azért dühös Istenre, mert az nem védte meg sem őt, amikor gyerek volt, sem az ő kislányát, amikor a másik két gyerek megmentésével volt elfoglalva. Ezért számára az „Atya” minden, csak nem az, *akihez gyermeki bizalommal tudna viszonyulni*, hanem az a valaki, aki tudott volna jót tenni, mégsem tette, tehát elítélhető, vádolható...

Mack a tragédia óta a „Nagy Szomorúság” terhe alatt él, vagy inkább haldoklik. Egy nap azonban levelet kap „Pápától” (a felesége hívja így *Istent*), aki meghívja egy hétvégére, méghozzá abba a viskóba, ahol annak idején a kislánya véres ruhadarabjait megtalálták... Nagy nehezen elmegy oda, és ahogy a rozzant, vérnyomos viskóban elalszik, hirtelen egy csodálatos rönkházban ébred, csodálatos környezetben, és három csodálatos Személlyel találkozik. Az egyik egy természetes néger asszonyság, aki „Elousia”-ként mutatkozik be (héber *él* = Isten; görög *ouszia* = lényeg, természet), szeretettel átöleli, és nagyszerű kávét készít neki. Mint kiderül, ő „Papa”, az Atyaisten. Elmondja Macknek, hogy ő nem férfi, se nem nő, de Macknek úgy jelenik meg, ahogyan Macknek megjelenhet, hiszen Atyaként – most még – úgysem tudna vele mit kezdeni. A néger asszonyság *meleg közvetlensége és gyakorlatias törődése* azonban elindítja Macket azon az úton, amelyen feloldódik az Atya iránti neheztelése és vádja, és végül mind kislánya gyilkosának, mind saját apjának meg tud bocsátani, és apjától is, Atyjától is bocsánatot tud kérni. Csak ekkor, a regény vé-

gén jelenik meg az Atya idősebb férfiként („ahogy a Bibliában”). A másik Személy egy nagyorrú zsidó férfi, farmerban, kockás flanelingben, fűrészporosan. Ő – ki más lenne – maga Jézus, a Fiú, akihez Mack azonnal *barátilag tud viszonyulni*. A harmadik Személy természetesen a Szentlélek, egy alacsony, filigrán ázsiai nő, aki „Sarayu” (szél) néven mutatkozik be, fiolába gyűjti Mack könnycseppjeit, állandóan mozgásban van, nehéz szemmel követni, folyton Mack szavába vág, de néha közelről a szemébe néz. Elousia „a konyhában” (Mack életében) tevékenykedik, Jézus vagy „a műhelyben” (Mack emlékeiben) dolgozik, vagy „túrání” viszi magával (Mack új élményei), de Sarayu is „a kertben” dolgozik (Mack lelkében).

Mack hétvégi istenélménye két szempontból is megragadó: egyrészt ez az őszinteség, *az igazi kapcsolatok* ideje és helye (a közösség mint esély a gyógyulásra), másrészt rácsodálkozás az isteni személyek oldott, *harmonikus, szeretetteljes közösségére* (a Háromság mint minta az emberi kapcsolatokhoz). A történetben érzelmileg megterhelő emlékek, elgondolkodtató beszélgetések, meghatározó és humoros jelenetek váltják egymást. Mindez csak azért, hogy Mack végre megint *átélje: Isten tényleg jó, és méltó a bizalomra*.

A viskóban azzal az Istennel találkozhatunk, aki haragszik a bűnre, de egyenként is mind „különösen szereti” a bűnösöket; akinek vannak titkai, de önmagát korlátozva képes a végsőkig alkalmazkodni teremtményeihez, hogy megértethesse és megismertethesse velük igazi önmagát. Hogy elhiggyük, és ne csak egy művészi gondolat-kísérlet erejéig *higgyük el, hogy ő nem olyan*, és hogy nem ellenünk, hanem *velünk van, a mi oldalunkon*. El lehet fogadni a meghívását egy csendes (vagy igencsak zajos) hétvégére, és szabad neki „kipakolni”, mert csak neki van hozzánk önuralma, és csak ő képes rendet tenni a szegény, a harag, a csalódottság, a bosszúvágy és a keserűség pusztító érzései között. Hiszen – ahogy Young egy interjúban mondta – Jézus nem azért jött, hogy „olyanok legyünk, mint ő” (*What Would Jesus Do?*), hanem azért, hogy ő a saját életét élhesse bennünk (*What Will Jesus Do?*).

Persze, hogy a regény vihart kavart: mindig megrázó, amikor Isten kikerül a skatulyából.

Források

www.immanuel.hu

www.windblownmedia.com

http://en.wikipedia.org/wiki/The_Shack

Magad adod?

Éj anyánk

LABORCZI DÓRA

Howard W. Campbell Jr. (*Nick Nolte*) amerikai származású, Berlinben élő keresett drámaíró, akinek gyönyörű színész felesége (Helga Noth szerepében *Sheryl Lee*), harmonikus és igaz szerelmen alapuló házassága, karrierje, egyszóval irigylésre méltó élete van. Egy – a második világháború küszöbén húzódó – lusta őszi délutánon, az élet nagy kérdéseivel merengés közben szóba elegyedek vele egy titokzatos alak (később is fel-felbukkanó jótevője), aki felkéri: legyen az Egyesült Államok kémje, és tudósítsa Berlinből náci szimpatizáns íróként és rádiós műsorvezetőként az USA titkoszolgálatát. Nem sokkal ezután, miközben az éteren Howard szavai által terjed az uszítás, ferdítés és gyűlölködés Hitler szolgálatában, az amerikai kémközpont profi kódolvasóit ugyanezen (népirtásra buzdító) szavak segítségével érik el az értékes információk – a zsidó- és Amerika-ellenes szövegekben elhelyezett hangsúlyok és köhintések változatos elhelyezésének köszönhetően (amelyek jelentését egyébként Howard sem ismeri). Így válik – közvetve – tömeggyilkossá és az amerikai hírszerzés legfontosabb emberévé egyszerre.

Howard lelkiismerete csak úgy tud megbirkózni ezzel a feldolgozhatatlanul ellentmondásos helyzettel, hogy egyetlen köztársaságot helyez élettere középpontjába: a Helga és közte húzódó, megkérdőjelezhetetlen és halhatatlan birodalmat, a „kettőnk köztársaságát”.

Egy napon azonban szomorú hírt kap: felesége egy katonáknak tartott előadás közben életét vesztette egy orosz rajtaütés következtében. A háború véget ér, az adást beszüntetik, Howard egy darabig motoron kóvályog az országban, majd New Yorkba költözik, ahol hosszú évekig titokban tengeti életét, sakkozva magányával, lelkiismeretével és alsó szomszédjával, a festő George Krafttal (*Alan Arkin*). Míg nem egy keresztény radikális jobboldali szervezet képviselői elkezdenek utána mint személyes hősük és példaképük után, Izrael állam pedig mint háborús bűnös után kutatni.

A *Kurt Vonnegut* azonos című – egyébként Mata Hari-nak ajánlott – regénye alapján készült film jól érzékelteti ezt a szétfeszítő különbséget, amelyre Howard felfűzte az életét, és azt a dermesztő felismerést, amikor az ember inkább egy helyben áll hosszú órákig, mert nincs semmilyen irány, út vagy hely, amerre elindulhatna.

A könyv bevezető gondolatai a következők:

„Ez az egyetlen történetem, amelynek tisztában vagyok a mondanivalójával. Nem mintha valami csodálatos mondanivaló volna, egyszerűen csak tisztában vagyok ve-

le: azok vagyunk, aminek kiadjuk magunkat, így hát vigyáznunk kell, minek adjuk ki magunkat.”¹

Talán ebből a gondolatból vezethető le a film – számunkra – legelgondolkodtatóbb vonulata, mégpedig az a szerep, amelyet a „fehér”, magukat keresztényként regisztráló egyházak büszkén vállalnak ebben a történetben a náci ideológiák közvetítésére, amely azért lehet a film egyik legszomorúbb pontja, mivel semmilyen szinten nem egyeztethető össze a krisztusi értékrenddel, mégis mind a mai napig számtalan nyilvános fórumon bújnak keresztény lelki vezetők hasonló, kirekesztésen és torz ideológián alapuló (gyakran a legkevésbé sem árnyalt) frázisok mögé. Márpedig semmi nem lehet krisztusi, ami nem látja meg a – bármilyen színben, bármilyen oldalon álló – segítségre szoruló embert, személyes történetet és egyéni sorsot, és ami a 20. század szörnyű eseményei és diktatúrái ellenére sem képes emberekben, csak csoportokban gondolkodni. Vigyáznunk kell, mit mondunk, minek adjuk ki magunkat, hogy hiteles gyógyítói lehessünk az elmúlt évszázad nehezen hegedő sebeinek.

Aki ismeri és szereti Vonnegut stílusát és regényeit, annak bizonyára – mint ahogyan általában ez a regényadaptációkkal lenni szokott – csalódást fog okozni *Keith Gordon* rendező feldolgozása. Aki viszont szereti az izgalmas kém-történeteket, és érdeklik a tömeges népirtások és ideológiák mögött húzódó egyéni sorsok és tragédiák, aki meg tudja látni az embert az eszme mögött, annak tetszeni fog ez a film.

Éj anyánk (*Mother Night*)

Színes, fekete-fehér, feliratos amerikai háborús filmdráma, 110 perc, 1996

Rendező: *Keith Gordon*

Író: *Kurt Vonnegut Jr.*

Forgatókönyvíró: *Robert B. Weide*

Zeneszerző: *Michael Convertino*

Operatőr: *Tom Richmond*

Szereplők

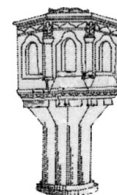
Nick Nolte (Howard W. Campbell Jr.)

Sheryl Lee (Helga Noth)

Alan Arkin (George Kraft)

John Goodman (Frank Wirtanen)

¹ Vonnegut, Kurt: *Éj anyánk*. Maecenas Könyvkiadó, Budapest, 1990.

Vízkereszt ünnepe után 1. vasárnap

Mt 5,13–16

Igehirdetési előkészítő

„Legyünk végre azzá, mi benned vagyunk. Vonzó látvány, íz, fény – úgy lesz holnapunk!” (Scholz László – *Evangélius énekeskönyv*, 473.)

Exegetikai megfigyelések

A boldogmondásokban (Mt 5,3–12) Jézus boldogoknak mondja tanítványait. Milyen jóleshetett ezt hallaniuk! Közvetlenül ezután pedig radikálisan elkötelezi őket, amikor kinyilvánítja: „*Ti vagytok a föld sója. Ti vagytok a világ világossága.*”

„Ti vagytok a föld sója”

A Szentírás tanúságtétele éppúgy ismeri a só ártó – növényzetet és életet pusztító – hatását, mint jótékony – fűszerező, tisztító és tartósító – hatását.

A só által termékennyé vált vidék átkozottnak számított (5Móz 29,22; Ez 47,8). Isten büntetését látták abban, amikor valamely egykor virágzó vidék sós pusztasággá változott (Zof 2,9). Bír 9,45 szerint Abimelek nem elégedett meg azzal, hogy Sikem városát lerombolta, hanem bevette sóval, hogy benne semmi ne teremjen.

Másrészt nagy jelentőséget tulajdonítottak a sónak mint nélkülözhetetlen fűszernek, illetve mint tisztító- és tartósítószernek. Az áldozatot sóval hintették meg (3Móz 2,13; Ez 43,24), amely a bomlástól volt hivatott megóvni azt. Ez 16,4 szerint az újszülött gyermek testét sós vízzel mosták le vagy sóval dörzsölték be. Az Úr és Izrael között kötött szövetség

úgy jelenik meg, mint „só-szövetség”, amely nem romlik meg, hanem örökké tart (4Móz 18,19).

Nyilvánvaló, hogy Jézus a só megtartó és elsősorban fűszerező hatását tartja szem előtt, hiszen a só megízeltlenüléséről beszél. Ritka – sokak szerint meg sem történhet –, hogy a só elveszíti erejét, ízét. De használhatatlanná válhat, ha összekeveredik más anyaggal. A hasonlat súlyát az adja, hogy ami képes a legromlandóbb anyagot is tartósítani, maga menthetetlenül elvész, ha elveszti erejét, ízét. Itt mutatkozik meg igazán Jézus radikális követésre hívása a tanítványsággal kapcsolatban. Nem az a kérdés, hogy a tanítvány rossz tanítvány-e vagy jó, hanem Jézusnak az a lesújtó ítélete a döntő, hogy ha a tanítvány nem teljesíti küldetését, „semmire sem való”. Kidobják, taposnak rajta, ahogyan annak idején szokás volt a szemetet utcára dobni, hogy a járókelők a földre betaposásák.

„Ti vagytok a világ világossága”

Amilyen kinyilatkoztatásszerűen mondja Jézus magáról: „*Én vagyok a világ világossága*” (Jn 8,12), ugyanolyan kinyilatkoztatásszerűen mondja tanítványairól: „*Ti vagytok a világ világossága.*” A 16. vers egyértelművé teszi, hogy a világosság kapcsán azokról a cselekedetéről van szó, illetve arról az életfolytatásról, amelyet Jézus kijelöl tanítványai számára (Mt 5,17–6,29), amelyek mentén haladniuk kell.

A lámpás és a véka említésénél Máté a palesztinai egyhelyiséges házat tartja szem előtt. Lukács, aki görögöknek írt, a görög többszobás épületre utal (Lk 8,16). Ahogyan a lámpást nem rejtik véka alá, úgy a tanítvány sem önmagáért van. Tehát nem élhet csak önmagának, nem bújhat el és nem rejtőzködhet, mert akkor nem világítanak cselekedetei – sem házán belül, sem azon kívül. Itt gondolhatunk 1Pt 2,12-re: „*Tisztességesen éljete* (vagy: éljete szép életet!) *a pogányok között...*, *hogy a ti jó cselekedeteiteket látva dicsőítsék Istent a meglátogatás napján!*”

„Nem rejthető el a hegyen épült város”

Általában úgy gondolják, hogy itt nem Jeruzsálemre – mint hegyen épült városra – gondol Jézus, hanem bármilyen városra, amely hegyen épült (a „város” szónak nincs határozott névelője a szövegben). Ám nehezen elképzelhető, hogy Jézus zsidó hallgatósága ne gondolt volna Jeruzsálemre és a hozzá kapcsolódó Sion-tradícióra. A Sionra, amely „örökké megáll” (Zsolt 125,1), ahonnan jön az Úr áldása (Zsolt 128,5), ahová a messiáskirály bevonul (Zak 9,9), és ahol az Úr megvalósítja örökkévaló uralmát (Zsolt 146,20). Mindez csak erősíti azt, ami a hegyen épült város képében benne rejlik. Ahogyan lehetetlen a hegyen épült város álcázása, elrejtése, ugyanúgy „lehetetlen” az igazi tanítványság elrejtése, hiszen akkor nem vonz másokat az Atyához.

„... hogy lássák jó cselekedeteiteket, és dicsőítsék a ti Mennyei Atyákat!”

A tanítvány küldetése az, hogy olyan életet éljen mások elé, amely a mennyei Atya dicsőítésére serkenti azokat. Jézus hihetetlenül nagy méltósággal illeti tanítványát, ugyanakkor hihetetlenül nagy elkötelezettséget és felelősséget ruház rá. Az igazi tanítvány tudja, hogy csak akkor nem vész el tanítványságában, ha Jézus világosságában marad. Mint ahogyan azt is tudja, hogy nem magát mutogatja, hanem Istenre irányítja a tekinteteket. Istenre, akit tanítványtársaival együtt Jézusban „mi Atyánk”-nak szólíthat.

Gondolatok az igehirdetéshez

Mi vagyunk...!

Fontos tudatosítanunk magunkban, hogy Jézus nem azt mondja: „Legyetek só! Legyetek világosság!” Nem azt mondja: „Embereljétek meg magatokat, álljatok talpra, igyekezzetek, feszítsétek meg körömszakadtig maradék erőtöket, hogy só és világosság legyetek!” Nem is azt mondja, hogy „Tiétek a só! Tiétek a világosság!” – mintha a tanítványokra bízott üzenetet azonosítaná a sóval és a világossággal. Jézus szavai félreérthetetlenek és radikálisak. A tanítvány léte egészében só és világosság. Abban a pillanatban, amikor Jézus megszólította őt, ő pedig elfogadta a hívást, arra ítéltetett – a szó legnemesebb értelmében –, hogy só és világosság legyen. A kérdés már „csak” az, mi történik ezt követően: hogyan él, viselkedik, beszél, tanúskodik.

Különös tapasztalatra tehetnénk szert, ha egy ismeretlen – például a kis herceghez hasonló figura –, aki hallott ugyan a keresztényekről, de még nem találkozott velük soha, betoppanna valamely összejövételünkre, és ezt mondaná: „Szóval ti vagytok Jézus tanítványai, akikről azt hallottam, hogy szegények, sírnak, szelídek, éheznek és szomjaznak az igazságra, irgalmasok, tiszta szívűek, békét teremtenek, és akiket az igazságért üldöznek.” (Mt 5,3-10) Ha minden önkritika nélkül valók volnánk, nyilván kihúznánk magunkat:

„Igen! Mi vagyunk!” Ha valamelyest kritikusabbak lennénk magunkkal szemben, szerényebben válaszolnánk: „Hát... mi lennénk azok.” De talán torkunkon akadna a szó, mert ekkor döbbernénk rá, micsoda méltóságot, illetve elkötelezettséget és felelősséget rakott ránk Jézus, amikor minket a világ világosságának és a föld sójának nevezett.

Legyünk azzá, amik vagyunk!

Amikor Jézus elhívott minket, mi pedig elfogadtuk a hívást, egyben alkalmasnak nyilvánított minket a tanítványságra. Abból, hogy a föld sójának és a világ világosságának nyilvánított minket, az következik, hogy ennek megfelelően szükséges szólnunk, tennünk, cselekednünk, tanúskodnunk. Röviden: azzá kell lennünk, amik vagyunk.

Tanítványként sokféleképpen elrejtőzhetünk. Kényelemből, mert kellemesebb saját kis köreinken belül jól éreznünk magunkat, mint valamely „kellemetlen társaságban” Jézusról tanúskodni. Bátortalanságból, mert kockázatmentesebb hallgatni valamely égbekiáltó igazságtalanság láttán, mint síkra szállni az igazságért. Félelemből, mert – bár nem olyan éles helyzetben, mint Péter – mi is „megkaphatjuk”: „*Ez is közüjük való.*” A rejtőzködés a tanítvány számára halálos veszély.

Ugyanilyen veszély, amikor a tanítvány belevegyül a tömegbe, s hogy az általa farizeusnak ítélt láthatóság látszatát elkerülje, észrevétlenül és láthatatlanul próbál hatni. Ilyenkor történik meg az, hogy olyannyira elvegyül a tömegben, hogy teljesen észrevétlenné válik. Egyre inkább megért mindent mások jótetszésének érdekében, s egyre kritikátlanabban fogad magába mindent, amit kínálnak neki. Egyre kevésbé van világos véleménye, s ha van is, véka alá rejt – miközben egyre kevésbé képviseli Krisztus igazságát. Hangja csak egy hang a sok közül. Arctalanná válik, hiába keresik rajta mások Krisztus vonásait. Hegyen épült város, amely látszik ugyan, de senki nem néz fel rá. Lámpás, amelynek fénye a véka alatt lassanként kihunyt. Só, amely olyannyira összekeveredett mindenféle mással, hogy használhatatlanná vált.

Jézus nem azt kérte az Atyától, hogy vegye ki övét a világból, de azt igen, hogy szabadítsa meg őket a gonosztól. Ez többnyire úgy érvényesül, hogy a tanítványnak a keresztfá tövében van a helye – elsősorban akkor, amikor a világ valamit túlságosan ünnepel. Többnyire a keresztet kell hordania, amikor a többség a kor éppen divatos ruháját hordja. Egészen különös módon ekkor tündököl igazán a keresztfá titka, s ekkor ragyog fel a tanítvány életében és mások előtt a Krisztus.

Ne szerepeljünk, hanem tanúskodjunk!

„De jaj, nem tudok így maradni. / Szeretném magam megmutatni, / hogy látva lássanak, / hogy látva lássanak.” Ady Endre mindannyiunk vágyát kifejezi. Szükségünk van arra, hogy megmutassuk magunkat, mert csak így válunk valakivé: másokkal való kapcsolatainkban. Ám könnyen válhatunk magamutogatóvá, akik mások előtt tetszelegnek. Ilyenkor méltán szólhatnának ránk, mint arra a kisgyerekek-

re, aki felnőttek között mindenáron a középpontban akar lenni: „Ne szerepelj már megint!”

Jézus tanítványaiként különös helyzetben találjuk magunkat. Életünk mások előtt játszódik, de tilos szerepet játszani. Megjelenünk a világ előtt, de úgy, hogy ne a mi nevünk dicsőíttessék, hanem a mennyei Atyáé. Mind ez csak úgy lehetséges, ha Krisztusban maradunk, ő pedig mibennünk munkálkodik.

A templomi orgonahangverseny végén a közönség felállt a padsorokban, az orgonakarzat felé fordult, és hatalmas tapsviharban tört ki. Az orgonaművész a karzattól védhez ment. Illedelmesen meghajolt, s aztán csak annyit tett, hogy kezét felemelve az égre mutatott. Soli Deo Gloria! Egyedül Istené a dicsőség!

PÉTER ATTILA

Tallózó

„Az ember mindig úgy gondol Istenre, hogy ő cselekszik, és az ő hatalmas cselekvéséből miránk hárul dicsőség. Pedig Isten megfordítva rendelkezik: nekünk kell cselekednünk a jót, tehát Isten cselekedeteit a földön, és ebből kell Istenre, a mennyei Atyára dicsőségnek hárulnia.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„(...) mi történik a »jó sóval«, és mi történik az »ízetlen sóval« (...) Jézus e képpel a kicsiséget és látszólagos jelentéktelenséget hangsúlyosan kiemelve azt mondja el, hogy a tanítványság »hasznos«, a nem tanítványság »semmirevaló«. A tanítvány számoljon azzal, hogy bár kicsi, megvetett, üldözött, és személye is jelentéktelennek tűnik; őt is, szolgálatát is »megbecsüli az Atya« (Jn 12,26). Jézus szava evangélium a »tanítványnak«, és ítélet azon, aki nem az. (...) A tanítvány számoljon azzal, hogy nem marad egyedül, a lámpa köré gyűlnek azok, akiknek elégük van a sötétségből. Jézusnak ez a szava is evangélium a tanítványnak, és ítélet azon, aki nem az. (...) A tanítvány tehát végül azzal számoljon, hogy nem csupán ellenségei fogják észrevenni (és üldözni), és nem csupán „majd egyszer” kapja meg tanítványsága „jutalmát” (a mennyben), hanem észreveszik mások is, s ők is »tanítvánnyá« lesznek, dicsóítván a mennyei Atyát (5,16).” (id. Magassy Sándor: *Perikópák*)

„Az embereknek nem titeket, hanem jócselekedeteiteket kell látniuk – mondja Jézus. Mely jócselekedetek láthatók ebben a világosságban? (...) Jézus keresztjének hordozása. A kereszt az a különös világosság, amely itt fénylik, a tanítványok minden jócselekedete egyedül ezen látható. (...) A kereszt és az ilyen gyülekezet láttán pedig már nem az embereket dicsérhetik, hanem egyedül Istent. Ha a jócselekedetek mindenféle emberi erények lennének, akkor miattuk nem az Atyát, hanem a tanítványt dicsérnék.” (Dietrich Bonhoeffer: *Követés. Evangélikus Sajtóosztály*)

„Ahogy a sónak akkor van hatása, ha megérzi ízét, ugyan-

úgy a hívőknek is meg kell őrizniük Krisztushoz való hasonlatosságukat.” (John Stott: *A Hegyi beszéd. Harmat*)

Illusztrációk

GONDOLATOK

(*a ti világosságotok az emberek előtt*)

„Félelem és aggodás az emberi kebel két nagy pribékje, amelytől hiába igyekszik megvédeni őt az értelem és a filozófia.”

Adam Smith (1723–1790) angol közgazdász

„Ahol a tények beszélnek, felesleges az ajánlás.”

Talmud (héber tanító irat; 6. sz. vége)

(*világít mindenkinek a házban*)

„Az emberek cselekedeteinek csakis a szándék szabja meg az érdemét, s az önzetlenség teszi tökéletessé.”

Jean de La Bruyère (1645–1696) francia moralista

„Az a magatartás, amelyet az ember csak a legkülönb angoloknál, legkülönb magyaroknál és a legeslegkülönb spanyoloknál talál meg: az, ami a legvilágosabb megkülönböztetője volt a nemességnek, amikor még volt nemesség.”

Ernest Hemingway (1899–1961) amerikai író

(*lássák jó cselekedeteiteket*)

„Jobb kitenni magunkat a hálátlanságnak, mint cserben hagyni a nyomorultakat.”

Jean de La Bruyère

„Amikor teljesen egyedül vagyunk, mily sokszor gondolunk örömmel vagy fájdalommal arra, hogy mit tartanak rólunk mások. Elképzeljük helyeslésüket vagy rosszallásukat, és ez mind az együttérzésből, a társas ösztönök legalapvetőbb eleméből ered. Az az ember, akiben ennek az ösztönnek nyoma sem található, természetellenes szörnyeteg lenne.”

Charles Robert Darwin (1809–1882)

angol természettudós

„...túltságba viszik a nevelést, különösen az amerikai iskolákban; nincs más ésszerű nevelés, mint mintaképnek lenni...”

Albert Einstein (1879–1955) német fizikus

VERS

(*Ti vagytok a föld sója*)

Ady Endre: *Intés az őrzőkhöz* (részlet)

Őrzők, vigyázzatok a strázsán,

Az Élet él és élni akar,

Nem azért adott annyi szépet,

Hogy átvádoljanak most rajta
Véres s ostoba feneségek.
Oly szomorú embernek lenni
S szörnyűek az állat-hős igék
S a csillag-szóró éjszakák
Ma sem engedik feledtetni
Az ember Szépbe-szött hitét
S akik még vagytok, őrzön, árván,
Őrzők: vigyázatok a strázsán.

Vízkereszt ünnepe után 2. vasárnap

Mt 5,17–19

Igehirdetési előkészítő

A vízkereszt ünnepe utáni vasárnapok mondanivalóját a karácsonyi evangélium alapozza meg. „Velünk az Isten”, tehát dicsősége nemcsak a mennyet, hanem a földet is betölti. Isten jelenlétének fénye Jézus által e világi keretek között is ragyog.

Igehirdetési alapigénk az előző vasárnapi textus folytatása. Bizonyára figyelünk arra, hogy mondanivalónkban is építkezzünk ezen a két vasárnapon.

Míg az ógyházi evangéliumi szakasz (kánai menyegző) direkt módon fejezi ki az Atya világosságának ragyogását a Fiúban a csodatétel kapcsán, addig a Máté evangéliumából való szakasz Isten dicsőségének rejtettebb hordozásáról szól.

Liturgikus könyvünk így határozza meg a vasárnap témáját: Jézus Krisztusban látható Isten akarata. Tudjuk, hogy Isten igéjében közli velünk akarátát, legdirektebb módon a törvényben. Azonban témánk ilyen megfogalmazása szélesebb teret enged Isten akarátának értelmezésében. Jézus egész földi küldetésének ez volt az értelme: általa beteljesedik Isten akarata. A mennyek országa kifejezés textusunkban is előfordul. Ahol Jézus jelen van, ott Isten országa teljeseedik, mert Isten uralma, akarata valósul meg. Jézus epifániájával Isten kegyelmes akarata jelent meg közöttünk.

A szövegértést segítő gondolatok

17. vers: A két ige jelentése egymással szemben áll: καταλύω (megsemmisít, érvénytelenít, hatályon kívül helyez) és πληρώω (teljessé tesz, betölt, beteljesít, véghezvisz, befejez).

Bizonyára eszünkbe jut az evangélium prologusának többször ismétlődő megfogalmazása: „*Mindez pedig azért történt, hogy beteljesedjék, amit az Úr mondott a próféta által.*” Máté számára fontos, hogy Jézus személyében és történetében a próféták jóvendölésai teljesedtek be. Megfogal-

mazásának következetes ismétlésével azt hangsúlyozza, hogy kizárólag Jézusban teljesedtek be a prófétai ígéretek.

Az egész fejezeten végigvonuló törvénytárgyalásból kitűnik, hogy Jézus Isten országának etikáját, bár a Tórával összhangban, de nem a Tórából vezette le, és nem Mózes tekintélyével alapozta meg. Ez erősíthette azt a vélekedést, hogy Jézus hatályon kívül helyezte a Tórát. Az „*én pedig azt mondom nektek*” megfogalmazás hangsúlyozza Jézus tekintélyét a törvény értelmezésében és magyarázatában. Erre azért volt szükség, hogy Jézus tanítványait az igazi Izraelnek tekintsék, akik népük történelmét saját gyökereknek vallják, és jogosan tartanak igényt az örökségre. A mondat tehát egyszerre fejezi ki Jézus elkötelezettségét népe iránt, ugyanakkor függetlenségét is arra, hogy a törvény értelmét maga határozza meg.

Mindez azért fontos, mert a Máté által képviselt gyülekezet és a zsinagógai közösségek közti kötelék már megszakadt. Ennek ellenére a gyülekezet önmagát nem új, független közösségként értelmezi, hanem Izrael részeként, magjaként, akit Jézus hívott Istenhez. Izrael örökségét ugyanúgy magáénak követelte a későbbi keresztény közösség, mint a zsinagógák.

18. vers: Az ég és föld *elmúlására* és egy ióta, illetve vesző *elveszésére* ugyanazt a kifejezést használja a szöveg: παρέρχομαι = elmúlni, megsemmisülni, érvénytelenné lenni, véget érni.

Isten akarátának érvényesüléséről, ennek a világnak a rendjéről van szó. Isten akarata nem változik, de törvénye a jelen világrendnek szól, míg minden be nem teljeseedik.

A görög ábécé legkisebb betűjének (ióta) említése utal a héber ábécé legkisebb betűjére (jod). A κεφαία szó a betűkön található vagy azok alkotórészét jelentő szarvacskát, pontocskát jelöli. Jézus az egészhez, a teljeshez képest a kicsi, a jelentéktelennek tűnő hangsúlyozásával arra hívja föl a figyelmünket, hogy az egész értelmét veszti, ha a kicsi nincs a helyén, és elhanyagolhatóvá válik. Jak 2,10 értelmében: aki „*akár csak egy ellen is vét a törvényben, az valamennyi ellen vétkezett*”.

19. vers: Ahogyan az Ószövetségben ígért kapcsolódik a törvény megtartásához (tedd, és élni fogsz), úgy Jézus is beszél Isten parancsolata teljesítésének vagy nem teljesítésének következményeiről. Szavaiban különösen hangsúlyozza a tanítók felelősségét: aki egyet is eltöröl, és úgy *tanítja*, illetve megtartja és tanítja az embereket. Jézust az evangéliumokban több helyen nevezik rabbinak, tanítóknak. Azonban megjegyzik, hogy nem úgy tanít, mint az írástudók, hanem mint akinek különös hatalma van. Jézus tanítása egyben tanúskodás is arról, aki elküldte őt és hatalmat adott neki. Jó, ha tudatában vagyok: amit tesztek vagy nem tesztek, az istenkapcsolatom jelévé, mások számára példává válik.

Elgondolkodom...

Jézus szombaton gyógyít, túlteszi magát a Tóra tisztasági előírásain, nem feddi meg tanítványait, akik nem börtölnek, a válólelet Mózes engedményének tartja. Ezek alapján várhattak tőle felforgató reformokat. Az írástudók és a farizeusok rangsorolták a törvényt. Az egyik kedvéért a másik teljesítése alól felmentést adtak. Engedtek a gyakorlati élet szorításának.

Ezen a háttéren mit jelent a *törvény betöltése*? Jézus számára ez nem mennyiségi kérdés. Nem mérhető méterekkel, és nem kidekázható. Luther a *Nagy kátéban* azt mondja, hogy a parancsolatok megtartása az első parancsolat komolyanvételelétől függ. Ha mennyei Atyánkat féljük és szeretjük, akkor Isten akaratának teljesítése nem kényszer, nem regisztrálni való teljesítmény, hanem bensőnkől, szívünkől fakadó örömteli engedelmisség. Jézus azért töltötte be a törvényt, mert rendben volt az Atyával. Lehetetlen volt számára másként cselekedni.

A törvény követel, az evangélium ajándékoz. A törvény korlátokat állít elénk, de nem változtat meg. A büntetéstől való félelem sok mindentől visszatarthat, de nem lesz számunkra ismerős a szeretet tágassága. Amit Jézus életében a keresztségig való engedelmisségnek, a szenvedés, alázat, áldozat útjának látunk és nevezünk, az Atya szeretetében kapta meg a fundamentumát. Ezért Jézus törvényértelmezése, Isten akaratát beteljesítő, célhoz juttató küldetése rámutat az alapra. „Mint az alkotmány a törvények fölött, úgy áll a szeretet törvénye a parancsolatok fölött” (*Jubileumsbibel*).

Jézus nem magyarázza, nem alkalmazza rugalmasan, Isten igényét kijátszva a törvényt, hanem a lényegét mutatja meg. Kielezi, radikalizálja azt, és ezzel feltárja a szívünk mélyét. Nemcsak a cselekedeteink, hanem szavaink, indulataink, gondolataink, kívánságaink mélységével szembesít.

Vázlatszerű gondolatok az igehirdetéshez

Az igével való találkozásunk alaphangját adhatja meg, ha rácsodálkozunk Jézusra. Úgy élt közöttünk Isten országának „követeként”, hogy az adott kereteket, a tradíciók kitaposott útját, a földi rend törvényeit nem tekintette szűkösségnek, korlátnak, kényszerpályának. Az Atya iránti végtelen bizalom otthonosságában élt ezen a világon. Neki nem volt szüksége a törvényre, mégis alávetette magát Isten földi rendjének. Ebben is beteljesedett Isten akarat: Jézus által láthatjuk az embert az igazi helyén, az Atya oldalán.

Jézus szívünkbe akarja oltani, hogy Isten rendje drága az életünkben. Az akarat jó. Ehhez nem a pálcás tanító szigorát alkalmazza, hanem Isten féltő, óvó szeretetét kínálja életünk medréül. Apa–fiú kapcsolatban élhetünk. Csak vesztesek lehetünk, ha a rend hálója, életünk szövege valahol fölfeslik, és kiszakadunk ebből a kötelékből. Az

is Isten akarat, hogy Jézus keresztségében meglássuk az elhagyatottság minden iszonyatát.

Jézus Isten országának rendjét érvényre juttatni jött közeink. Számomra vigasztaló, hogy Isten akaratának nem csak erkölcsi, etikai vonatkozása van. Amikor Jézus keresztelese megtörténik, ez a mondat hangzik el: „*Engedj most, mert az illik hozzánk, hogy így töltsünk be minden igazságot.*” (Itt is a πληρώω ige szerepel.) És az Atya ekkor gyönyörködött a Fiúban. Abban lelte örömét, hogy megszülöttje egy sorba állt a bűnösökkel, a kegyelemre szorulókkal. Az ikonfestészetben Jézus megkeresztelését, alámerülését a Jordánba halálként ábrázolják, mintha pokolra szállna, fekete mezővel hófehér ruhás alakja körül, megelőlegezve ezzel az „igazság betöltésének” végkifejletét a keresztsen. Isten kegyelmes akarat a „túlcsordul”. Szétfeszíti a törvény kereteit. Ez az evangélium. Az evangélium ajándéka pedig új élet a szeretet tágasságában; ha tetszik, „tízszabadság” a jóra.

CSERHÁTINÉ SZABÓ IZABELLA

Tallózó

„Jézus szerepét az Ószövetségre vonatkoztatva kezeli, vagyis inkább az Ószövetséget kezeli Jézusra vonatkoztatva. Jézus az Ószövetség igazi értelmét jött el felfedni, hogy kifejezze, mit is akartak a törvények és a próféták mondani, és így beteljesítse azokat (17. v.). (...) Jézus a zsidó hagyomány hiteles értelmezőjeként szerepel, olyan személyként, aki képes megvilágítani annak legmélyebb vonatkozásait is.” (*Szegedi Bibliakommentár – Újszövetség*. <http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/vallas/szbibkom>)

„Az, hogy ő magát szembeállítja Mózesrel, a Törvényt döntően magyarázza, új és teljes értelmét minden eddigi gyakorlattal szemben megszabja, csak azért lehetséges, mert ő a Messiás, és benne megjelent az új kor, az új világ és életrend.” (Ravasz László: *Az Ó/Újszövetség magyarázata*. Kálvin Kiadó)

„A Tízparancsolatból kilenc meg van ismételve az Újszövetségben egy fontos megkülönböztetéssel – ezek nem mint törvények vannak adva (hozzákapcsolódó büntetéssel), hanem mint igazságban való nevelés Isten népe számára (2Tim 3,16b).” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

„Ahogyan Jézus beszélt »a hegy«-ről, az nagy vonalakban emlékeztetett Mózesre, de amit mondott, teljesen elütött attól, ami a Mózes törvényeként volt ismeretes. (...) Ő tehát betölti mind a törvény követelményeit, mind pedig a próféták ígéreteit.” (Szabó Andor: *Lábam előtt mécses a Te igéd*. Kálvin Kiadó)

„Egyáltalán nem meglepő, ha a tanítványok az Uruk-tól kapott ilyen ígéretekkel (...) a törvény végének megérkezésére gondoltak. (...) A követés egyedül és közvetle-

nül Jézus Krisztushoz kötés. Itt most mégis megtörténik a tanítványok teljesen váratlan odakötése az ótestamentumi törvényhez. Jézus két dolgot mond ezzel tanítványainak: egyfelől azt, hogy a törvényhez kötés még nem követés, másfelől pedig azt is, hogy a Jézus Krisztus személyéhez való törvény nélküli kötés nem nevezhető követésnek. (...) Isten a törvényadó és a törvény Ura, a törvény tehát csak Istennel való személyes közösségben lesz betölthető. (...) A törvény betöltése, amiről Jézus beszél, tehát nem történhet másként, mint úgy, hogy Jézust bűnösnek keresztre szegezik.” (Dietrich Bonhoeffer: *Követés*. Evangélikus Sajtóosztály)

Illusztrációk

GONDOLATOK

(Nem azért jöttem, hogy érvénytelenné tegyem, hanem hogy betöltsen)

„Az első parancsolat a türelmetlenül tartózkodó isteni szeretet parancsa. Már nincs messze az idő, amikor ez a szeretet végképp elárulja magát. Egyszülöttjét adja akkor értünk, s leszáll az emberi természet, világunk legelhagyottabb, legzordabb, legmagányosabb zugaiba, hogy gondoljaiba vegyen mindenkit.”

Pilinszky János (1921–1981) költő

„Aki szeret, az felelős.”

Erich Fromm (1900–1980) német pszichoanalitikus, filozófus

„Az ember azt szereti, amiért fárad, és azért fárad, amit szeret.”

Erich Fromm

(akár csak egyet is eltöröl)

„... jobb a törvénynek engedelmeskedni egy úr alatt, mint sokaknak tetszelegni.”

II. Katalin (1729–1796) német hercegnő, majd orosz cárnő

„A teremtmény Teremőjével szemben nem az adó, hanem az elfogadó helyzetében van.”

François Varillon (1905–1978) francia jezsuita pap, lelkesítő író

„Te tettél engem keményvé, aki széteső és puha vagyok, te tanítottál meg a szánalomra, te fordítottad arcomat a szegények és elesettek felé, és ha van valami nemesség munkámban a sok szenny és kétértelműség között, van valami ragyogás az életemben, neked köszönhetem...”

Déry Tibor (1894–1977) író

„Ki Istenben bíz, máris fölépült lelkében.”

Johann Wolfgang von Goethe (1749–1832)
német író, költő

„Csak az engedelmes hisz. Engedelmeskednünk kell egy konkrét parancsnak, hogy hihessünk. Az engedelmeség első lépését meg kell tennünk, hogy a hit ne legyen kegyes önbecsapás, olcsó kegyelem.”

Dietrich Bonhoeffer (1906–1945) német teológus

„Istent mindenki a maga módján foghatja fel. Isten törvényét azonban mindnyájunknak egyformán kell teljesítenünk. »Ha jól teszel, légy hálás érte.«”

Lev Nyikolajevics Tolsztoj (1828–1910) orosz író

„Az embernek akkor van igazi békéje és szabadsága, ha egyrészt a testet a lélek igazgatja bíróként, másrészt a lelket Isten kormányozza oltalmazóként.”

Nagy Szent Leó pápa

„Akaratod teljesítése a mi békénk.”

Dante Alighieri (1265?–1321) itáliai költő, filozófus

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Sokan azt várták Jézustól, hogy az írástudók és a farizeusok által olyan szigorúan vett törvény bilincseitől megszabadítja őket. Ő azonban itt is hangsúlyozza, hogy Isten törvénye adott, és azok örök parancsolatok: meg is maradnak a világ végezetéig.

Jézus földi élete, magatartása és tanítása nyomán azonban ma már másként tekintünk ugyanezekre a törvényekre. Jézus a törvény betöltésének titkát mutatta meg nekünk. Ezért néz a bűn mögé, és már az indítékot is bűnnek tekintti és a törvény ítélete alá vonja, hogy megelőzze a bűnt, mielőtt elkövetnénk azt.

A törvénytudók éppen ezért támadták Jézust, és halálát is voltaképpen ezért kívánták.

Ma sokan azt gondolják, hogy a törvény már nem „úgy” érvényes ránk, mint ahogy az annak idején Izrael népének adatott. Könnyen elhagyunk egy-egy vesszőt, és máris mást értünk a törvény alatt. Bizonyára sokan meglepődünk azon, ha Jézus újra elmagyarázná nekünk a törvények értelmét.

Tudjuk, hogy a törvény ránk is érvényes, de azzal is tisztában vagyunk, hogy azokat aligha tudjuk megtartani. Mégis fontos, hogy előttünk álljon a törvény mint Isten akarata. Ezáltal látjuk az utat, amelyen járnunk kell. Sokszor letévedünk róla, de tudjuk, mi a jó irány, és mindig van lehetőségünk, hogy visszatérjünk a helyes ösvényre.

A törvény az embert védi, de egyúttal félelemmel is elölti őt, mert tudja, hogy Isten ítélete jogosan sújtja. Jé-

zus ettől a félelemtől szabadít meg, amikor ő maga tölti be a törvényt szeretetével és a kereszten vállalt áldozatával.

Kérdéseink: vajon jól értelmezem-e Isten akaratát a törvényből? Vajon jól alkalmazom-e a törvény útmutatását hivatásom gyakorlása közben? Milyen lesz kicsinek lenni a mennyek országában? Vagy éppen nagynak ugyanott?

Vízkereszt ünnepe után utolsó vasárnap

Jn 12,20–26

Igehirdetési előkészítő

Igénk körülményei

János apostol a 12. fejezetben Jézus Urunk életének második nagy kritikus időszakát írja le, amikor nem hisznek neki, noha ő az igazság. Négy különböző embercsoporttal találkozik: a barátaival, a zarándokokkal, az ünnepre jövő pogányokkal és a benne nem hívő zsidókkal. Igerészünkben a harmadik csoportról van szó. Bemutatja, hogy a pogányoknak is van helyük Jézus mellett. Köztük is vannak érdeklődők, akik közül többen hívővé lesznek. A farizeusok ezt mondják egymás között: „*Látjátok-é, hogy semmit sem értek? Ímé, mind e világ őutána megy*” (elindult utána). (Jn 12,19; Károli-ford.) Ezt csak Jézus halálával lehet meggátolni, ezért mindent megtesznek, hogy keresztre juttassák. Krisztus ezt tudja, de azt is, hogy ha a földbe esett gabonamag el nem hal, egymaga marad; ha pedig elhal, sok gyümölcsöt terem. Tudta, hogy az Atya akarata és a világ java az ő halálához fog vezetni, mégis vállalta ezt. Tudta, hogy Isten dicsősége és személyének lényege jobban megnyilvánul abban, hogy ő áldozatul adja magát bűneinkért és föltámad, mint ha magát megvédené az ellenségtől, és úgy térne vissza az Atya országába. Vízkereszt utolsó vasárnapján látjuk az Atya dicsőségét Jézus vállálásában, akarata alárendelésében, alázatosságában, a bűnbocsánat megszerzésében és a megmentő szeretet győzelmében.

A görögök azért mentek Jeruzsálembe, és azért fordultak Fülöphöz, mert látni akarták Jézust. (21. v.) Az *ἀναβαίνω* particípiuma úgy is fordítható, hogy fölmentek, följártak, föl szoktak menni. Tehát pogány „istenfélők” is lehettek, vagy prozeliták, akik keresték az egy igaz Istent.

Látni akarták Jézust. *ὁράω, ἰδεῖν*: most nem az igeidőre (aor.) figyelünk, hanem magára a szóra. Több „látni” jelentésű ige is van a görögben. A *ὁράω* az órakumulot, a szemmel láthatón túl láthatót fejezi ki: látni szeretnénk, hogy ki is igazán ez a Jézus, akiről annyian beszélnek, aki annyi csodálatos dolgot tett, akinek a szavai csodálatos békességet sugároznak, aki más, mint a többi ember...

De esetleg más okból is akarthatták látni. Egy ógyhá-

zi elbeszélés szerint ezek a görögök Edessza fejedelmének, királyának a követei voltak, aki hallván a Jézust fenyegető veszélyről, meg akarta hívni őt a saját országába, hogy ott végezze tovább a munkáját. S erre is mondhatta Jézus visszautasításképpen, hogy a gabonamagnak a földbe kell esnie; a Megváltónak meg kell halnia, mert csak élete árán adhat bűnbocsánatot és új életet.

Mindkét esetben világos lehet az ige üzenete, Jézus szava: ő nem hátrál meg a legnagyobb nehézség előtt sem, és nem alkuszik meg a legjobb lehetőség láttán sem. Ő a gabonamag küldetését végzi. Tudja, mi vár rá, és vállalja. Értem, érted.

Jézus dicsősége

Vízkereszt vasárnapjai Jézus dicsőségéről szólnak. Ezért nevezzük „aranyvasárnapoknak” őket. Nem úgy, mint a kereskedelem, amely az advent előtti vasárnapokat nevezi ezüst- és aranyvasárnapnak. Elnéznek magukat, mert ezek a napok elsősorban az ő anyagi hasznuk szempontjából azok, nem Jézus, a Megváltó eljövetele miatt.

Az igazi aranyvasárnapokon egy-egy szempontból fölragyog Jézus dicsősége. Most abban, amit vállal értünk, és meg is valósít: a keresztszen és föltámadásban, az elveszésben és gyümölcsstermésben. Tudja, hogy nehéz út az, amelyet értünk vállal, és mégis vállalja. Mert szeret bennünket.

Életünkben sokszor kell vállalnunk dolgokat. Vállalok egy feladatot, munkát, vállalok egy szolgálatot, vállalom a felelősséget, a kezességet, a garanciát. És sokszor nem teljesítjük az elvállalt dolgokat. Nem biztos, hogy azért, mert felelőtlenek vagyunk. Hanem mert nem tudjuk teljesíteni. Túl nehéz a feladat, váratlan akadályok jöttek közbe, vagy nem gondoltuk át annak súlyát. Nézzük hát vállalásainkat!

Mit vállal a kivülálló?

20–21. vers: Miután Jézus bevonul Jeruzsálembe, másodszor is megtisztítja a templomot (Jn 2,13–22, Mk 11,15–17). Ézsaiást idézi: „*Nincsen-e megírva: az én házamat imádság házának hívják minden nép között...*” Ez a görög is hallhatta ezeket a szavakat, és fölbátorodott a Jézussal való találkozásra. János evangéliumának az egyik fő témája az, hogy Jézus az egész világ Megváltója, nem csak a zsidóké. Ő az Isten Bíránya, aki elveszi a világ bűnét, mert szereti az egész világot, mindnyájunkat. A görög szövegben a 20. vers így fordítható: „fölszoktak menni imádkozni az ünnepen”. Nem kíváncsiskodók és alkalmi turisták voltak a szent helyen. Istenfélőknek hívták őket, akik keresték az igazságot, de még nem voltak prozeliták. Meg is találták kérdéseik beteljesítőjét Jézusban.

Mivel Jézust a nép vezetői meg akarták ölni, és kiközösítették a hozzá csatlakozókat, ezért nagy bátorság és biztos reménység kellett ahhoz, hogy nyilvánosan keressék őt. És jutalmuk az volt, hogy nem csupán ők, de az egész nép, sőt

a mai világ is hallhatja és értheti a szavait a földbe esett gabonagról. A zsidók azt mondták, hogy jelt szeretnének látni, ezek az emberek pedig azt, hogy Jézust szeretnék látni. S aki vágyik rá, meglátja. Nem testi szemmel, de annak látja meg, aki ő valójában: szerető Úrnak és megváltónak.

Mit vállal Jézus?

Ennek az igerésznek a központi üzenete „Isten dicsősége” (23. vers), és hogy az miben nyilvánul meg: abban, hogy Jézus önként alárendeli magát Isten akaratának, mint búzamazag, földbe vettetik – de végül sok gyümölcsöt terem. Jézus tudja, hogy mi vár rá. Látja a keresztet, nehéz annak fölvetelére még csak gondolni is, de elvállalja értünk. Így imádkozik: „*Atyám, ha lehetséges, múljék el tőlem e pohár; mindazáltal ne úgy legyen, amint én akarom, hanem amint te.*” (Mt 26,39; Károli-ford.) Nem beletörődik abba, ami elkezdődött, hanem, mielőtt megtörténne, tudatosan fogadja el a keresztet. Nem elviseli a sorsát, hanem egy nehéz, de egyedül gyümölcsöző sorsot választ. Neki „van hatalma letenni és van hatalma ismét fölvenni” az életét (Jn 10,18). Most is a bűn és sátán fölötti hatalommal cselekszik. Győz a bűnön. „...*halálra adatott bűneinkért, és feltámasztatott megigazolásunkért*” (Róm 4,25). Meghalt, hogy magára vegye bűneink büntetését, és föltámadt, hogy lehessen reménységünk mindenkor az élő Úrban és a feltámaszásban.

Jézus a földbe hulló mag képét használja ennek a nagy lelki igazságnak a megértésére (24–25. vers). Ahogy eleink gyakran mondták: „kereszt nélkül nincs korona”. Szenvedés nélkül nincs győzelem, alázat nélkül nincs dicsőség, engedelmesség nélkül nincs hatalom. Önmagában a mag csekély dolog, de a földbe vetve, ha el is hal, sok gyümölcsöt terem. Betölti a célját. Így szeret ő bennünket. Megindul-e ezen a szívünk, dicsőítjük-e őt ezért?

Mit vállalnak a tanítványok?

Régiek és maiak. Fülöp és András vállalta a szolgálatát. Jézushoz vezették a görögöt, aki kereste, tudni akarta, hogy ki ő. Aki vele akart találkozni. Ez az egyik feladatunk: Jézushoz vezetni másokat.

A másik feladatunk pedig az, hogy gyümölcsöt teremjen az életünk. Maradandót az örök életre. Szánd oda magadat Istennek, hogy ő használhasson! Még ha nehéz is valamit megtenni, annak tudatában vállald, hogy a földbe esett gabonamazag majd kihajt és gyümölcsöt terem. Van értelme az áldozatnak – Jézusért és Jézusra tekintve. A szép virágmag is elrothad a földben. De milyen gyönyörű virág lesz belőle! Rendeld alá az életedet Krisztusnak, légy kész azt tenni, ami szent neve dicsőségére van. Mert kettő közül választhat, aki tanítvány akar lenni (25–26. vers): egyedül marad vagy gyümölcsöt terem. Megtartja vagy elveszti az életét. Magát legyezzeti vagy Krisztust szolgálja. A saját kedvére vagy Isten tetszésére él. És nem kérdés, hogy melyik az értékesebb, melyik maradandó és melyik tesz boldoggá.

Jézus tudta, hogy mi lehet a sorsa, és vállalta, teljesítette. Te is tudhatod, mi lesz a sorsod Krisztus követésében. S ha az eredményt is látod előre („*Ahol én vagyok, ott lesz az én szolgám is; és aki engem szolgál, megbecsüli azt az Atya*” – 12,28bc), akkor boldogan, odaadóan vállalhatod. A megvalósulásban pedig az Úr segít. És ez is Krisztus dicsőségére lesz a világ előtt.

Tudom... – vállalom (vázlat)

1. Mit vállal egy kívülálló?
2. Mit vállalt Jézus?
3. Mit kell vállalnia a mai tanítványnak?

Ének: A te ügyed az, Jézusunk (Fehér füzet 1.)

A te ügyed az, Jézusunk, / Mely bennünket betölt,
És mert tiéd, nem veszhet el, / Megrendül bár a föld.
De mielőtt a búzaszem / A fénybe tör s kalászt terem,
A föld ölében lát halált, / Elveszti ott lenn önmagát.
Halálon át / Elveszti önmagát.

Ó, Jézus, utad égbe vitt, / De szenvedésen át.
És égbe út csak egy vezet, / A lábad merre járt.
Ó, adj részt szenvedésedből / És egykor dicsőségedből!
Haláladon át úgy emelj / Az éj után a fénybe fel:
Szent ügyeddel / A fénybe, fénybe fel!

Te meghaltál, mint búzaszem, / Mit égi kéz vetett.
Hol hideg halál még az úr, / Ó, támassz életet!
Küldj követeket, hadd vigyék / A hírt, az élet jó hírét,
Ím, készen állunk Mesterünk, / Te küldj el és te légy velünk,
Te légy velünk, / És győzelmet nyerünk.

SZÉLL BULCSÚ

Tallózó

„(...) az eltemetés is és ez a keresztre emelés is Jézus megdicsőülése (23.28. versek), Atyja jelenlétének a kinyilvánítása öbenne, s ez sehol sem egyértelműbb, mint Jézus önfeláldozó szeretetének aktusában. (...) Amikor Jézus saját önátadását említi, ehhez hozzákapcsolja a tanítványiét is. Ők ugyanarra a szolgaszerepre hivatottak.” (*Szegedi Bibliakommentár – Újszövetség*. <http://www.mek.iif.hu/porta/szint/human/vallas/szbibkom>)

„Jézus egyáltalán nem áll »népszerűsége csúcán« (...) János evangélista nem akar kétségben hagyni afelől, hogy emberileg a bukás gyalázata, Istennél azonban a megdicsőülés nagyszerűsége küszöbön áll. (...) A »görögök« megjelenése és Jézus-keresése (12,20–21) fokozott jelentőséget kap a szövegkörnyezet ismeretében. *Jézus minden (negatív!) körülmény ellenére (vagy mellett) is vonz!* (...) Csengődy László (...) Nem dicsőség a jézusi halál sem, hanem az a dicsőség,

ami utána jön: az »egymaga-állapot« után a »termő-állapot« bekövetkezése. (...) Ez az evangéliumi textus alkalmas arra, hogy az érdekes, figyelemre méltó, vonzó Krisztus-képzetek helyett a valódi Krisztust prédikáljuk, aki a keresztre ment.” (id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„Őt csak követve lehet szolgálni, s csak szolgálva szabad követni. Ennek jutalma: a szolga Jézus mellett maradhat a jövőben.” (Bolyki János: *Igaz tanúvallomás*. Osiris Kiadó)

„A »megdicsőített« kifejezés háttérében a héber *kabód* szó áll, amelynek jelentése: 'fontosság', 'súly'. Az Emberfia szenvedésében és szenvedése által válik a világ számára »fontossá«. (...) A Biblia nyelvén a »gyűlölni« ige olyan erényre is utalhat, amely semmiképpen sem foglal magában ellenséges érzületet. Mindaz, aki ilyen értelemben »gyűlöl«, úgy szemléli a világot, ahogyan Isten látja azt. Ha tehát valaki önmagát gyűlöli (25. v.), az valójában azt nem akarja, hogy élete az önzés és az önátadás bátorságának hiánya miatt terméketlenné váljon.” (Benedikt Schwank: *János*. Agapé)

„Tudod, mikor látod meg igazán Krisztust? Akkor, ha annak a nagypénteki magvetésnek a gyümölcsei benned is érni kezdenek, s megteremnek!” (Joó Sándor: *Halálból életre*. Ajtony Artúr)

Illusztrációk

GONDOLATOK

(„Uram, Jézust szeretnének látni”)

„Minden bölcs közül egyedül Krisztus hangsúlyozta az örök életnek, az idő végtelenségének, a halál semmiségének, a vídám megelégedettség és önfeláldozás szükségességének és jogosságának alapvető bizonyosságát. Ő maga derűs megelégedettségben élt, mint az összes művészek legnagyobbika: márványt, agyagot, színt megvetve, az eleven hússal dolgozott! ...élő embereket, halhatatlanokat alkotott.”

Vincent van Gogh (1853–1890)
holland festő – Jézusról

„A száz százalékos komolyság pedig, álljon akár dogmatikai, akár tudományos, akár »szabad«, akár mindennapi alapon: sose volt kenyerem.”

Weöres Sándor (1913–1989) költő

(*Ha valaki nekem szolgál...*)

„Vagyok. De nem enyém az énem. Ezért csak leszünk majd.”
Günter Grass (1927–) német író

(*engem kövessen*)

„Szereteted ne olyan legyen, mint az éhség, mely mohón válogat ehető és nem ehető között; hanem mint a fény, mely egykedvűen kiárad minden előtte lévőre.”

Weöres Sándor

„Uram, Isten, ha Hozzád tartozom, ez nem azt jelenti: a Te birtokod vagyok... Nemcsak hogy Te szabadság vagy, hanem engem is szabadnak akarsz. Engem is mint szabadságot támasztasz életre... ez a szabadság ajándék: de el kell azt fogadnom.”

Gabriel Marcel (1889–1973) filozófus,
drámaíró: Ima

(*Aki szereti az életét, elveszti*)

„A világ dicsőségével mindenkor együtt jár a szomorúság.”
Kempis Tamás (1380 k. – 1471) német lelkiségi író

„Van olyan nyomorúság, amelynek láttára valósággal szégyen boldognak lenni.”

Jean de La Bruyère (1645–1696) francia moralista

VERS

(*ahol én vagyok, ott lesz az én szolgám is*)

Thomas Stearns Eliot: *Gyilkosság a székesegyházban*, Kórusok (részlet)

Mert ahol valaha is szent lakozott, ahol valaha is vér tanú adta vérét Krisztus vééréért,

Ott szent a föld és a szentség nem távozik belőle,

Még ha seregek dobognak is rajta át, még ha túristák jönnek is bedekkerekkel, megnézni...

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Miként lehetséges az, hogy ha egy test élettelené vált, újra feléledjen? Ezt emberi értelmünkkel nem tudjuk felfogni. Ahogy öregszünk, bölcsebbek leszünk, rájövünk sokszor, hogy vannak dolgok, amelyek felülmúlják értelmünket. Jézus csodás ígéreteinek komolyan vételéhez mély hit kell.

Ha visszagondolunk életünk régmúlt eseményeire, mulasztásainkra, hibáinkra, életünk sikeres és sikertelen fordulataira, levonhatjuk a tanulságot. Voltak emlékezetes betegségeink, csüggedéseink is, de volt gyógyulás és megújulás is. Úgy vehetjük, hogy már itteni létünk során is időnként „feltámaszt”, megújít bennünket Isten.

Az ünnepet megelőzően talán sokak számára a legnagyobb csoda volt Lázár feltámasztása, mert őt ismerték, tudták, hogy meghalt, és látták, hogy újra él. A görögök is messze földről érkezve látni akarták szemtől szemben Jézust.

Jézus a búzaszem példájával magyarázta az ő eljövételének az okát. Amit az Atya megígért, azt mind beváltotta. Hozzá hasonlóan az ő szeretett Fia, a közénk jött Jézus Krisztus is. A búzaszem az ő ígéretének a példáját rejti. Ha magának marad meg, maga marad. De ha földbe esve meghal, akkor sokszoros termést hoz. Ha Jézust követjük,

öt szolgáljuk, akkor sokan ott leszünk, ahol ő van, és azokat megbecsüli az Atya.

Jézus halála nem az ő megsemmisülése, hanem megdicsőülésének növekvő ideje.

Hetvened vasárnap

1Pt 2,1–5

Igehirdetési előkészítő

A vasárnap jellege

A böjtelő vasárnapjainak témasorozata valamiképpen a megújulás, az új élet gondolata köré csoportosítható: hetvened vasárnap: elbizakodottságból odaadó istentiszteletre, hatvanad vasárnap: süketsegből az ige hallására, ötvened vasárnap: vakságból isteni bölcsességre.

A perikópa

A kommentárok általában az 1–10. verset tekintik egységnek. A mi perikóparendünk által előírt rövidebb szakasz a benne foglalt képek arányait teszi kiegyensúlyozottá, egymáshoz képest egyenlően hangsúlyossá. A kiválasztott sarokkő motívumára csak utal, azt már nem foglalja magában. Ez a rész vagy maga is része egy keresztelési prédikációnak, vagy legalábbis annak a nyomai lelhetők fel benne.

A képek

A szakasz egy meghitt, gyengéd és személyes, valamint egy súlyos dogmatikus és – talán az időbeli távolság miatt inkább a mai olvasó számára – absztrakt képet állít egymás mellé. Az első az új kezdetről, a második pedig – az Őszövétséghez képest – újszerű folytatásról szól.

Újszülött csecsemők – lelki tej

Kik ezek az újszülöttek? Gondolhatunk a levél címzettjeire, akik közül sokan nemrég lettek keresztényekké, a frissen megtértekre. Azokra, akik a hit dolgaiban még járatlanok, akiknek mindent az elejétől kell megérteni. Az éppen megkereszteltekre, akiknek a keresztény hit alapjait kell elsajátítaniuk. Az első versben szabott feltételek a pogány életformával való határozott szakítást igénylik, ahogy az már az előző fejezetben is kifejezésre jut: „...tudván, hogy nem veszendő dolgokon, ezüstön vagy aranyon váltattatok meg atyáitoktól örökölt hiábavaló életmódotokból.”

Milyen tejről van szó? Az Őszövétségben a tej bősége a

gazdagság és a jólét, a messiási boldogság jelképe (vö. Ézs 55,1; 60,16). A misztériumvallásokban a tej a halhatatlanság közvetítője, a gnózisban a felismerés szimbóluma, a keresztényeknél a tejet mézzel keverve mint az üdvösség zálogát nyújtották át. A görögben jelzőjeként a λογικός (okos, értelmes, szellemi, érzékfeletti) kifejezés szerepel. Vagyis hamisítatlan, értelmes tejet is mondhatnánk, azt, ami tanít. Ez a tej az Isten igéje.

Lelki ház (kő) – szent papság

A kő nagy szerepet játszott Palesztinában a mindennapi életben, mindenekelőtt az építkezésben. Az „épületek épülete” pedig maga a templom. Mk 13,1-ben olvashatjuk, amint a tanítványok megcsodálják azt: „Mester, nézd, mekkora kövek, és mekkora épületek!” Jézus válasza pedig: „Nem marad itt kő kövön, amit le ne rombolnának.” A kőhöz kötött hagyományok végét jelenti ez, de a Krisztusra alapozott élet számára új kezdetet is. Péter lelki építkezésről beszél, lelki alapra és lelki kövekből. A sarokkő motívuma Ézsaiásra és a Zsoltárok könyvére utalva már nem része perikópánknak, tartalmában mégis jelen van. Az a kő ez, amely az épület sarkait tartja össze ott, ahol találkoznak, biztosítva azok szilárdságát. Jézus ez a sarokkő, akire az egész épület léte és biztonsága alapul. Mk 12,10-ben Jézus maga is ezt az értelmezést adja. Péter nem nevezi templomnak az épülő házat, ám a papság és az áldozat mégis ezt teszik nyilvánvalóvá. Ennek a templomnak a papsága is különleges. Nevezhetjük talán ezt a szakaszt az egyetemes papságról szóló tanítás alapvetésének. Hasonló gondolattal találkozunk Pálnál 1Kor 3,9–11-ben és 2Kor 6,16-ban. Áldozat: 3Móz 17,11 arról beszél, hogy az élet székhelye a vér, ezért az élet Urát illeti: „Mert a vér a benne levő lélek által szerez engesztelést.” Ha egészen más felfogásban is, mégis megjelenik az a gondolat, hogy az élet egészét Istennek kell áldozni. Péter bevezető soraiban úgy üdvözli címzettjeit, mint akik a Jézus Krisztus vérével való meghintésre vannak kiválasztva a Lélek megszentelő munkája által. Az őszövétségi – vagy pogány – áldozatokra nincs tovább szükség. De lelki áldozatokra igen, s ezek tekintetében is az élet egésze illeti az élet Urát.

Az igehirdetés felé

Kinek van szüksége megújulásra?

Mindenkinek. Péter nem tesz különbséget, nem nevez meg egyeseket, sem csoportokat. Ma sem tehetjük ezt. Még az első versben felsoroltak alapján sem kezdetünk vizsgálót: bűnösnek találhatik gonoszságban, álnokságban, képmutatásban vagy irigységben? Ha igen, akkor van szüksége újjászületésre? Legyetek olyanok, mint az újszülött csecsemők. Sőt! Legyetek újszülött csecsemők! Nikodémusnak adott válaszában Jézus is így tanít: „Bizony, bizony, mon-

dom néked, ha valaki nem születik újonnan, nem mehet be az Isten országába.” Hogyan? Vízről és Lélektől. Péter levelének bevezetőjében pedig ezt olvassuk: „Áldott a mi Urunk Jézus Krisztus Istene és Atyja, aki nagy irgalmából újjászült minket Jézus Krisztusnak a halottak közül való feltámadása által élő reménységre.” Születni az ember nem tud saját akaratából. Újjászületni sem. Csak az Atya, Fiú, Szentlélek Isten szülhet újjá minket. „Az ember mindig függőségben él” – fogalmazta korához képest meglepően éretten egy tanítványom. Az újszülött az anyjától függ. Szükséges eljutnunk abba az állapotba, amikor belátjuk: csak Istentől függhetünk, s ehhez le kell vetnünk akár a fent említett, akár más függőségeinket. Így hát a megújult élet nem valami erkölcsi teljesítmény eredménye lesz, hanem az ajándékba kapott új élet rekeszti ki, teszi szükségtelemmé mindazt, ami vele összeegyeztethetetlen.

Gyermeki hit

Szomorúnak találom, amikor egészen kicsi gyerekek is olyan ruhát hordanak, mint a felnőttek, azt táncolják, amit a felnőttek, azt nézik a tévében is, olyan a beszélgetésük és a napi leterheltségük, mint a felnőtteknek. Talán már nem is gyerekek? A legszomorúbb ezek között, amikor a felnőttek azt várják tőlük, hogy olyan önállóak, függetlenek és céltudatosak is legyenek, mit ők. És olyan otthontalanok is. Isten azt várja tőlünk, hogy olyanok legyünk, mint a gyermekek. Tőle induljunk, és hozzá érkezzünk. Nála örülünk, és nála sírjunk. Tőle kérjünk, és neki adjunk hálát. Elé tegyük a bűneinket, és belőle – szavából – táplálkozunk. Azért, mert megízleltük jóságát. Olyan mohón, mint az újszülött csecsemők, vegyük magunkhoz a lelki tejet, amely hamisítatlan, és egyedül alkalmas arra, hogy a fejlődésünket biztosítsa.

Érett hit

Hova fejlődünk? Egyszer csak kinőjük az újszülöttséget, és kezdődhet minden előről? A lelki tejen felnevelt lelki gyermekek lelki otthont építenek. Nem Babel tornyát. Az érett hit eljut az alázatnak arra a fokára, hogy tudja, nem létezhet önmagában. Nemcsak az univerzum, a gazdaság, a történelem épül összefüggésekre, hanem az emberi lét is. A közösség nem csupán egy szociológiai egység, hanem szerves egész. A Krisztus vonzásában élő, rá alapozott közösség pedig megtartó erő. Nemcsak a napi gondjainkban, hanem az üdvösségre. Ráismerhetünk erre a közösségre: ez az egyház, a gyülekezet, ha valóban betölti küldetését. „Ahol emberek az alapkőhöz, Krisztushoz járulnak, ott egyház jön létre” – írja Voigt, s beszél arról a kölcsönösségről is, ahogy a kettő feltételezi egymást: a Krisztussal személyes kapcsolatban álló emberek alkothatnak csak egyházat, de a Krisztushoz fűződő személyes kapcsolat ápolásához, fenntartásához is szükség van az egyházra. A kövek léte egyenként értelmetlen. A szanaszét heverő

kő inkább akadály. A többivel összeépítve töltheti be szerepét. Az egész részeként találja meg feladatát, helyét, értékét. A falak kövei óvnak zajtól, veszélytől. Az oszlopok hordják a tető terhet. A boltívek kövei viselik az oldalsó nyomást, és adják az egész tartását. Minden beépített kő tart egy vagy több másikat, de őt is hordozza a többi. Így az egész több, mint az egyesek összessége. Krisztussal pedig az egyház „királyi papság, szent nemzet, Isten tulajdonba vett népe”.

LACKNER NÉ PUSKÁS SÁRA

Tallózó

„A növekedésnek két feltétele van. Egyik a tisztaság. Aki a hitben, a szent életben fejlődni akar, annak mindenekelőtt a bűnöktől tisztának kell lennie (...) Elsősorban azoktól a bűnöktől kell megtisztítania magát, amelyeket le lehet vetni, mint a szennyes ruhát (Kol 3,8–9). (...) A növekedés másik feltétele a táplálkozás. Ami egy újszülött kisdédnek a tej, az Isten gyermeke számára az ige. (...) Az ige *logikos*, hamisítatlan, biztos hatású, növekedést adó lelki táplálék. (...) A lelkileg újjáteremtett ember növekedését biztosító igét Isten az egyházban adja, azért a gyülekezethez kell tartoznia. (...) Az egyház lelki templom, amely az egyes hívőknek Krisztussal és egymással megvalósított hitbeli közössége folytán jön létre. Az egyházba be nem épülő hívő olyan, mint az építkezésnél kimaradt kő vagy téglá. (...) Az egyháztagság dinamikus jellegét, szolgáló jellegét érzékelteti a második hasonlat: a szentek nemcsak lelki kövek, hanem papok is, akik a lelki házban Isten által elrendelt lelki áldozatokat mutatnak be. A formális, külsőséges ószövetségi áldozatokkal ellentétben úgy áldoznak, ahogy Krisztus, azaz az életüket áldozzák Istennek.” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„[Luther:] »Szent papság«: »Nagyon szeretném azért, ha ez a szó – pap – éppen úgy vonatkoznék ránk, mint a keresztyén név, mert megkeresztelt keresztyénnek lenni és papnak lenni ugyanaz.«” (id. Magassy Sándor: *Perikópák. Magánkiadás*)

„Az *Ige tiszta teje* által a hívő ember szellemileg növekszik. (...) Ha azt szeretnénk, hogy Isten építkezési programjába bekerüljünk, Krisztushoz kell jönnünk. (...) A minden hívő papsága olyan igazság, amelyet meg kell érteni, el kell hinni, és minden keresztyénnek örömmel gyakorolnia kell. Ugyanakkor nem szabad vele visszaélni.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár. Evangéliumi Kiadó*)

„Az ige adta tej nem csupán *lelki*, hanem »igeszerű«, az igének megfelelő (a görög nyelvben a »logikon« és a »logos« =ige közötti kapcsolat azonnal felismerhető).” (*Biblia – Magyarázó jegyzetekkel. Magyar Bibliatársulat, Kálvin Kiadó*)

Illusztrációk

GONDOLATOK

(Levetve tehát minden gonoszságot...)

„Ne légy a más rovására szellemes, mert ez inkább ellen-szenves, mint nehéz.”

Baltasar Gracián y Morales (1601–1658) spanyol író

„A gúnyolódás gyakran lelki szegénység.”

Jean de La Bruyère (1645–1696) francia moralista

(képmutatást)

„Kevés dolog igazán nagy, legyen a hódolat is ritka.”

Baltasar Gracián y Morales

„A rabszolganak csak egy ura van; a nagyravágyónak anyyi, ahány ember elősegítheti felemelkedését.”

Jean de La Bruyère

(irigységet)

„Valahányszor egy megüresedett helyet adományozok, száz embert teszek elégedetlenné és egyet hálátlanná.”

XIV. Lajos (1638–1715) francia király

(és minden rágalmozást)

„»Vakká lesz vele szemben« – minden ellenségeskedés tör-ténetének ez a menete. A szem már egyáltalán nem fogadja be az előtte állót. Hogy ezen valami változzék, ahhoz az érzületnek kellene megváltoznia.”

Romano Guardini (1885–1968) teológus

(Járuljatok őhöz, mint élő kőhöz)

„Nem sok hitüket hagyták meg – még tán a hitetlenségüket se.”

Graham Greene (1904–1991) angol író

(épüljétek fel lelki házzá)

„Valódi hit az a hit, amely nem tevékeny?”

Jean Racine (1639–1699) francia drámaíró

„Legyünk, amivé lehetünk.”

Baltasar Gracián y Morales

(szent papsággá)

„Mi is tulajdonképpen az apostol?”

Ha őszintén meg akarjuk mondani, milyen hatást tesznek ránk azok a férfiak az Újszövetség elbeszélései és kijelentései alapján, akkor aligha mondhatjuk, hogy világi értelem-ben véve nagyok voltak, vagy lángelmék – talán még azt sem, hogy »nagy vallási egyéniségek« lettek volna...

Nem az az apostolság lényege, hogy mint ember jelenté-keny, szellemileg alkotó, vallásilag hatalmas, hanem, hogy Krisztus hívta őt...”

Romano Guardini

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Nagyon aktuális ez az ige a mai erkölcstelen világban, kapaszkodót nyújthat. A cél a feltétel nélküli szeretet, hogy az egy-más iránti jószágunk beleépüljön a lelkekbe; erre most nagy szükség van, mert a mai világban elmegyünk egymás mellett.

Fontos a „ti magatok is” felszólítás; ma divatos egymást elkerülve mindig csak a saját bajainkat előtérbe tolni, pa-naszkodni, meg sem fordul szinte a fejünkben, hogy mi is segíthetünk, sőt hogy ez a feladatunk lenne.

Asszociatív kép az újszülött csecsemő: ártatlanság, tisz-taság, születés, újjászületés, megtérés, kezdet.

A lelki tej azt jelenti: a csecsemő tejjel táplálkozik, az által fejlődik; mi a lelkünk által fejlődünk, a lelkünk táp-láljon és éltessen bennünket; tartsunk össze hitünk által.

Vajon mit jelenthet az „élő kövek” kifejezés? Ők a hí-vők, akik a „lelki házzá” épülve gyülekezetet alkotnak? Vagy Jézus az élő kő, akihez nekünk mennünk kell? Vagy az élő hitre vonatkozik?

Gyenge, esendő emberek vagyunk, de az ige folyamatos növekedésre hív, nem azonnal kell mindent jól tennünk. A gyerek se tud rögtön Shakespeare-t olvasni, nekünk is fo-koztatosan kell belenőnünk a hitbe. De ez nehéz is, a pilla-natnyi helyzetünkben szeretnénk valamit kapni gyorsan, nehéz kívárni, hogy hitben felnőjünk.

Nehéz kérdés, hogy hogyan vessem le önmagamról a képmutatást, az irigységet, hogyan kezdjem el. Talán ha szeretet van bennem, akkor lehetséges.

Fiataloknak való az ige: a csendes békességre, a lelki bé-kére van szükség. Hitben élő egyház épüljön.

Mi a lelki áldozat? Hogy vele örülök, vele gondolkodom, őt hallgatva vigasztalok? Először önmagunkba kell nézni, ez az első lépés. Jézusra (a kőre) kell tekinteni. A kő a sta-bilitást jelenti. Krisztus az alapkö, a szegletkö. Olyan, mint egy menedékváros, hozzá menekülhetünk.

Hogy leszek szent pap, ha ennyi mindent le kell vetkőz-nöm? Nem azért, mert a jót cselekszem. A lelki fejlődés a cél.

Hatvanad vasárnap

Zsid 4,12–13

Igehirdetési előkészítő

Hatvanad vasárnap jellegéről

Hatvanad vasárnap böjtelő három vasárnapjának egyike. Böjtelő vasárnapjainak kialakulása a keresztény hagyo-mány szerint a Kr. u. 6. századra tehető, amikor is a nép-vándorlás okozta rablásból, fosztogatásból eredő bizony-talanság és szegény arra készítette a keresztényeket, hogy

vezeclőnapokat tartsanak. Ezek a vasárnapok eredetileg tehát vezeclőnapok voltak, amikor is azért imádkoztak a hívek, hogy Isten könyörüljön meg az ő népén.

A régi *Agenda* szerint hatvanad vasárnapjának igei motója a következő: „Süketségből az Ige hallására!”

A Zsidókhoz írt levél és benne a textus

A Zsidókhoz írt levél sokkal inkább nevezhető értekezésnek, mint levélnek. A címzettjei valószínűleg a kereszténység és a judaizmus között ingadozó zsidókeresztények lehettek, akik az üldöztetések következtében csalódtak a keresztény reménységben, bezárkóztak, és rendkívül csábítóan találták a judaizmushoz való visszatérést.

A levél elsősorban Krisztus és a zsidó nép ószövetségi története közötti viszonyt magyarázza. Párhuzamba állítja Jézus Krisztus személyét és tetteit az ószövetségi papsággal és a kor áldozati rendszerével. Azt vallja, hogy az Ószövetség Krisztusban teljesedik ki, mert Jézus a tökéletes főpap, aki a legtökéletesebb áldozatot mutatta be Istennek: Megváltó halálával eltávolította a bűn okozta akadályokat, és lehetővé tette, hogy az ember – rajta keresztül – Isten elé járulhasson. Vagyis azt hangsúlyozza, hogy a keresztény reménységben csalódott zsidókeresztények összehasonlíthatatlanul többet nyertek Krisztussal és Krisztusban annál, mint amit a judaizmus valaha is nyújtani tudna nekik.

A levél korábbi részeiben arról olvasunk, hogy miként beszél Isten a Bibliában, és hogyan szól Fia által. Továbbá nagy hangsúly esik az Ószövetségre és a Jézusban kinyilatkoztatott megváltásra.

Ebben a himnuszhoz hasonló néhány mondatban pedig a levél szerzője az ige hatását és munkáját mutatja be, mégpedig úgy, hogy az ige lényegéről és sajátosságáról öt megállapítást tesz.

1. *Az ige élő* (ζῶν), mert Isten, aki az igét szólja, él. Az ige tehát az élő Istené.

2. *Az ige ható* (ἐνεργής), vagyis hatalmas energiákat, nagy erőket magában foglaló hatalom. S mivel az ige az élő Istené, ezért bárkit, aki hallja, átformál, legyőz és vezet.

3. *Az ige élesebb* (τομώτερος) *minden kétélű kardnál*, tehát nyugodtan kijelenthető, hogy Isten egyáltalán nem fegyvertelen. Szava olyan, mint egy veszélyes fegyver, amely támadó és védekező is egyszerre.

4. *Az ige elválasztó hatalom* (διικνεόμαι), amely behatol az ember legrejtettebb részeibe, az emberben tehát nincs semmi – se testi, se lelki, se szellemi vonatkozásban –, amit az ige el ne érne.

5. *Az ige ítél* (κριτικός), más szavakkal tehát ellenőrzi és értékeli a szív irányító munkáját. Azt vizsgálja, hogy milyen normák alapján hozza meg a szív a döntéseket. Vagyis a szerző az igének tulajdonítja azt a fajta emberismeretet, amellyel csak Isten rendelkezik. Az ember pedig, mint

teremtény (κτίσις), nem rejtőzhet el alkotója elől. Ezt úgy lehet érteni, hogy nincs az a lepel, amelyen Isten át ne látna. Nincs az az érdem, amely megszépíthetné, másnak mutatná az embert annál, mint amilyen valójában.

Ráadásul Isten előtt az ember védtelen is (τετραχηλισμένα). (A τετραχίλιζω ige eredeti jelentése a következő: az áldozatok során az áldozati állat nyakát hátrahajtani a leölés előtt.) Ez a szó tehát nagyon kifejezően és képszerűen mutatja meg az ember helyzetét Isten előtt: menthetetlen, védtelen és tehetetlen.

Gondolatok

Amikor az ember Isten szaváról, Isten Igéjéről olvas, szinte automatikusan a Biblia jut eszébe. Azonban a Zsidó levél szerzője számára teljesen mást jelentett a Biblia, mint a mi számunkra. Akkor vajon mit érthetett a szerző Isten igéje alatt?

Semmi kétség, hogy azt érti, amit minden elkötelezett hívő zsidó értene a kifejezésen: Isten kinyilatkoztatását. Mivel pedig a kinyilatkoztatás nagyon sokféle lehet, ezért Isten igéjét nem lehet pontosan definiálni, bemérni vagy egy bizonyos skatulyába bedugni.

A levél szerzője sem definiálja, nem is határozza meg Isten igéjét. Nem mondja, hogy a Szentírás maga Isten igéje. Nem mondja, hogy a Szentírás tartalmazza Isten igéjét. Azt sem mondja, hogy a Szentírás válik Isten szavává. Inkább annak alapján jellemzi Isten igéjét, amit az tesz, véghezvisz a világban, az emberben.

Luther is emlékezteti a keresztényeket, hogy Isten igéje jóval többet jelent pusztán egyféle értelmezésnél. Szerinte:

1. Isten igéje mindenekelőtt – értelme legmélyén – Krisztusra utal, vagyis maga Jézus, ahogy Jn 1,1–14-ben olvasható.

2. A fenti értelemről adódóan Isten igéje a testet öltött Igéről szóló jó hírt, vagyis a Krisztusról szóló evangéliumot is jelenti, amely a Szentírás mondanivalójának az alapja, lényege.

3. Ugyanakkor Isten igéje jelenthet minden olyan üzenetet is, amely emlékeztet minket arra, hogy Isten teremtette a világot, hogy Jézus Krisztus által megváltotta azt, és a Szentlélek révén folyamatosan felfedi, kinyilatkoztatja magát a világnak és a világban. Ebből pedig az következik, hogy nagyon sok mindent érthetünk Isten igéje alatt. Hiszen ebben az értelemben az ige lehet egy prédikáció, lehet egy másik keresztény tanúságtétele, de lehet egy jó könyv, egy kedves gesztus vagy akár maga a természet is.

Vázlat

Isten Igéje mindenkire szól

Ez a két vers Isten Igéjéről, Isten akaratának közléséről beszél, amelyet a Teremtő Isten a kinyilatkoztatás sokféleségében hozott a világba. Isten akaratát a kinyilatkozta-

tás sokféleségén belül elsősorban Jézus Krisztusban, a róla szóló evangéliumban került emberközelbe.

Isten igéje szól mindenkihez a kinyilatkoztatás sokszínűségében. De különösen is a Jézus-történetben, az igazi evangéliumban válik nyilvánvalóvá és érthetővé az ember számára. Az evangélium pedig ez: Jézus meghalt bűneinkért és feláldozta magát megigazulásunkra. Isten igéje pedig ezt hirdeti, ezt adja tudtul – különböző utakon, módokon mindenkinek.

Isten igéje döntés elé állít

Isten igéje soha nem üresen elhangzó szó, hanem minden esetben történik. Életeket változtat meg, s nem csak informálja, tájékoztatja az embert. A hatalommal kimondott teremtmény igéje tehát bevilágítja, átvilágítja az ember egész életét, minden gondolatát, szándékát – és döntés elé állít mindenkit, akivel személyes kontaktusba kerül. Vagy Istennel, Isten mellett, vagy Isten nélkül, Istennel szemben. Köztes megoldás vagy más lehetőség nincs.

Isten igéje élő és ható – ízekre szedi az embert

A hívő ember számára mindennapi tapasztalat kell(ene) hogy legyen az tény, hogy Isten ismer minden embert kívül-belül. Úgy olvas bennük, mint egy nyitott könyvben. Előtte az sem marad rejtve, amit az ember még saját maga előtt is szeretne elrejtetni. Ő azt is látja, ami az emberi szemnek láthatatlan: a gondolatokat, az érzéseket, a szándékot. Mert Isten igéje még a tudatalatti mélységeibe is képes behatolni.

Isten igéje újjáformál

Amikor az ember átengedi magát Istennek, és hagyja, hogy teste-lelke legmélyéig átjárja az élő és ható isteni szó, akkor eljut arra a pontra, hogy már képes feladni önmagát.

Amikor az ember megnyitja magát Isten előtt, és enged, hogy csontig és velőig hatolóan ízekre szedje az üzenet, hogy aztán újjáformálja, akkor az ember eljut arra a pontra, hogy teljesen megfelel az önmagáról, és végre újra összekapcsolódik Isten végtelen szeretetével.

Amikor az ember az ige újjáformáló hatására képes annyira feloldódni Istenben, hogy már nem okoskodik, nem önérzeteskedik, s nem kizárólag csak önmagára gondol, akkor rájön arra, hogy az ember egyik oldalról sem tompíthatja Isten szavának életét, csak azért, mert mások tettségét keresi. S nem másíthatja meg az üzenetet a szeretet nevében sem.

Nem vehet el és nem tehet hozzá semmit Isten igéjének üzenetéhez, mert az ingyen kapott kegyelmet nem lehet kényelmes kegyelemmé tenni. Amikor az ember személyesen is megtapasztalta az ízekre szedő és átforgató ige erejét, sokkal inkább az ige mindent megvilágító fényében, Krisztus evangéliumának világosságában akarja élni az életét. Akkor eljut oda, amit a régi *Agenda* a következőképpen fogalmazott meg: „Süketségből az Ige hallására!”

CAIRNS-LENGYEL HENRIETT

Tallózó

„Az Ige azért élő, mert Isten él, (...) akarata, elgondolása van abba belezárva. Amilyen Isten, olyan szava is. Az Ige ható (*energés*), nagy energiákat, erőket hordozó hatalom. Szava tetteitől elválaszthatatlan (...) Isten nem fegyvertelen! Az Ige elválasztó hatalom (...) Isten Igéje ellenőrzi és megméri a szív irányító munkáját, hogy milyen normák irányítják döntéseit. (...) Az ember mint teremtmény ki van szolgáltatva Urának. A használt szavak világosan mutatják a közöttük levő viszony természetét. Az ember teremtmény (*ktisis*). Alkotója előtt nem rejtőzhet el, előtte pucér (*gymna*). (...) Isten előtt az ember »nyilvánvaló« (*tetrachélismena*). E nehezen lefordítható szó annyit jelent, mint 'védtelen.'” (*Jubileumi kommentár. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.*)

„»Mert (...) Isten igéje élő és ható« (4,12a). Nem az *em-berre*, a hitére, illetve a hitetlenségére, hanem *istenre*, igéjének erejére, illetve ígéretének megbízható voltára tekint. (...) kétségtelenül és változatlanul közelebb áll hozzám a »megmozdítja akaratumat« szövegezés és teológiai háttér. A »béna«, sőt az »Istennel szemben ellenséges« akaratot mozdítja meg Isten a benne támasztott hittel (bizalommal). (...) Bárány Gyula (...) »A textus témája és központi mondanivalója maga az ige. Az ige, amely által Isten teremtette a világot, vezette népét, s összekötő kapocs ma is közte és miközöttünk. Nem túlzás tehát, ha úgy fogalmazunk, hogy a legfontosabb 'kegyelmi eszköz'-re, 'Isten beszédére' irányítja ma figyelmünket a vasárnap ige-hirdetési alapigéje. Rámutat arra, hogy ki az, aki megszólít bennünket, mi a megszólítása erejének titka, s kicsoda tulajdonképpen a megszólított ember.«” (id. Magassy Sándor: *Perikópák. Magánkiadás*)

„A hívő ember belső élete gyakran furcsa keveréke az igazán lelki és a teljesen emberi indítékoknak. Természetfeletti megkülönböztető eszközre van szükség, mint amilyen Isten Igéje, mely elválasztja ezeket, és nyilvánvalóvá teszi, hogy mi az, ami testi eredetű.” (*A Biblia ismerete kommentársorozat. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány*)

Illusztrációk

GONDOLATOK

(*Isten igéje élő és ható*)

„Társalkodj avval, akitől tanulhatsz.”

Baltasar Gracián y Morales (1601–1658) spanyol író

(*élesebb minden kétélű kardnál*)

„Az igazság fölemeli a nemzeteket, a bűn pedig szegényekké teszi a népeket.”

Talmud (héber törvénykódex; 6. sz. vége)

(*Neki kell majd számot adnunk*)

„Mily különös a mi helyzetünk, a Föld gyermekeié. Csak rövid látogatásra van itt mindenki. Nem tudja miért, de néha azt hiszi, hogy sejtí. A mélyebb szemlélődés nélküli mindennapi élet szempontjából azonban tudjuk: a többi ember miatt vagyunk itt – azaz pontosabban: azok miatt, akiknek kacajától és jólététől a saját boldogságunk függ, és a sok ismeretlen miatt, akiknek sorsával együttérzésünk láncolata fűz össze.

Naponta számtalanszor gondolok arra, hogy külső és belső életem ma is élő vagy meghalt emberek munkáján nyugszik, és hogy igyekeznem kell ugyanolyan mértékben adni, mint amilyenben eddig kaptam, és még kapni fogok.”

Albert Einstein (1879–1955) német fizikus

„...a lelkiismeret visszatekint a múltba, és irányítóul szolgál a jövőre.”

Charles Robert Darwin (1809–1882)
angol természettudós

VERS

(*mindenki meztelen és fedetlen az ő szeme előtt*)

Paul Verlaine: *Jóság* (részlet)

– Uram, félek. Lelkem habozva rendül,
Mert érzem, kell, hogy szeresselek.
De hogy öleljem által térdedet,
hisz az erény is fél sujtó kezdetül?
...

Pihenhetek-e kebleden, Atyám, hol
egykor vigasztalódva nyugodott
kedves, szelíd szívű apostolod?

József Attila: *Bukj föl az árból* (részlet)

Ijessz meg engem, istenem,
szükségem van a haragodra.

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Mindannyiunknak vannak titkai. Rejtegetjük és kendőzni próbáljuk külső és belső hibáinkat, takargatjuk takargatnivalóinkat, gyakran szerepeket játszunk. A titkok azonban hosszú távon megbetegítik a testet és a lelket is, és ilyenkor orvosra van szükség. Olyan orvosra, aki éles látásával belénk lát. Isten igéje ilyen orvos. Egy-egy mondata néha úgy eltalál minket, mint egy pontos diagnózis.

Isten igéje egy operációknál használatos késhez is hasonlítható. Fáj az általa okozott vágás, húzódik a műtét után a seb, mégis elengedhetetlenül szükséges a beavatkozás.

Amikor ez a műtökés „*áthatol az izületek és a velök szétválásáig*”, akkor ott nem maradnak többé titkok, kérdések és kétségek. Az Úristen előtt semmiképpen.

Ez a tudás félelmetes, de egyben megnyugtató is.

Félelmetes, hogy az Isten előtt semmi nem maradhat titokban. Ijesztőnek hangzik, hogy teljesen belénk lát, és amit mi elrejténénk előle, azzal ő pontosan tisztában van: minden érzésünkkel, gondolatunkkal, hibánkkal. Félelmetes érzés, hogy valaki ennyire ismer minket. Mégis megnyugtató, hogy nem akar ki, hanem a kegyelmes Úristen az, aki látja és tudja rólunk azt is, amit inkább jobb lenne elrejtteni.

A műtökés nem fegyver. Az orvos kezében pláne nem. Nem bántani, nem tönkretenni akar minket, hanem gyógyítani, hogy amikor majd számot kell adnunk neki, akkor ne legyen annyi takargatnivalónk.

Ha Isten igéjét orvoshoz vagy orvosi műszerhez, jelen esetben műtökéshez hasonlítjuk is, ezek a képek akkor sem tudják teljesen visszaadni azt, hogy itt Isten *élő* igéjéről van szó. Mert élővé csak akkor lesz számunkra, ha minden zsigerünkkel tudjuk és érezzük, hogy az Ige Jézus Krisztusban testté lett, testet öltött, és megjelent közöttünk. Sőt nem is csak megjelent, hanem megjelenik ma is, és reménység szerint ezután is, hogy gyógyítson és támogasson minket.

Ötvened vasárnap

Jak 3,13–18

Igehirdetési előkészítő

Keretek

Levélfarmába öntött parainesis, gnosztikus szuperpaulinisták elleni vitairat, vagy magának az Úr testvérenek bölcsességei? Kevés olyan könyve van a Bibliának, amely annyi hitvita, teológiai és kortörténeti nézeteltérés közepontjában állt volna, mint Jakab apostol levele. Mit üzen és kinek üzen tulajdonképpen? Melyek a vonatkoztatási keretek? Merre induljon el az igehirdető?

Ami biztos: a zsidókeresztény gyökerekkel bíró szerző olyan csoportot szólít meg, akik hívők, és olyan etikai normákat ad eléjük, amelyeket követni illik. A közösség hitéletének jellemzői: a túlzott magabiztosság, a könnyelműség és a hanyagság, „anómia”. Ezeket a problémákat fogalmazza meg a zsidó-hellenisztikus bölcsességirodalom erkölcsi intelmeinek kedvelt irodalmi formájában: „parainesisben”. Hiteltelessé váló kereszténység, felelőtlen életvitel. Így máris megérkeztünk saját korunkba, önmagunkhoz és a hívők közösségébe, saját életünkhöz és a gyülekezetbe.

A keresztény élet egysége

„A kereszténység nem egyéb, mint élet, egyedüli módja annak, hogy az ember igazán létezzen” – írja *Aabye Søren Kierkegaard Önvizsgálat* című művében, Jakab írásaitól ihletve. Létezés, teljesség. Keresztény aspektusból vizsgálva fontos ezt a két szót egymás mellé tenni. Mit is jelent a keresztény élet teljessége? Az evangéliumok lépten-nyomon számot adnak olyan emberekről, akik felismerték ezt az „egész-séget”. Sokan megtalálták az üdvösséget Jézus Krisztusban, sok hívő, sok megváltozott élet: ez az evangéliumok tanúsága. Sokak után az első, aki megkereste Jézust, és mégis szomorúan távozott onnan, a *gazdag ifjú* volt. Ízlelgessük az ő kérését: „*Jó Mester, mit tegyek, hogy elnyerjem az örök életet?*” (Mk 10,17) Kérdés vagy kérés? Add nekem az üdvösség receptjét! Mit *kell* beletenni életem kondérijába, milyen kész módszert ajánlasz? Instant kereszténység? Mi lehetett volna Jézus válasza? Egyesek izlése szerint egy kicsit több cselekedet, mások szerint talán egy kicsit több hit, és kész is. Ennyi *kell* hozzá összesen? Aki kóstolta, megélte már a kereszténységet, annak számára olyan idegenül hat mindez. Jakab szerint cselekedetet és hitet nemhogy szétválasztani, de külön értelmezni sem lehet. Aki ezt megteszi, minden bizonnyal sohasem élte át még azt az *életet*, amelyről Kierkegaard, vagy a *bölcsességet*, amelyről Jakab beszél.

A bölcsesség mint az egység védjegye

A bölcsesség az Ószövetségben csakis Istentől származtatható ajándék. Az isteni bölcsesség maga a Logosz, Isten érzékelhető kiáradása, világelv, amely magában hordozza Isten országának társadalmi eszméjét, rendjét is, amely felülről száll alá (GROÓ 1963, 110. o.). Ez a fajta bölcsesség Isten jóságának *képe* itt a földön – fogalmazza meg *Alexandriai Philón (Bölcs 7)*. Ez a fogalom azután tovább él az őskeresztények között, sőt új szárnyakat kap. Jézus Krisztus testi valójának jellegét hordozza, amely megvalósuló tartalomként jellemzi a hívők életét, mint az isteni cselekvés ragyogó tükröződése, az örök világosság visszfénye. Ez a bölcsesség az új világrend, amelyben helyünk van, és amely Krisztus tanúságában vált valósággá, és tőle kapjuk meg ma is. A bölcsesség *imitatio Christi*, erre utal a „bölcs szelídség” kifejezés (13. vers), amely talán a legtipikusabb krisztusi jellemvonás.

Az egység hiánya: tudathasadás

A szolidaritás (FRANKEMÖLLE 1996) jézusi *életformája* minden hívő *sajátja*. És ez nagyon lényeges jelenség. Minden hívő *sajátja*, vagyis nem megszerzett képesség vagy felvett magatartás, módszer vagy recept, és főleg: nem *kell*-dolog.

Ahol ez nem vált életformává, ott egész egyszerűen sem hit, sem kereszténység nem volt soha. Jakab levele nem intés-sorozat, amely figyelmeztet egy helytelen magatartásra, feledékenységre vagy időhiányból fakadó figyelmetlenségekre. Jakab szerint a krisztusi szolidaritást életformaként nem megélni nem más, mint hitetlenség, sőt istentagadás (15. vers). Súlyos szavak voltak ezek akkor, és lehetnek ma is olyan környezetben, amelyet a vasárnapi és politikai kereszténység, illetve egyéb látszatformák határoznak meg, amelyek tele vannak keserű irigységgel, önzéssel, dicseképpéssel, hazugsággal (lásd FEKETE 1994, 88. o.). Erre a problémára fókuszál Jakab, egy ilyen tulajdonságokat hordozó gyülekezet Jakab célközönsége.

„Egyszer befűtök ezzel a Jakabbal!” (Luther)

Ha a Jakab-levelet magyarázatának történetét vizsgáljuk, felmerül a kérdés, vajon Luther miért nem viselheti el Jakabot. Nyilván a középkor tévelygésektől, érdemszerző cselekedetektől megcsömörlött világában nehéz volt megérteni, miért hangsúlyozza Jakab olyan nagyon a cselekedetek fontosságát. Luther nem érti meg őt. Azt gondolom, Luther értetlensége talán túlságosan egészséges (*egész-séges*) hozzáállásából adódik. Egyszerűen nem érti, minek beszélni a cselekedetéről. Hiszen ez magától értetődik, mint ahogy a rózsabimbónak sem kell elmagyarázni, hogy ha kinyílik majd teljes pompájában, akkor legyen szíves, illatozzon majd hozzá. Hit és cselekedet magától értetődően együtt vezetnek Isten igazságához. Luther és Jakab egy nyelvet beszéltek: mindketten attól a skizofrén állapottól óvják a kereszténységet, amikor valamiért, valamilyen célból vagyunk keresztények, valamiért kereszténynek *kell* lennünk, és nem csupán azért, mert ez jó, mert ez maga a *létezés* vagy a *bölcs* élet. Azonban „[a]z ember ritkán tesz ingyen valamit. Ha pedig ingyen is tesz valamit, legalább azt akarja, hogy ne legyen ebből kellemetlensége” – fogalmazza meg summásan Kirkegaard (KIERKEGAARD 1988, 34. o.) – kereszténységünkre vonatkoztatva.

A bölcsesség egysége megtartó erő

A bölcsességnek tehát a szívben kell eluralkodnia (NEYREY 1983, 230. o.). A hit nélküli cselekedetek, amelyek gépies tevékenységgel Istent kielégíteni akarják, ugyanúgy hitetlenné teszik a kereszténységet, mint a cselekedetek nélküli hit, amely üres forma, meddő frázis csupán. Mindkettő egyfajta tudathasadásos állapot. Az eluralkodás nagyon jó szó, mert pasztikusán ábrázolja, milyen, amikor Isten teljesen hatalmába keríti az embert. Itt már világosan kiderül, miről szól a textus. Nem elég egy „módszerrecept”, minden ilyen megoldás csak önmagunk megcsalásához vezet, ke-

reszténységhez nem. A hívő élet hűségesen átjár, uralkodik, buzog, megmozgat. „Érezni a pulzusát, nyugtalanságát” – írja Luther. Ez a legnehezebb próba (LOHSE 1973, 290. o.).

Meditáció

Jóbbhoz vendégek jöttek. Kényelmesen, szép ruhába öltözve. Épek voltak és tökéletesek, isteni bölcsességgel felruházva. Mégis meztelenül mentek el. Megalázva, bölcsességüktől megfosztva. Nem értették a felülről jövő arányokat, nem értették, nem látták a fekélyek, a szenvedés, a terhek alatt az alázat érett gyümölcsseit, a kívülről nem látható, de belül buzgó, uralkodó harmóniát. Α σοφός jelentése bölcs. Pontosan: olyan ember, aki tudja, mit kell tennie. Nem mérlegel, nem méreget, miből mennyi haszna származhat. Isten felruházta őt mindennel, amire szüksége volt.

Jób barátai elkullogtak. Ők igazságukkal csak önmagukon akartak segíteni, csupán öngazolást kerestek, mérlegelni, és nem megélni akarták az Istennel való kapcsolatukat. Ilyenek lennének mi is? Éretlenek, értetlenek? Akik nem érzik a különbséget békeszeretés és kérkedés, viszálykodás és a béke szeretete, méltányosság és irigység, képmutatás és őszinteség, hazugság és igazság között.

Jakab üzeni, tudd meg: a méltányosság több, mint igazságszolgáltatás, az engedelmesség több, mint megengedni, hogy szeretni nem lehet valamiért, hanem csak szelídségben és irgalomban, amelyben az Atya van jelen. Nyugodtság, méltányosság, engedékenységek: ez lehet egyedül bölcsője a szeretetnek a világ arroganciájában.

SIMON ATTILA

Felhasznált irodalom

- FEKETE Károly (ifj.) 1994. *Jakab apostol levelének magyarázata*. Kálvin Kiadó, Budapest.
- FRANKEMÖLLE, Hubert 1996. *A Jakab – levél*. http://www.szepi.hu/irodalom/kc_005.html
- GROÓ Gyula 1963. *Jakab levele*. Evangélikus Egyetemes Sajtóosztály, Budapest.
- KIERKEGAARD, Aabye Søren 1988. *Önvizsgálat*. Új Mandátum Kiadó, Budapest.
- LOHSE, Eduard 1973. *Die Einheit des Neuen Testaments*. Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen.
- NEYREY, Jerome H. 1983. *First Timothy, Second Timothy, Titus, James, First Peter, Second Peter, Jude*. Liturgical Press, Collegeville, Minnesota. /Collegeville Bible Commentary 9./

Tallózó

„Bölcs és okos az, akinek a magatartása jó. (...) Az igazi bölcsesség Krisztussal felülről jött e világra: éppen úgy Isten ajándéka, mint a hit. Nem az ember szerzi, gyűjti a korrallal és élettapasztalatokkal, hanem kérnie kell (1,5).” (*Jubileumi kommentár*. BibliaTéka CD-ROM. Arcanum Digitéka Kft.)

„Jakab (...) »felülről való, felülről jövő bölcsességről« szól, (...) félreérthetetlenül teszi, hogy ez a bölcsesség (...) nincs meg bennünk, hanem úgy jut el hozzánk. (...) még a képzavart is vállalja: »az igazság gyümölcsét Isten (...) veti el« (...) Különösen jó ezt *Jakab* levelében olvasni: nem csupán a »mag« az Isten produktuma, hanem a »gyümölcs« (érlelése) is. (...) Józsa Márton (...) *Van tisztátalan okosság és bölcsesség!* Pl. találmányok ördögi célú hasznosítással. Vagy: közösséget, gyülekezetet bomlasztó okoskodások.” (id. Magassy Sándor: *Perikópák*. Magánkiadás)

„A felülről való bölcsesség *Krisztus*. Személye, tanítása, műve összefoglalható néhány alapvető tételben, ami nem egyéb, mint életbölcsesség az Isten gyermekei számára: Isten előbb szeretett.” (Ravasz László: *Az Ó/Újszövetség magyarázata*. Kálvin Kiadó)

„A »bölcs« (...) az erkölcsi belátással és az élet gyakorlati kérdéseiben jártassággal rendelkező embert jellemzi. Az »értelmes« (...) az értelmi felfogásra és a tudományos észjárásra utal. (...) A bölcsességet nem tudományos fokozatokkal, hanem tettekkel mérik. Ez nem az előadásokon elhangzott igazságok elsajátításának kérdése, hanem az igazság alkalmazása az életre.” (*A Biblia ismerete kommentársorozat*. Keresztyén Ismeretterjesztő Alapítvány)

„[A]z igazán bölcs (...) lényegében az Úr Jézus Krisztus (...). De bölcs az is, aki bemutatja Krisztus életét, aki-ben nyilvánvaló a Szellem gyümölcse (...) Még a keresztyén szolgálatban is előfordul keserű irigység egy másik szolgatársra, és előkelő helyek keresése önmagunk számára. Mindig fennáll a veszély, hogy világi módon bölcs emberek kapnak vezető szerepet a gyülekezetekben.” (William MacDonald: *Újszövetségi kommentár*. Evangéliumi Kiadó)

„A *bölcsesség* (vö. 1,5) fogalma Jakabnál mindazt magában foglalja, amit Pál a Szentlélek gyümölcseként ír le.” (*Biblia – Magyarázó jegyzetekkel*. Magyar Bibliatársulat – Kálvin Kiadó)

Illusztrációk

GONDOLATOK

(*Kicsoda bölcs és értelmes közöttetek?*)

„Hét tulajdonságáról ismerni meg a bölcslet: nem beszél az előtt, ki tudományra és korra nézve őt megelőzi, nem szakítja félbe más beszédét, nem válaszol elhamarkodva, kérdez s felel, amint illik, rendet tart a beszédben, megmondja, ha nem érti, s helyesli az igazat.”

Talmud (héber törvénykódex; 6. sz. vége)

(*Ha pedig keserű irigység és viszálykodás van a szívetekben*)
„A politikának eszköz, az erkölcsnek cél az ember.”

Johann Gottfried Herder (1744–1803) német lelkész, költő, történetfilozófus

„Parancsolj ellenszenvednek. Rendszerint önkéntelenül gyűlölünk valakit, még tulajdonságai megismerése előtt, s ez a velünk született alantas idegenkedés olykor kiváló embereket is kikezd.”

Baltasar Gracián y Morales (1601–1658) spanyol író

(békeszerető, méltányos, engedékeny)

„Istenért – ne gyanakodjunk, s ne gyanúsítsunk. Ki nem megy velünk mindig ugyanazon úton – ne tartsuk, ne híreljük mindjárt ellenkező úton s más célra törekvőnek. Ugyanazon célra több utak is vezetnek, s ugyanazon út nem mindennek való. Nagy s szükséges polgári erény: mások iránti türelem s mások cselekvésének méltánylása.”

Wesselényi Miklós (1796–1850) erdélyi reformpolitikus

(Az igazság gyümölcse békeességben vettetik el)

„A bölcsnek több haszna van ellenségeiből, mint az ostobának barátaiból.”

Baltasar Gracián y Morales

„...az emberek gondolkodásmódja éppoly különböző, mint az ízlése.”

Baruch Spinoza (1632–1677) holland filozófus

„...ha mindenkit ugyanarra a formára öntenének, nem létezne szépség.”

Charles Robert Darwin (1809–1882)
angol természettudós

VERS

(ne hazudjatok az igazsággal szemben)

Arany János: *Civilizáció* (részlet)

Ezelőtt a háborúban

Nem követtek semmi elvet,

Az erősebb a gyengétől

Amit elvehetett, elvett.

Most nem úgy van. A világot

Értekezlet igazgatja:

S az erősebb ha mi csínyt tesz,

Összeül és – helybehagyja.

Első hallásra – gyülekezeti gondolatok

Első impressziók

A Nika (Nikodémus Akadémia), vagyis a csütörtöki bibliaóra tagjai most tizenhatan voltak (az átlag vasárnapi gyülekezet egynegyede), ebből három doktor, három tanár,

egy védőnő, egy szociális munkás, egy vállalkozó, összesen kilenc felsőfokú végzettségű ember... Kértem, hogy figyelmesen hallgassák meg a textust. Tagolt, jól artikulált felolvasás után nagy csönd...

– Elolvassam újra?

– Hát, ha lehetne...

Ez megdöbbenett.

Újraolvasás után – fontos üzenetek a textusból

„Világos! Akkor legyünk bölcsek...” „De az nem is olyan egyszerű, nem mindenki bölcsül az életben, vannak örök balfácánok!” „Egyértelműen a bölcsességről van benne szó, de minden bölcsesség relatív, nem? Kérdés, hogy mit szolgál?” „Az én kérdésem, hogy mihez viszonyítsak? Az Úrnak félelme a bölcsesség kezdete, de nem mindenki egyformán féli az Urat!” „Akkor kétféle bölcsesség van: földi és mennyei? Így azonban az egyiket nem is lenne szabad bölcsességnek nevezni!” „Ami negatív (földi) bölcsesség, az nem bölcsesség, az a gonoszság következetessége...” „Akkor minden földi bölcsesség negatívum – ezt nem tudom elfogadni!” „Ne hazudjunk, még ha a világ folytonosan be is csap minket – lásd politika!”

Érdekes módon mindenki a saját problémáin keresztül megközelítve rögtön „aktualizálta” a bölcsességet...

Mi a kérdéses?

„Azt hiszem, én nagyon irigy vagyok... amióta meghalt a férjem (még nem volt 50 éves), irigykedve nézek a boldog párokra...” „Mi az, hogy méltányos? Hol a határ? A méltánytalanságot, az embernek kijáró minimumot, azt jobban tudjuk definiálni.”

Amivel vitáznának

Ha Istenben vagyunk, akkor tudnunk kell, hogy mi az igazi bölcsesség, mert ha nem tudjuk, akkor semmivel sem vagyunk különbek a világi emberektől... Nem vagyunk részrehajlók – annyira... A gyakorlat azt mutatja, hogy azért minden szentnek (egy kicsit!) maga felé hajlik a keze...

Gondolatok, asszociációk

Ki az, akinek érdekében áll összezavarni gondolatainkat? Előkerült József Attila verse is: „Hiába fürösztöd önmagadban, / Csak másban moshatod meg arcodat.” Kell a közösség, hogy megtudjuk, kik is vagyunk valójában. Ha nincs közösségi élet, akkor alkalom sincs a jobbulásra, önmagunk emelésére... A hit önmagunkban gyakorolva csak vallásoskodás. Átlátható istenes közösségben, ha nem is azonos mértékkel, de mindenki emelkedik.